

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

LOLLAND-FALSTERS
STIFTSBOG
1976

Stiftsbog og landemode-akt for Lolland-Falsters stift 1976

Redigeret af

THORKILD GRÆSHOLT · P. KONGE-HANSEN
TOVE MEYER HÆGSTAD

Det særlige landemodestof er redigeret af stiftsfuldmægtig
Richard Nielsen, Nykøbing F.

RYDE KIRKES ALTERTAVLE

gengivet i farvefoto, er valgt til omslag på Lolland-Falsters Stiftsbog 1976. Ryde kirke, Lollands Sønder herred, øst for herregården Gammelgaard, som den tilhørte indtil slutningen af 1800-tallet, overgik 1911 til selveje. Det er en af de nyrestaurerede kirker på Lolland, der har et historisk set bemærkelsesværdigt inventar, noterer kirkemaleren Aage Sørensen. I sin artikel side 75-79 beskriver Aage Sørensen sit afdæknings- og restaurerings-arbejde af bl. a. altertavlen, der før afdækningen stod egetræsmalet, og nu står som »et pragtværk fra høj-renæssancens« med den oprindelige staffering med velbevarede malerier og guldskrift, og malet årstal 1603.

Forsiden viser et helhedsbillede af altertavlen, skænket af Lauritz Grubbe til Gammelgaard ved hans hustru Dorte Urnes død. I storstykkets midtfelt korsfæstelses-motivet, th. Kristus, der stiller stormen på Genezareths sø. Hele bagsiden er dækket af et detaljefelt fra storstykkets venstre del. Man kunne kalde det et nær-på-billede af DE TI BUDs tilblivelsesøjeblik på Sinai, da Herren (her iklædt skarlagensrødt gevandt) talte fra »en tyk sky på bjerget« og dikterede Moses (i terosefarvet kjortel og med røde støvler) selveste LOVEN, den til alle tider omstridte.

TMH-

(Fotos: Kurt Petersen, Nordisk Pressefoto).

Klichéer: Buchtrup Klichéanstalt, Århus.

Tryk: Lollands-Postens Bogtrykkeri, Maribo.

Indhold

Provst Allan Pedersen: Julen er ikke forklarelsens lys, men tilgivelsens	5
Biskop Thorkild Græsholt: Besøg i et afrikansk stift	8
Sognepræst P. Konge-Hansen: Historien om to kirkeklokker	15
Skoleinspektør Søren Sørensen: Ny tekst til Lucia-melodien	21
Domprovst Im. Felter: Halfdan Høgsbro – in memoriam	22
Redaktør Tove Meyer Hægstad: Præstekoner gør status	26
Domorganist H. J. Østergaard: Hvorfor nye salmemelodier?	36
Pastor emeritus H. Skjøt-Pedersen: Lolland i gamle dage	43
Domprovst Im. Felter: Stiftsfondets kursusvirksomhed	53
Sognepræst Finn Hasselager: En traditionsbærende kulturfornyelse	56
Sognepræst Birgitte Villadsen: Langø – en ø, en by, en kirke i 75 år	59
Museumsinspektør Else-Marie Boyhus: Han så et museums muligheder	61
Redaktør Tove Meyer Hægstad: Skæbnetime for bevaring af Lolland-Falsters gravminder	64
Antikvarboghandler Povl Grubb: Nyt initiativ – gammel idé	72
Kirkemaler Aage Sørensen: Sådan arbejder kirkemaleren	75
Sognepræst Bjørn Ohl: Bregninge kirke har fået klanghus	80
Sognepræst Nils Roland: Udbredelsen af evangeliet	85
Biskop Thorkild Græsholt: Året i stiftet og kirken 1976	89
Landemødet	92
Love, bekendtgørelser, cirkulærer m. v.	93
Uddrag af kirkeministeriets skrivelser til stiftsøvrigheden	96
Skrivelser fra stiftsøvrighed og biskop	106
Uddrag af kirkeministeriets skrivelser til biskoppen	109
Af- og tilgang i stiftets gejstlighed	111
Ekstrakt af regnskabet for Lolland-Falsters stifts gejstlige enkekasse	116
Ekstrakt af regnskabet for det Egvedske legat	118
Kapitelstakt	119
Understøttelser til børn	119
Regnskab for Lolland-Falsters stiftsfond	120
Regnskab for Lolland-Falsters kirkelige legatfond 1975-76	124
Bevilgede lån	126
Bevilgede lån, kirker og kirkegårde	127

1. *Stiftsøvrigheds- og bispekontoret*, Østre Allé 2, Nykøbing F., er åbent hver søgnedag fra kl. 10 til kl. 12, undtagen lørdag. – Telefon Nykøbing F. 85 02 11. – Biskoppen træffes efter aftale. – Stiftsfuldmægtig og amanuensis: Richard Nielsen.

2. *Stiftskassererkontoret*, Østre Allé 2, Nykøbing F., er åbent hver søgnedag fra kl. 10 til kl. 12, undtagen lørdag. Telefon Nykøbing F. 85 02 13. – Kst. stiftskasserer: Grethe Vesterbirk.

3. *Statens tilsynsførende med private skoler*: Kst. skovrider Ib Lunding, Egehus, Tingsted pr. Nykøbing F. (telefon 83 90 13).

4. *Bygningskonsulent*: Amtsarkitekt Svend Hegelund, Parkvej 37, Nykøbing F. (telefon Nykøbing F. 85 52 66).

5. *Præstegårdskonsulent*: Gdr. Johs. Hansen, Tårnholm, 4863 Eskildstrup (telefon 83 62 24).

6. *Stiftets provster*:

Provst H. V. Krohn, Vesterborg, Lolland søndre provsti, telf. nr. 93 93 45.

Provst Albinus-Jørgensen, Nakskov, Lolland nørre provsti, telf. nr. 92 02 90.

Provst Im. Felter, Maribo, Maribo domprovsti, telf. nr. 88 06 86.

Provst V. Herlufsen, Sakskøbing, Lolland østre provsti, telf. nr. 89 42 02.

Provst Allan Pedersen, Horbelev, Falster nørre provsti, telf. nr. 84 51 24.

Provst A. Stærmose, Væggerløse, Falster søndre provsti, telf. nr. 87 70 03.

Julen er ikke forklarelsens lys, men tilgivelsens!

Af provst *Allan Pedersen*, Horbelev-Falkerslev.

Hvor er Gud?

Sådan spørger vi den ene gang efter den anden. Når tilværelsens meningsløshed overvælder os. Når sygdom truer os, eller dem vi holder af. Når vi er vidner til magtmisbrug, til uretfærdighed, til vold og terror. For eet ved vi: menneskeliv og menneskelykke er skrøbelige sager.

Hvor er Gud?

Er det sandt, at Gud er almægtig? Er det sandt, at Gud har kærligheden som sit væsen? Hvorfor griber han så ikke ind. Tydeligt og umisforståeligt? Hvorfor forholder han sig tavs?

Vi spørger, og vi spørger, men vi ved godt, at vi ikke får svar på vore spørgsmål. For mange mennesker går det sådan, at spørgsmålene en dag hører op. Det kan jo ikke nytte at blive ved, og så erstattes spørgsmålene med overbevisningen om, at der ikke er nogen Gud til. Alt beror på tilfældigheder.

Vi kalder det med et fint ord for resignation. Hvad end vi kalder det, det er fandens værk. Det er det, han vil: Vi skal resignere, give op, lægge hænderne i skødet.

Jamen er der anden mulighed?

Måske er det os, der er noget i vejen med. Måske vore spørgsmål slet ikke er ægte. Måske de kun er udtryk for en forkælet slægts ønske om at få lov at pleje sin selvoptagethed, uden hele tiden at skulle mindes om, at der er nogen, der har brug for os. Måske vore spørgsmål kun er udtryk for dovenskab. En slags maskerede krav om beviser og tegn, så vi kan undgå selv at skulle tage stilling.

Er Gud da den tavse Gud?

I Bibelen findes en mærkelig beretning (1. Kongebog 19). Den fortæller om Gudsmanden Elias, der træt og modløs er flygtet ud i ørkenen, hvor han ønsker sig døden. „Nu er det nok, Herre; tag mit liv, thi jeg er ikke bedre end mine fædre“. Og så fortælles det med digterisk vælde, hvordan Gud Herren åbenbarede sig for sin resignerende tjener.

Først blev det et stort uvejr, der sønderrev bjerge og sprængte klipper, men Gud Herren var ikke i uvejret. Der kom så et voldsomt jordskælv, men Herren var ikke i jordskælvet, der kom en ild, men Herren var ikke i ilden. Efter ilden kom der en stille, sagte susen – og nu tilhyllede Elias sit hoved i ærefrygt, for det forstod Elias, at Herren var i den stille susen. Sådan åbenbarede Gud sig for sin trætte og bekymrede tjener. – Og sådan er det den dag i dag.

Sådan møder Gud os mennesker. Ikke i de store og voldsomme begivenheder men i „den stille, sagte susen“.

Hvorfor griber Gud ikke ind? Tydeligt og umisforståeligt? Vi ønsker, at Gud skal give sig til kende i det stærke vejr, i jordskælvet, i ilden – men Gud er at finde, hvor mennesker ikke venter det.

Elias mødte Gud i stilheden, Betlehems hyrder mødte Ham i et klynkende spædbarn. Sådan giver Gud sig til kende. Han klæder sig altid fattigt på. Han gør det for at kunne møde os fattige mennesker, der hvor vi står.

Julen 1976 står for døren. Men vi tager grundigt fejl, om vi tror, vi skal fejre mindefest for noget, som skete for snart et par årtusinder siden. Julen er ikke bare glæden over, at Kristus fødtes en gang, den er først og fremmest glæden over, at Kristus er født for os. „Han er *min* broder vorden“.

Gud afslører sig for os i kærlighedens letsindighed. Egentlig er det ikke sandt, at vi gennem Jesus lærer Gud at kende, for det kan små mennesker naturligvis ikke. Men gennem Jesus kender Han os, bedre endda end vi selv gør, gennemskuer os og finder os alligevel værd at elske. Det er underet over alle undere. Gud forklarer ikke. Han handler og tier. „Ordet blev kød“.

I den stille sagte susen, i spædbarnet i Betlehem, i dåbens sjat vand, i nadverens stump brød og slurk vin, der er Han. I vor hverdag med al dens meningsløshed. Hvilke rædsler vi end skal møde her i livet, vi møder dem ikke alene. Han er ved vor side. Når alle andre engang må forlade os, så står han der stadig. Gud deler dag og vej med os.

Hvor er Gud? Vi kan blive ved at spørge, for vi ynder den tanke, at Gud må være langt borte. I himmelen, siger vi; og vi forventer kun at kunne kende ham i uvejret, i jordskælvet, i ilden. Vi gør Gud til noget „fint“ og abstrakt, til et filosofisk begreb, og undrer os over, hvor indviklet det hele er. For det er ikke noget, vor tanke kan svinge

sig op til. Julen siger: Det skal den heller ikke. Gud er steget ned på vor vej og i vor dag. Han gør vor vej velsignet og vor dag lys, trods synd og død.

For Han, der blev jordens gæst julenat i Betlehems stald er kommet for at blive. Han er kommet for aldrig at gå bort fra os.

Han, som var frygtelig
og utilgængelig
i sin høje bolig,
han nu i barnedragt
har sig i krybben lagt
med vort støv fortroligt.

Julen er værd at feste for.

Allan Pedersen.

Besøg i et afrikansk stift

Som Dansk Missionsråds repræsentant deltog biskop Græsholt efteråret 1975 i Kirkernes Verdensråds generalforsamling i Nairobi og fortæller i tilknytning hertil om et besøg i den lutherske kirkes nordveststift i Tanzania, hvortil DMS sender missionærer.

Af biskop *Thorkild Græsholt*.

I de senere år har der været talt meget om, at de vestlige missionselskaber skulle holde op med at sende personel og penge til kirkerne i den tredje verden, særlig måske i Afrika. Det var i Afrika, man for fire-fem år siden udformede tanken om det såkaldte „moratorium“ for fremmed mission, fordi nogle syntes, hjælpen kom for hurtigt og uden hensyn til forholdene i de afrikanske kirker.

Moratorium betyder pause. Det, talsmændene for en missionspause først og fremmest ønskede, var et pusterum til at besinde sig på egen baggrund og egen selvstændig tilegnelse af kristendommen. Personligt har jeg aldrig været særlig bange for tanken. Den er blot et lidt dramatisk udtryk for de stadige bestræbelser for, at kirkerne i missionsområderne skal søge at blive sig selv.

MISSIONSPAUSE

Ved Kirkernes Verdensråds generalforsamling i Nairobi nov.-dec. 1975 spillede tanken om en missionspause ikke nogen særlig rolle; og al tale om en pause i bstanden fra vestlige kirker til afrikanske broderkirker modvirkes af det enkle forhold, at de afrikanske kirker trænger til hjælp – og sommetider endda ønsker hjælp på områder, hvor de ikke trænger særligt til den. Jeg skal i det følgende fortælle lidt – løst og fast – om mit besøg i den lutherske kirkes nordveststift i Tanzania. Det er dette område, DMS har arbejdet sammen med i snart en men-

neskealder. Det er dertil, vi sender missionærer; og det er til dette stift, vor beskedne økonomiske hjælp går, som en håndsrækning i det store arbejde, det er at bygge en kirke op i løbet af få generationer.

Et stift i Afrika, stiftet består der som her af mennesker; og vore kristne brødre i Tanzanias evangelisk lutherske Kirkes nordveststift er vi kommet i skæbnefællesskab med, som man har skæbnefællesskab med sin familie. I et sådant skæbnefællesskab er der ingen pauser, intet moratorium – hvad vi så end finder på i retning af økonomiske arrangementer. Afrikanerne i den kirke, DMS har arbejdet sammen med i de mange år, står vi sammen med i et bønnens fællesskab, et kristent broderskab, der kan forsømmes og glemmes fra vor side. Jeg tror ikke, afrikanerne glemmer det; og jeg følte det meget stærkt, mens jeg var der.

LANDSKABER

Hvad har jeg oplevet de 14 dage, jeg i november 1975 fik lov til at opholde mig i nordveststiftet? først og fremmest har jeg oplevet landskabet. Time efter time har jeg kørt – fire til syv timer ad gangen – fra sted til sted mellem de grønne høje, rækker bag ved rækker af grønne bjerge, der præger den del af Tanzania. Grønt overalt, masser af fugle, fra små kolibrilignende skabninger til krontraner, en artsrigdom uden sidestykke i min erfaring. Karagwes bølgelinede horisonter, søen ved Ruhija, månen over Victoriasøen står brændt ind i min bevidsthed.

Jeg har stået og set ud over „Nilens kilder“, det afrikanske vandskel, som forrige århundredes opdagelsesrejsende ledte efter. Fra luften har jeg set dyreflokkene i Serengeti og masaibyerne på sletten. Klokkefrøernes musik fra sumpene, de natlige græshoppesværme i gadelygteskæret, cikadernes sang, alle de gammelkendte tropiske lyde, men hele tiden på en lidt anden måde, end jeg lærte dem at kende for over tyve år siden, da mit hjem var et andet sted i tropebæltet. Det samler sig sammen til stemninger, mere end til klare billeder af „et stift i Afrika“. Men et stift er de mennesker, der bor i det, akkurat som vi erfarer det her i vort hjemlige stift; og nordveststiftets mennesker traf jeg. Ansigter dukker frem, når jeg tænker på de uger. Afrikanerne er smukke. Det har jeg altid vidst, de kunne være, sådan enkeltvis, men jeg har aldrig før set dem i deres eget milieu; og det er anderledes. Der ser de „rig-

tige“ ud, så rigtige, at man efter kort tid egentlig ikke føler sit eget hvide skind som noget specielt pynteligt.

– OG MENNESKER

Hvor kunne man have taget mange fine billeder i Tanzania – af mennesker, af stoute karakteristiske mænd, af smukke piger og af gamle mennesker, hvis ansigter kun bestod af rynker og livskloge smil. Desværre var det på det nærmeste forbudt at tage billeder i landet. Regeringen har fortalt folk, at de ikke skal lade sig fotografere af fremmede turister, der bare skal have billederne med hjem for at vise europæerne, hvor fattige og lattervækkende afrikanerne er. Der ligger noget af en retfærdig anklage mod os i den holdning. Vi har nok haft en tilbøjelighed til at fotografere over hele verden uden større ærbødighed for mennesker – jo fattigere de var, jo flere billeder. Men forøvrigt bygger denne moderne holdning i Tanzania også på en meget solid primitiv skræk for at lade sig fotografere. Det kan man konstatere ved at rette et kamera mod en flok nysgerrige og nærgående børn. Det er effektivere end en vandkanon.

Man skal være accepteret for at kunne tage billeder. Det blev jeg for eksempel i Ngenge, hvor Anna Stubkjær Borg har en af sine moderbarn-klinikker, og hvor jeg en hel formiddag gik rundt og iagttog det travle arbejde – og lærte børnene at pibe i græsstrå, en kunst, de mærkeligt nok ikke kendte. Den er ellers kendt i Afrika, men på det sted havde børnene aldrig hørt eller set sådan noget før. Jeg gjorde megen lykke; og Mogens Hansen fra Danmarks Radio blev ugen efter introduceret som „en god ven af ham, der lærte jer at pibe i græsstrå“.

Det medicinske arbejde i Østafrika fik jeg en del lejlighed til at se på. Et af mine ærinder i landet var at danne mig et indtryk af det ortopædiske værksted, som netop er blevet færdigt ved det store missionshospitalscenter i Moshi ved Kilimanjaro, finansieret ved dansk u-lands-hjælp og formidlet gennem Folkekirkens Nødhjælp. Jeg så flere andre hospitaler, store og små, men noget af det, der imponerede mig mest, var de primitive klinikker, hvor der gøres et vældigt arbejde for at hjælpe mod ganske elementære lidelser og forebygge sygdomme ved vaccinationer og andre ganske enkle midler, der meget billigt og effektivt kan anvendes, hvis man blot har den fornødne sagkundskab og kan komme i kontakt med folk.

Den lokale »heks«, som jeg snakkede plante-medicin med. - (Foto: Thorkild Græsholt).

OM URTEMEDICIN

Den afrikanske befolkning i disse områder klarer sig ellers med urtemedicin og andre gammeldags midler. Medicinmand og åndemanager hører til de nødvendige embedsmænd i landsbyen. Jeg mødte en gammel kone en dag, som blev udpeget for mig som åndemanager og kyndig i urtemedicin. Hun havde forøvrigt et dejligt ansigt og lignede egentlig „sådan en god gammel heks“. Jeg havde lige gået og snakket med missionæren, der viste mig rundt, om nogle pigæblearter, der groede ved husene, og fået at vide, at det var planter, man brugte som medicin til kørne. Så mødte vi den lokale kloge kone på vejen og hilste på hende.

Hun hilste venligt og hjerteligt igen, og jeg fik øje på nogle planter af natkyggefamilien, der groede ikke langt fra hendes hus. Jeg bad missionæren spørge hende, hvad de brugte dem til, og svaret faldt prompte: åh, ikke til noget særligt; det er ikke medicinplanter! Jeg fortsatte: sig til hende, at det undrer mig; jeg er selv en slags medicinmand, skønt vi ikke behøver at lave plantemedicin hjemme; og jeg er sikker på, at det er en plante, der kan bruges til noget. Vi snakker videre, og lidt efter kommer oplysningen, jeg havde bedt om: jo, vi bruger den som medicin. Jeg nikker, og lidt efter siger konen: vi bruger den mod tandpine. Jeg svarer: vi bruger en lignende urt mod tandpine, men man skal jo være forsigtig med doseringen. Tager man for meget, kan man dø af den. Vi går over til andre emner, men lidt efter kommer det: jeg har så ondt i brystet. Du kender vel ikke en urt, der kan hjælpe på det? og jeg må svare: jeg har kun været her en uge og kender endnu ikke dette lands planter så meget.

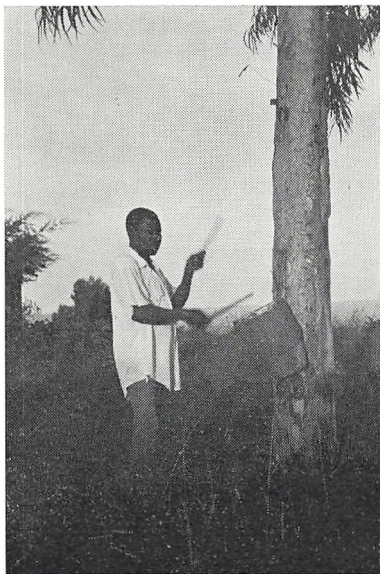
Det var en kilometer fra stedet, hvor Speke mødte kong Rumanyika, da han i begyndelsen af 1860'erne som den første europæer berejste området. Og ganske nær herved var det, at Karagwes konger blev indviet ved at blive neddykket i vand blandet med menneskeblod. Den sidste indvielse fandt sted i 1916, og kongen, der blev indviet, lever i bedste velgående, selv om han ikke er ung mere. Er det egentlig sært, at vore venner i det afrikanske stift af og til overrasker os ved at tænke anderledes, end vi gør?

Jeg talte med Andrea Kadjero, kirkens første præst, der blev døbt i 1906. Nu er han gammel, men stadig frisk og travlt optaget af at skrive ned, hvad der skete i den gamle tid omkring århundredskiftet. Det er så fjernt og dog underligt nærværende. Her i mit arbejdsværelse står der en mælkekrukke af træ, som jeg fik forærende derude. Den er blevet brugt i disse egne, øjensynligt i mange år. Sagkyndige siger, at den er lavet i Uganda og bragt ind i Tanzania. Det er den vej, kristendommen kom til landet. Krukken er nok sine 60-80 år og kan have gjort hele kulturskiftet med.

TEKNIK OG TRO

Kulturskiftet? jamen er kulturen skiftet?

Der sker mærkelige ting i Afrika i disse år. Stammerreligionerne har tabt i første omgang, fordi de ikke passer til ny teknik og nye kommu-

Solen »trommes« ned. Ved mange afrikanske kirker bruger man tromme i stedet for kirkeklokke. (Foto: Thor-kild Græsholt).

nikationsmidler og til den europæiske lægekunst. Men den gamle levemåde vender tilbage, befæster sin stilling og vinder indpas ved siden af det nye, der en tid syntes at have fortrængt den. Bultmann sagde som bekendt, at man ikke kan leve i teknikkens tidsalder og tro på Jesu undere. Det kan man godt, hvis man er nogle ti-år yngre end Bultmann og lidt mindre imponeret af vor naturvidenskabs ufejlbarlighed. Og afrikanerne kan udmærket leve i teknikkens tidsalder og tro på magi; og magien synes at virke. Jeg tror ikke, det afrikanske kontinent vil være entydigt kristent ved næste århundredskifte. Jeg tror, vi vil finde et afrikansk kontinent, hvor kristendommen stadig brydes med andre ånde-

lige kræfter til den tid. Og jeg tror, vi da langt mere udpræget end nu vil stå over for en ny type kristendom i Afrika. En ny type kristendom! er det ikke en næsten blasfemisk tanke? er kristendommen ikke i går og i dag den samme, ja til evig tid? nej, det er Kristus, der er sådan. Kristendommen forandrer sig og forbindes med forskellig folkelighed fra århundrede til århundrede og fra land til land.

KIRKE OG HVERDAG

For år tilbage talte man altid om Hajakirken i Tanzania som en kirke, hvor der skete noget, hvor der var vækkelse og grøde, og hvor de kristne gjorde os her til lands fuldstændig til skamme.

Alting går i bølger, også vækkelser, måske særlig vækkelser. Det er ikke vækkelsestid i nordveststiftet. Hvad der var af vækkelse er dels gledet over i det almindelige kirkeliv, dels stivnet i en form for vækkelsesmøder, der ikke synes at virke særlig vækkende på nogen, møder, hvor en lille inderkreds møder op og iagttager vækkelsens former, man

kunne næsten sige „ritualer“. Og man skal ikke foragte det kirkeliv, der er vokset ud af vækkelsen, ejheller den vækkelse, der var den nødvendige grobund og baggrund for den, men nu synes stivnet. Det er blot ikke som før. Det er ikke den triumferende kirke, man møder i nordveststiftet, men en kirke, der slås med alle slags hverdagsproblemer, meget ofte de samme, som vi kender, blot i en lidt anden skikkelse, eftersom folket og landet er anderledes. Synden er som bekendt den samme overalt. Dens væsen er, at vi vil vort eget og ikke Guds, og dens form er, at vi gør vor næste til vor træl, hvis vi kan komme afsted med det. Det kendes her, og det kendes i Afrika; forskellene er tilfældige, som forskellene i sprog og i klædedragt.

Men menigheden i nordveststiftet er en meget kirkesøgende menighed; og det er en af de ting, der giver håb for fremtiden. Ikke at det at gå i kirke frelser nogen, men Guds ord har en mærkelig evne til at bryde igennem vore menneskelige hindringer, hvis man hører det.

Stiftets kirker bliver større og smukkere i disse år. Overalt ser man nye kirkebygninger, kirker under opførelse eller kirkegrunde, hvor der snart skal være en ny kirke. Hvad de skal danne rammen om, er der ingen, der ved. Vi er inde i en periode, hvor det er bedst at tale dæmpet om vor indsats og om de menneskelige muligheder i Afrikas vældige kontinent. Det er ikke mere så sikkert, hvad der vil ske, som vi mente, det var for ti år siden. Det var gribende i Nairobi at høre en af de afrikanske kirkeledere, der ellers ikke har sparet på store ord, tale meget dæmpet og tale om de problemer, afrikanere i disse år skaber for hinanden.

Afrikanerne taler ikke mere så meget om moratorium, om missionspause; og menigheden i det afrikanske stift lever.

Thorkild Græsholt.

Historien om to kirkeklokker

Med apropos i klokkeudskiftningen Advent 1975 i Nørre-Kirkeby kirke, Falster, fortælles her om den gamle kirkeklokkes lidelses-historie og om de særlige kvalifikationer hos den ny kirkeklokke.

Af sognepræst P. Konge-Hansen, Nørre-Alslev – Nørre-Kirkeby.

Nørre-Kirkeby kirke har fået ny kirkeklokke, indviet Advent 1975. Den ny kirkeklokke hænger nu smuk og prydelig i kirkens glæmhul, parat til at møde dagens gerning med sit lyse, klingende mæle. Den gamle kirkeklokke, nu ophængt i kirkens våbenhus, bærer med sine ar og revner spor af en ublid skæbne, der tilsidst helt tog mælet fra den. Klokkeudskiftningen udløste erindringer, tanker og praktiske betragtninger, det måske kunne interessere andre at høre om, der selv står overfor at skulle sige farvel til en gammel kirkeklokke og velkommen til en ny.

Den nu udskiftede kirkeklokke var blevet umulig at ringe, og den havde fået en – mildest talt – miserabel klang. Klokkekebelen fór rundt i klokken som en slev i en gryde. Resultatet rent lydæssigt var blevet en mærkelig staccato klemten fremfor en gennemgående ringning. Der lå ikke nogen indbydelse i den klokkeringning. Den lød nærmest som en advarsel.

DEN LILLE ARRIGE MÆLKEKLOKKE

En advarsel i stedet for en indbydelse! Og dermed var skabt den første mindelse om en tidligere oplevelse. Jeg kom til at tænke på min ungdoms kirkegang i Sct. Mariæ kirke i Helsingør, Karmelitterklosterets smukke kirke, der fromt havde lagt sig i Sct. Olai kirkes skygge og forresten også i Sct. Olai sogn. Sct. Mariæ kirke havde en tagrytter med en lille klokke, der selvfølgelig søndag morgen blandede sig med Sct. Olai kirkes malmfulde klokker for at kalde menigheden til gudstjeneste. Det lød ikke særlig harmonisk, hvad der fik en af 30'ernes

kendte prædikanter – der netop stod foran at skulle forrette gudstjeneste i Sct. Olai kirke – til at udbryde: „Nu kan jeg høre Mariæ lille arrige mælkeklokke!“

Dette udbrud om „den lille arrige mælkeklokke“ er en karakteristik, der også kunne gælde den lyd-oplevelse, det i de senere år var at høre Nørre-Kirkebys gamle kirkeklokke.

SIKRING MOD „TONESALAT“

Det næste lighedspunkt mellem gammelt og nyt gjaldt de to kirkers samtidige klokkeringning, hvor Sct. Mariæ lille klokke sammen med Sct. Olai malmpulde klokker skabte en fæl „tonesalat“, når de to kirkers klokker stødte sammen i en skærende disharmoni. Dette problem var ikke ukendt nu i mit eget pastorat, når Nørre-Kirkeby og Nørre-Alslevs kirkeklokker kunne høres samtidig.

Men i tiden, der var gået siden oplevelsen med Sct. Mariæ og Sct. Olai kirkeklokkernes samtidige klokkeringning, der var alt andet end en ørets fryd, havde man fundet frem til en metode, hvormed man kunne sikre sig mod „tonesalat“. Det var tonemåling. Og inden en ny kirkeklokke blev bestilt, blev der nu foretaget en tonemåling af kirkeklokkerne i Nørre-Alslev, nabokirken.

Denne tonemåling udførte Kirkeministeriets klokke-konsulent, organist Hans Nyholm, Århus, i efteråret 1974. Ved samme lejlighed afgav Hans Nyholm også sit votum vedrørende Nørre-Kirkebys klokke. Det blev en kassation af den gamle kirkeklokke med ordene:

„Klokken, som næppe nogensinde har haft en særlig god klang, er nu på grund af slid og medfødte og opståede defekter moden til udskiftning“.

Med denne dom i hænde bad menighedsrådet Hans Nyholm om at fungere som menighedsrådets vejleder i sagen frem i tiden. Dermed slog man to fluer med ét smæk, idet sagen under alle omstændigheder skulle passere Hans Nyholms skrivebord for at få det officielle stempel. Og derudover fik vi megen værdifuld hjælp under sagens forberedelse.

KIRKEKLOKKE PÅ AFTÆGT

Hverken menigheden, vi, der tjente i kirken, eller de mennesker, der havde kirken som nabo, fandt ønsket om en ny kirkeklokke særlig ekstravagant.

Nørre-Kirkebys gamle
kirkeklokke,
der nu er på aftægt,
er ophængt
under bjælkerne
i kirkens våbenhus.
(Foto: Lis Hansen,
Nørre-Åslev).

Så meget var det gået tilbage for den gamle kirkeklokke, at dens klokkeringning efterhånden var indskrænket til at ringe sammen til gudstjeneste. Morgen- og aftenringningerne måtte vi suspendere. Den sørgelige tingenes tilstand understregedes yderligere af en rapport, som klokkefirmaet Tubalka havde afgivet, da det første gang skulle effektuere et abonnement for årligt tilsyn med klokken. Rapporten om tilsynet begyndte med ordene: – Inspektionen af denne klokke har givet os svar hovedpine! Så nu var vi altså flere, der stod sammen om problemerne.

Den gamle kirkeklokke fra 1788 har en klokkediameter på kun 470 mm. *Gud alene Æren*, lød dens personlige inskription. Nu hænger den på aftægt i Nørre-Kirkeby's våbenhus som det tavse vidnesbyrd om sin egen historie, som ar og revner understreger. Allerede kort efter ophængningen overbelastedes klokken ved ringningen. Tre kronehanke brækkede af. Det havde de let ved, for de var ganske simpelt for spinkelt dimensionerede. Nedstyrtningen gav klokken nogle slemme skår i klok-

keranden. En lokal smed borede to huller i kronepladen inde mod midten, og i disse huller spændtes et beslag om bommen.

Men klokken faldt ned igen. Efter sigende i forbindelse med en brand. Klokken blev ved nedstyrtningen noget deformeret. Atter blev den ophængt. Men for 3. gang faldt den ned igen! Beslagene holdt ikke. Nye skår i klokkeranden blev følgen. Denne gang borede en smed to nye huller helt nede ved klokkens skulder og satte et svært beslag om bommen, således at klokken nu dels hang i sine oprindelige beslag, dels i to smedes erstatningsbeslag.

Men også efter denne sidste reparation bristede hankene i kronen. Rapporten fra Tubalka giver udtryk for det synspunkt, at en af hankene var bristet kort før firmaets inspektion af klokken.

Ganske vist kunne klokken restaureres, men en sådan proces ville gøre den gamle klokke fuldstændig ukendelig. Kronehankene kunne f. eks. ikke rekonstrueres i deres oprindelige skikkelse på grund af deres alt for spinkle oprindelige konstruktion, og klokkerandens opsvejsning, hvorved skårene forsvandt, ville fuldstændig døde klokkens tale om tidligere tiders hårde skæbne.

MIN SANG VÆRE HAM TIL BEHAG

Menighedsrådet valgte derfor at starte en *klokkesag*, formidlet af klokkefirmaet Tubalka i Vejle.

Ansøgningen blev indsendt til Stiftsøvrigheden den 21. februar 1975. Menighedsrådet havde bestemt sig for en klokke, der skulle støbes hos Paccard i Frankrig. Den skulle have en klokkediameter på 620 mm og – i henhold til den nævnte tonemåling af kirkeklokkerne i nabokirken i Nørre-Alslev – med slagtonen e². Dertil med seksarmet krone, ophængt i en slyngebom af eg i den eksisterende klokkestol. Som den gamle klokke skulle også den ny ophænges i kirkens vestgavl i glamhullet, og den skulle kunne ringes både oppefra og nedefra.

Efter at sagen havde været til høring hos Hans Nyholm, hos den kgl. bygningsinspektør og på Nationalmuseet, forelå tilladelse fra Stiftsøvrigheden i skrivelse af 4. juli 1975. Projektets udgift blev anslået til ca. 21.500 kr. Dette beløb blev der bevilget lån til af stiftsmidlerne.

Kirkeklokken blev bestilt omgående og ophængt i ugen inden 1. søndag i Advent, så den kunne ringe det nye kirkeår ind.

Den ny franske
kirkeklokke,
ophængt i glamhullet
i Nørre-Kirkeby
kirkes vestgavl.
(Foto: Lis Hansen,
Nørre-Alslev).

Under skulderen bærer den nye klokke følgende indskrift:

*„Jeg er støbt til Nørre-Kirkeby kirke af Paccard i Frankrig
som afløser for en klokke støbt 1788 af C D Herbst i København“*

og midt på klokkelegemet står:

„Min sang være Ham til behag“

fra Davids 104. salme, vers 34 a.

Alle bogstaver er af typen Rolli, og over slaglegemet er en ornamentfrise bestående af ranker med blade, druer og aks.

DEN NY KLOKKES OPGAVER

På kirkens nytårsdag samledes menigheden uden for kirken, og jeg indviede klokken med følgende ord:

„På vor kirkes nytårsdag indvier vi Nørre-Kirkeby kirkes nye klokke. Den fortæller selv på sit indskriftsbånd, at den er en afløserklokke, og

at den er sig sin gerning bevidst, fortæller den også, idet den midt på sit smukke klokkelegeme bærer indskriften:

Min sang være Ham til behag.

Den skal nu forhåbentlig i nogle hundrede år ringe levende ind og døde ud af gudshuset, og den skal fortælle sin egn, når det er tid til arbejde, og når det er tid til hvile.

Den skal med sine bedeslag morgen og aften befale alle, der hører den, i Guds varetægt.

I håbet om, at dens stemme må blive hørt til andagt og arbejde, indvier jeg den til at tjene som kirkeklokke for Nørre-Kirkeby kirke i

Faderens, Sønnens og Helligåndens navn“.

På vej til festgudstjenesten passerede vi alle den gamle klokke, der nu hænger arret og tavs, men veltjent i kirkens våbenhus.

P. Konge-Hansen.

Ny tekst til Luciamelodien

Ved skoleinspektør *Søren Sørensen*, Sakskøbing.

1. Først var det stærke ord:

Lyset skal komme
over den nye jord,
fylde det tomme.
Alting blev til ved ord,
ordet i lyset bor.
Helligt er livet, helligt er livet.

2. Engelen bragte ord,

fulde af gåde:
Jomfru skal blive mor,
pigen fandt nåde.
Livet blev til ved ord,
ordet i livet bor.
Helligt er livet, helligt er livet.

3. Lys over jorden steg,

stjernen ved stalden,
og dødens mørke veg
på lysets kalden.
Barnet på kvindens skød,
lyset som Herren bød.
Helligt er livet, helligt er livet.

4. I denne mørke tid

kender vi varmen
fra denne moder blid
med barn på armen.
Ordet som blev til kød,
sådan som Herren bød.
Helligt er livet, helligt er livet.

Halfdan Høgsbro – in memoriam

Af domprovst *Im. Felter*, Maribo.

Med Halfdan Høgsbros død er en livsbane afsluttet, som har strejft eller præget usædvanlig mange områder indenfor den danske kirke. Han har været KFUM-sekretær, præst, provst, forstander for Pastoralseminariet, biskop og har samtidig spillet en afgørende rolle indenfor alle grene af ydre mission og det økumeniske arbejde (herunder: krigsfangesekretær under første verdenskrig, Verdenskirkerådets delegerede i Tyskland efter anden verdenskrig i årene 1948-50 og virksomt medlem af Nordisk-Tysk Kirkekonvent siden 1949).

Det var denne rigt rustede mand, som i 1950 blev biskop over Lolland-Falsters Stift. Der var 3 kandidater stillet op til valget, og det fortæller, at kirkeminister Frede Nielsen, som kendte Høgsbro fra dennes tid i Sønderborg, var besluttet på at ville udvirke hans udnævnelse, selv om han ikke opnåede et større stemmetal end de andre opstillede. Der- som dette var sket, så ville traditionen om, at den kandidat ved et bispe- valg, som får det største stemmetal, bør udnævnes, være blevet brudt. Nu fik Høgsbro imidlertid 10 stemmer mere end nr. 2, hvilket betød, at „traditionen“ ubrudt fik lov at fortsætte.

Fra 1950 til 1964 var Høgsbro biskop over Lolland-Falster, og i 9 af disse 14 år var jeg hans nærmeste medarbejder (de 3 første år som stifts- provst, fra 1958 forfremmet (eller degraderet?) til domprovst). Jeg var givetvis ikke den, som Høgsbro ville have foretrukket blandt de mange ansøgere til embedet i Maribo. Men han bød mig velkommen, og vi havde et åbent og tillidsfuldt samarbejde trods afvigende anskuelser på adskillige punkter. Høgsbro var langt mere umiddelbart økumenisk indstillet end jeg, hvilket førte til stærke meningsbrydninger f. ex. i Det mellemkirkelige Råd, hvor vi begge havde sæde. Men når vi var tilbage i stiftet, gjorde det intet skår i samarbejdet. Høgsbro forstod at skelne mellem det saglige og det personlige.

Vi havde i disse år en biskop, som der stod respekt om – på grund af hans viden, dygtighed og theologiske ballast. Det skader ikke, at en biskop er theologisk velfunderet – og det var Høgsbro. Det præger også

Biskop Halfdan Høgsbro.
(Foto: Klüwer Jepsen efter Holt-Madsen).

de skrifter, som foreligger fra hans hånd. Måske er hans første bog „Politisk drøm og kristent håb“ (fra 1934), fremkaldt af hans klare stillingtagen til kommunismen og den fremstormende nazisme, den betydeligste. Men det bør i hvert fald nævnes, at han som den eneste af sin tids biskopper førte et theologisk forsvar for kvindelige præster (i bogen „Kvinden og Kirkens embede“, 1959). I en årrække var han formand for Det liturgiske Udvalg af 1953, som i 1958 udsendte Prøvealterbogen (med forslag til 3 textrækker og nye kollekter på basis af de gammelromerske) og i 1963 Prøveritualbogen. Begge bøger fik en kølig modtagelse, idet „klimaet“ havde ændret sig under kommissionens mangeårige arbejde, så de praktiske resultater udeblev. Men et omfattende og sagkyndigt arbejde er nedlagt i de to „prøvebøger“, og det skal ikke forundre, om en senere tid vil kunne høste positivt udbytte af det, som her er præsteret.

Høgsbro havde rod i det grundtvigske, men hans theologiske linie var stærkt svingende. Han havde fra ungdommen tilknytning til KFUM og dermed til Indre Mission, men på den tid, da han skrev „Politisk drøm og kristent håb“, var han så centralt placeret i det kirkelige spektrum, at hans ord i tale og skrift vakte berettiget genklang fra så godt som alle sider. En afgørende ændring heri skete, da han i trediverne tilsluttede sig Oxford-bevægelsen. Og hans uforbeholdne accept af alle former for økumeni kunne med rette gøre adskillige betænkelige.

Alt dette fik dog ingen mærkbar indflydelse på forholdene i vort stift. Fra hans bispetid vil nok særlig erindres hans brevveksling med pastor Kalmeyer (udgivet i bogform 1957), hvor Høgsbro kæmpede for det traditionelt lutherske imod en opfattelse, som – med forkastelse af paulinsk og luthersk nådesteologi – ville forfægte en stærkt moralistisk kristendomstype (f. ex. i denne formulering: „For Jesus er retfærdighed et realbegreb, der beror på visse kvaliteter i menneskelivet, og som viser sig i livet, og som i sin konsekvens indebærer frelsen“).

Lolland-Falsters stifts beskedne størrelse tillod Høgsbro at tage aktiv del i internationalt arbejde indenfor mission og økumeni. Men hans talrige møder og rejser bevirkede aldrig, at stiftet blev forsømt. Ved møder, visitatser og uanmeldte besøg rundt om i stiftet havde han god kontakt med sognene og deres præster og menighedsråd. Og han åbnede gæstfrit sit hjem for møder og arrangementer. („Danmarks største bispegård til Danmarks mindste stift – det er simpelthen ideelt!“).

Høgsbro var et levende menneske, en ildsjæl, fuld af virkelyst og energi. Hans arbejdsevne var overordentlig – og alting var gennemtænkt, velovervejet. Han vidste, hvad han ville – og han ville meget og nåede meget. Samtidig var han et følsomt gemyt og en trofast natur. Selv de, der ikke kunne følge ham teologisk, måtte agte ham for hans åbne og redelige væsen. Samarbejdet med ham var altid præget af hans positive og loyale indstilling.

Min sidste erindring om Høgsbro daterer sig fra den 31. august 1975, hvor han – som fra sit halvfjerdsindstyvende til sit firsindstyvende år havde været en meget aktiv sekretær i Det danske Bibelselskab – var blevet bedt om at afslutte den økumeniske gudstjeneste i Maribo Domkirke, der markerede åbningen af den store bibeludstilling, som i hele september måned skulle huses i domkirken. Med rystende stemme, uden vaklen i ordene, men dybt bevæget lyste den gamle biskop den aronitiske velsignelse over den store forsamling.

Det blev hans sidste hilsen til Lolland-Falsters Stift.

Im. Felter.

Gengivelse efter Præsteforenings Blad 1976/19.

PRÆSTEKONER GØR STATUS

I 65-året for Dansk Præstekonekonvent af 1911 mødtes præstekoner 12.-14. november på Nyborg Strand som andre år til foredrag, bibeltimer og samtaler til fremme af forståelsen for vor tid, kirkens og præstehjemmets opgaver. 65-året blev markeret ved en aktuel panel-diskussion mellem præstekoner: Hvordan udfylder vi bedst vor plads? Herom nogle „præstekone-tanker“ fra præstekoner i forskellige aldre og med forskellige forudsætninger men med det tilfælles, at de alle slutter op om præstekonekonventet.

Ved redaktør *Tove Meyer Hægstad*, Fejø præstegård.

Sådan et sammenløb af lutter kvindfolk, næh, uha! Så hellere være med til noget, hvori også præste-manden deltager! Med denne indvending imod sig som angivelig anstødssten de første mange år har Dansk Præstekonekonvent nu overlevet gennem 65 år.

Det var en kreds af præstekoner i Jylland, der i eftersommeren 1911 indkaldte præstekoner i Jylland til præstekonemøde i Århus. Primus motor var Emilie Gøtzsche, dengang præstekone i Voldum ved Randers, senere provstekone på Fyn. Præster af alle retninger var i en årrække kommet sammen til større møder i „Almindeligt dansk Præstekonvent“. Nu ville præstekonerne også gerne ruste sig til de fælles opgaver i menighedsarbejdet. „Vi trænger ogsaa til at faa nye Impulser ved at være sammen med andre, der i længere Tid har gjort Erfaringer i Arbejdet. Tillige vil vi ogsaa gerne have dem med, som endnu slet ikke er begyndt at arbejde, men længes derefter“, hed det i indbydelsen.

Interessen viste sig så stor, at præstekonekonventet allerede fra 1913 blev for præstekoner fra hele landet og med fast mødested på Nyborg Strand, der netop var indviet. Formålet var formuleret sådan: på Folkekirkens grund at samle danske præstekoner til samvær med foredrag, bibeltimer og forhandling til fremme af forståelsen for vor tid, kirkens gerning og præstehjemmets opgaver.

*Præstekone og fmd.
for Dansk
Præstekonekonvent:
Alma Møller Petersen
demonstrerer fortidig
forargelse over den, der
tog til præstekonemøde:
– Utidig luksus,
hed det, sådan at være
væk fra mand og
præstegård i dagevis!
(Foto: Tove Meyer
Hægstad).*

PRÆSTEHJEMMETS OPGAVER

– Har præstekoner endnu noget at samles om 65 år efter? Er formålsparagraffen stadig aktuell? Siden 1913 har der været sluttet op om konventet med møder på Nyborg Strand, afbrudt hvert tredje år af et nordisk konvent et sted i Skandinavien. Jeg tror, det har været til gavn og glæde, at der således er udviklet et fællesskab mellem præstekoner og de sogne i landet, de kommer fra, siger formanden for Dansk Præstekonekonvent, Alma Møller Petersen, 53, gift med sognepræst Niels Richard Møller Petersen, Sct. Nicolai kirke, Vejle.

En vis forbeholdenhed udefra overfor ideen kan man af og til møde endnu. Engang forekom det også at være en ganske utidig luksus for præstekoner sådan at blive væk i flere dage fra deres mand og mange pligter i præstegården! Selvom de dengang som nu kunne vende hjem, opladet til arbejde med studiekredse, børne- og familiegudstjenester, med nye ideer, hentet gennem gode foredrag eller udvekslinger med andre præstekoner. Eller inspirationer til „Aftener i præstegården“ fra en eller anden kunstnerisk oplevelse. Apropos har vi i år til præstekonekonventet bedt den svenske kunstner Stig Carlsson tale om *Kunstens plads og opgave i samfundet*, oplyser Alma Møller Petersen. Stig Carlsson vil være kendt i kunstinteresserede kredse for udsmykninger i kirker

i de nordiske lande. I Danmark har hans 12 keramikrelieffer af Kristi Lidelseshistorie vakt opmærksomhed. De er ophængt på Rønde Kursus.

Vi ved også godt, fortsætter Alma Møller Petersen, at mangen en præstekone er mødt op til konvent første gang med skepsis. Men mange præstekoner er engageret i opgaver, hvortil de har brug for stadig fornyelse. Og har de med udbytte været med blot én gang, kommer de igen og igen. Vi lægger vægt på at skaffe talere, der står centralt i dagens debat. I fjor affødte emnet: Kristendomsundervisning – dåbsundervisning stor diskussion. Af værdi ikke mindst for de præstekoner, der går ind for søndagsskole og hjælper deres mand med undervisning af konfirmandhold.

Også konventets bibeltimer har altid været højt værdsat. Vi præstekoner er vant til at høre mange prækener og mange taler af den samme mand, vor egen mand. Det er udviklende for os at høre andre tale og bagefter diskutere problemerne – og kunne gøre det mere uforpligtet end „hjemme i sognet“, hvor man forbinder bibeltimer med en af præstegårdens opgaver.

Præstehjemmets opgaver kan iøvrigt være nøgleordet til en debat, som præstekoner gerne lytter til og er med i, hvis de har brug for at finde deres egne ben i et spørgsmål, der kan være krævende men også berigende.

SOGNETS ØJNE PÅ PRÆSTEGÅRDEN

Mange har den opfattelse, at et præstehjem ikke har megen kontakt med det virkelige liv. Og så er sandheden dog den, understreger Alma Møller Petersen, at i præstegården står vi overfor mennesker i alle livets mangfoldige situationer, de glædelige som de dybt alvorlige. Og i større sogne som vort (12.000 indb.) er det næsten hele tiden „nye mennesker“, man møder. Ved de kirkelige handlinger, ved besøg og gudstjenester på sygehuse, ved skilsmisser, samtaler i arresten. Vi bliver smidt ud i selve det: at møde menneskeskæbner. Så når folk anbefaler os at gå tættere på virkeligheden, er de ikke klar over, hvordan præstefolks hverdag kan være brolagt med nok så barske realiteter.

Det er både dejligt og belastende at være præstekone! gentager Alma Møller Petersen gang på gang. Nok er de tider forbi, hvor en præstekone kunne føle sognets øjne på sin familie. Dengang, da man måske

ikke fandt det ganske passende, at præstebørn gik til dans – og op i de senere år, hvor præstekoner har måttet undskyldte deres unge sønner for overdådig hår- og skægpragt. Men endnu møder man den opfattelse: Præster er nogen, der ikke bestiller ret meget. Sommerdage nyder de frokosten under skyggefulde træer i den smukke gamle præstegårdshave (hvordan man mon så får den passet?) Og præstekonen er tilsvarende karakteriseret med stor kurv over armen på vej ud i sognet med gode tilbud – (til hvem dog?) Eller som alle tiders lagkage-designer ved de store kaffeborde i præstegården (og hvor er den huslige hjælp mon henne?)

– *Vi når ikke, hvad vi burde*, er derimod dagens anklagende facit i mange præstehjem. Ikke mindst, når det gælder husbesøg. Og her må præst og præstekone tilmed næsten være detektiver for i taktfuldhedens navn at finde frem til netop de sognebørn, der har brug for besøg. Det vil vides, at synspunktet mange steder er, at det må præsten selv finde ud af. Andre bør ikke komme med gode råd. Skønt der var tilfælde, hvor der kunne være brug for et vink.

Alma Møller Petersen, selv udgået fra et præstehjem, betegner sig altfor beskedent som repræsentanten for den hjemmegående. Med tre børn forlængst „fra hånden“ tog hun i 1973 bifagseksamen i kristendomskundskab fra Århus Universitet. Så velorganiseret er hun, at der er blevet tid til at være medlem af DMS' kvindeudvalg, formandsskab for Vejle DMS' kvindekreds, medl. af Den økumeniske Kvindekomite i Vejle foruden som nævnt at være formand for Dansk Præstekonekonvent. Alma Møller Petersen står derfor på fast grund, når hun appellerende siger: – Der er et enormt behov for, at præstekoner går ind for noget. Måske ved at videregive, hvad der ligger dem selv på sinde. For eksempel at give en solid orientering om missionsarbejdet. At vise mennesker, der gerne vil være medansvarlige i verdensnøden, i stedet for at forholde sig hændervridende passive, at hjælp *kan* nytte.

Som præsten således må også præstekonen stadig videre. Præstegeringen er så sammenvævet mellem to: Præsten og præstekonen. Præstekonen er ofte den eneste, præsten kan spørge: Hvad synes du så om min præken i dag? Det er en krævende situation for præstekonen, når hendes mand beder om et ærligt svar. Derfor er det naturligt, at en præstekone har brug for at høre andre præster og udenfor præstegården

hente sig en bredere målestok gennem friske indtryk. Også det er der lejlighed til på præstekonekonventet i uddybelsen af fællesskabet mellem præstegård og menighed, udtaler Alma Møller Petersen afsluttende.

PRÆSTEKONE ELLER PRÆSTENS KONE

– Er De nu præstekone eller præstens kone? Det spørgsmål rettede en tidehvervsk provst til mig, da min mand i 1946 blev sognepræst i et landsogn efter 5 års præstegering i Københavns centrum, fortæller byrådsmedlem Ebba Stamer, 60, hvis mand, sognepræst Th. Stamer, nu i over 20 år har været knyttet til Thomas Kingo kirken i Odense.

– Dette problem var nyt for mig, havde end ikke strejftet min tanke, da jeg bestemte mig for at afslutte 5½ års studier forinden embeds-eksamen og blive præstekone, hvad der var „alt nok“ dengang. For et erhverv udenfor præstegården lå slet ikke for, da vi blev gift i 1941. Men derfor mener jeg dog nok, det må være tilladt at være præstens kone uden anden forpligtelse overfor sin ægtefælles arbejde end den at være præstehjemmets administrator.

De forløbne år, først 5 i København, derefter 10 på Vestfyn og nu godt 20 i Odense, har rummet alle de opgaver, jeg ventede: som husmor, mor til 5 børn, værtinde i den store præstegård på landet og endelig aktiv deltager i det kirkelige og borgerlige liv. Først ved foredragsmøder, i missions- og studiekredse. Senere som medlem af Den danske Israelsmissions bestyrelse. Som formand i basar-arbejde for Østerlandsmissionen og leder af missions- og bibelkredse. Ud fra mine tre universitetsfag: Historie, geografi og engelsk faldt det tillige naturligt, at jeg her i Odense fritidsundervisning for voksne nyttiggjorde mine kundskaber. Den økonomiske gevinst blev omsat i hushjælp.

Såvidt lå alt indenfor rammen af, hvordan jeg selv opfattede en præstekones gerning. For nogle år siden kom så opfordringen til at gå aktivt ind i det politiske arbejde i byrådet. Den endelige beslutning måtte vi begribeligvis være to om at tage. Jeg gennemdrøftede sagen med min mand. Der skulle jo nødvendigvis opstå konflikter mellem opgaverne ude og hjemme og den tid, der skulle være til begge dele.

Det kan ikke nægtes, at en sådan opgave udenfor præstegården tager tid og kræfter, hvad der vil sætte sit præg i ethvert hjem, og dermed er vi så ude i den prioriteringskonflikt, som i vort århundredes anden halv-

*Præstekone og byråds-
medlem:
Ebba Stamer.*

*Præstekone og præst:
res. kap.
Birgitte Arffmann.*

*Præstekone og lærer-
inde:
Julie Nielsen.*

del er hovedproblemet i „Hjemmets krise“, „Ungdomsoprøret“, „Rødstrømpebevægelsen“, udtaler Ebba Stamer, der i sammenhængen her repræsenterer præstekonen med ude-erhverv.

Vi ønsker alle at få frihed til at udfolde os. Og der har min erfaring været, at i bedste fald kan livet være langt nok til, at man kan fylde sit ansvar trin for trin og måske dermed undgå at føle, at man svigter: Først ægtefælle, så børn, så samfund. Blot man tør give sig tid og udnytter den hjemmegående husmors enestående chance for at kunne holde sig á jour på en mangfoldighed af områder.

Hvad er drivkraften? Almindelig menneskeligt behov for at bruge sine evner, få lov til at være „sig selv“, måske også økonomiske ambitioner. Hver gang jeg har stået overfor konkrete beslutninger, har jeg forsøgt at se det hele i lys af det medmenneskelige ansvar og finde løsningen indenfor fællesskabets gode cirkel.

Der er for mig ingen tvivl om, at der er brug for præstekonekonventionerne. Ikke mindst for den præstekone, der kører i ring med de problemer, der *kan* opstå, hvor kravene *til* præstekonen ikke helt forliges med ønsker og krav *fra* præstens kone. Som præstekone bliver fællesskabet om præstegerningens krav selvfølgelig. Som præstens kone kan der nok lettere opstå spændinger i fællesskabet. Medmindre man da

fra første begyndelse har gjort sig klart, at fællesskabet her gælder: At begge parter hver i sin verden trives, så man også i hjemmets fællesskab om børnene opnår den rette helhed.

DE LÆSER HINANDEN TEKSTEN

– Det er nu vigtigere, om ens begravelsestaler er sådan, at man kan være dem bekendt, end om køkkenbordet er ryddet, og fortovet er fejtet, er 27-årige cand. theol. Birgitte Arffmanns og hendes jævnaldrende teolog-ægte mand, Leif Arffmanns slut-ræsonnement, når hverdagens mange praktiske opgaver står i kø, „og vi begge godt kan se, her mangler en heldags-præstekone“.

Birgitte og Leif Arffmann har begge siden nov. 1975 været knyttede til Sct. Nicolaj kirke i Vejle. Hun som residerende kapellan, han som ulønnet hjælpepræst. Da han tillige er ansat som studienævnsekretær ved det teologiske fakultet i Århus, har disse placeringer i „omvendt orden“ – ifølge gammeldaws mønsterbeskyttelse – ikke generet de to cand. theol’er, der sidder i stort hus og med stor have og har et hjem, hvori kommer mennesker fra menigheden i det store sogn på 12.000.

– Det, at vi begge to er præster, betyder jo, at vi ikke alene hjælpes ad med opvasken og rengøringen, men også med prækene. Vi læser præke-teksten sammen på græsk i begyndelsen af ugen og diskuterer den. Og så finder vi salmer, som passer dertil. Dette sidste kan vi bruge uanede mængder af tid på. Vi når altid mange af salmebogens 750 salmer igennem, før vi har fundet de 5, vi skal bruge. Og vi morer os meget over hinandens salmevalg. For dér er vor smag meget forskellig!

Jeg kommer fra et almindeligt folkekirkeligt miljø – sådan lidt ubestemt, som så mange er. Jeg var i gymnasiet meget glad for de klassiske sprog, ikke mindst latin. Alt dette ville jeg få uddybet i teolog-studiet, regnede jeg med. Det var nok mere den pædagogiske vej, jeg tænkte på, da jeg valgte studium. Hvor langt formår man egentlig at tænke i så ung en alder, hvor de store afgørelser træffes? En frisk ung pigelatter i den anden ende af telefonen røber, at høje tanker om at blive den store forkynder ikke noget øjeblik havde blandet sig i beslutningerne.

Men jeg fortryder nu ikke, jeg blev præst. Jeg havde ikke meget greb om, hvad egentlig en præst laver, før jeg selv kom til. Jeg ved nu, det er meget begrænset, hvad præsten i et stort sogn kan overkomme

at gøre for den enkelte. Nogle af sognebørnene er måske ligeglade, men det er ikke nær så mange, som jeg troede, inden jeg blev præst. Og det er ikke søndags-prækenen, der er hovedsagen i præstens arbejde. Det, som tager tid og kræfter er, at præsten skal stå til rådighed – *altid*. Og så er der konfirmanderne, her så store hold som på 65-70. Der er begravelserne, bryllupperne og husbesøgene, som jeg nu mener er det allervigtigste. Og der er andagter på sygehus, plejehjem og alderdomshjem, arrangementer i foreninger og almindelig snak med folk.

ÆGTESKABSTEOLGI SOM SPECIALE

Når man nu er to teologer i ægteskab, er det oplagt, at man specialiserer sig i ægteskabsteologi. Som stipendiater på Det danske Institut i Rom 1973-74 skrev vi sammen en eksamensopgave om den katolske kirkes syn på ægteskab og familieplanlægning. Siden har vi forsøgt at følge med i den litteratur, der er kommet om emnet. Vi har god brug for dette i vort arbejde som præster. Vi bliver ofte bedt om at hjælpe mennesker med ægteskabelige problemer. Og det er noget af det allersværeste ved at være præst.

Birgitte Arffmann, der er blevet bedt om at deltage i diskussionspanelet ved det kommende præstekonvent, ser hen til den lejlighed, det vil give en nybagt kvindelig præst, præstekone og fagfælle til en anden teolog at få snakket mange problemer igennem med erfarne præstekoner.

Børn og unges forhold til kirken er for mig et sort kapitel. Jeg håber at få tid og overskud til en indsats på det område. Men hvordan? Jeg har kontakt til konfirmanderne og de unge familier med barkedåb. Jeg har holdt spejdergudstjenester og haft fobindelse med Unge Hjem, KFUM og KFUK. Men udover det synes jeg, min indsats for at få unge i kirke har været ringe. Af mangel på tid og kræfter, ikke interesse. Og bærer jeg mig rigtigt ad? Tænk, i en kreds af ligesindede at få lov til at tale rent ud om så vigtige ting. Det sætter jeg min lid til, siger Birgitte Arffmann. Og dér sluttede vi.

BØRN MED I KIRKE FRA DE LÅ I LIFT

– Præstehjemmets problem i dag går på de kære børn. Hvad har vi forældre dog gjort, siden vore børn har skiftet spor? Ja, for det gælder

de fleste hjem, også præstehjem, at børnene i dag går deres egne veje. Mange forældre siger opgivende: Der er vist ikke noget at stille op, refererer Julie Nielsen, 39, Sct. Johannes sogn, Herning, gift med sognepræsten, Aksel Nielsen. Julie Nielsen, der er mor til fire i alderen 5-10 år, har lærereksamen fra Ribe Statsseminarium 1960, har været lærer i Rødding indtil 1964, og hjælper nu som præstekone og læreruddannet sin mand med konfirmandundervisningen, der i et stort sogn på 10.000 er delt op i 3-4 hold.

– Jeg er selv præstebarn, fortæller Julie Nielsen. Mine søskende og jeg var med i det hele, fra vi var små, og vi kunne lide det. Fra 1951-60 var mine forældre, kinamissionærerne Karen og Alfred Hansen, præstepar i Rødding. Det var en oplevelse for mig at spille på orglet ved min fars gudstjenester. Mit samarbejde med min mand om konfirmandundervisningen begyndte med, at jeg spillede til salmesang.

Med mit barndomshjem i erindring har jeg vist altid ønsket at blive gift med en præst. Det blev jeg og endda med en, der ønskede at dele sin præstegerning med mig. Vi hjælper hinanden med alt det, vi kan være to om. Og med fire børn i et stort hus – uden fremmed hjælp – er der nok at være fælles om foruden det daglige virke.

Vore fire børn er alle kommet med i kirke fra de lå i lift. Og de er så interesserede og nysgerrige i alt det, vort liv består af, at de *vil* være med i alt. At gå i kirke er for vore børn blevet lige så stor en fornødenhed som at dele måltider med os.

BØRN, FORÆLDRE OG KRISTENDOM

Min mand og jeg er også fælles om at tale ved møder, hvor emnet varierer over det tema, der optager os så meget: *Forældre, børn og kristendom*. Dansk Bibelskole bad os i 1972 udarbejde fem skemaer, som skulle hedde: Forældre og børn snakker kristendom. Samme år læste vi familieandagtsbogen „Tid til Gud“. Begge dele satte noget i gang.

For ikke sandt – om alt muligt andet taler man i dag med sine børn ... det må også kunne lade sig gøre at tale kristendom børn og forældre imellem og gøre det på helt selvfølgelig måde. Vi læser daglig ved aftensbordet stykker af begge søndagens evangelietekster og synger det

ene salmevers efter det andet med vore børn. Dermed er hele familien forberedt til søndagens gudstjeneste.

Som nygift blev jeg medlem af DMS' kvindeudvalg. I dette udvalg sidder også formanden for Dansk Præstekonekonvent, Alma Møller Petersen, Vejle. Vi delte værelse et år. Det resulterede i, at jeg kom med på næste præstekonekonvent. Nu sidder jeg i bestyrelsen. Jeg vidste intet om konventet. Det samme tror jeg desværre gælder mange andre præstekoner, mener Julie Nielsen. Men blot efter at have været med én gang vidste jeg, at det havde jeg brug for: at møde ligesindede, lytte og udveksle erfaringer og meninger, der kan hjælpe sit til, at man udfylder sin plads bedre som præstekone.

Netop den målsætning, der blev avisomtalt før det første præstekonemøde i Århus 1911! På det trykte program stod som første emne: „Præstens kone og præstekonen“, en sag der stadig er liv i, eftersom den også er omtalt her. Det kunne tyde på, at den 65-åriges levedygtighed er bevist ved sin egen nødvendighed. Gratulerer!

Tove Meyer Hægstad.

Hvorfor nye salmemelodier?

Den gode salmemelodi skal tjene teksten. Den skal være sangbar og ukompliceret, ved sin enkle tone egnet til fællessang. Hvor disse mål langtfra opfyldes, er der behov for en anden melodi. Den ny salmemelodi foreslås introduceret under kirkelige handlinger eller ved særlige kirkemusikaftener.

Af domorganist i Maribo *H. J. Østergaard.*

Var den gamle melodi da ikke god nok? Er en almindelig kirkegængerreaktion ved præsentationen eller indførelsen af en „ny“ eller ukendt salmemelodi under højmesse eller aftengudstjeneste. Hvorfor vælger man i det hele taget en ukendt melodi til en salme, når nu den „gamle“ var så kendt? Hvilke retningslinier bør da være afgørende for indførelsen af en ny salmemelodi? Og hvordan præsenterer man den bedst for menigheden?

For at tage det sidste først: Set fra orgelbænken vil der på forskellig vis blive banet vej for menighedens møde med en ny salmemelodi. De uddannede organister i Danmark råder over så mange indlæringsmåder og salmepilsmetoder, at den klare og tydelige præsentation og musikalske redegørelse overfor menigheden af en hidtil ukendt salme ikke skulle være noget problem.

Melodien præsenteres

Alene i løbet af de forskellige kirkelige handlinger skulle der være flere muligheder for at introducere nye melodier: Under uddelingen ved altergangen. Som motet i korisk udførelse efter prædiken. Eller som den første salme efter prædiken, sunget af menigheden efter forudgående præsentation: En solist eller kirkens kor synger de første vers, hvorefter menigheden stemmer i.

Endelig var det vel allermest nærliggende at præsentere den ny melodi som indledning til gudstjenesten, i stedet for præludium. Ganske

vist kan man ikke være helt sikker på, med hvor stor opmærksomhed, der lyttes til organistens forspil og dets sammenhæng med gudstjenesten. Jævnfør en kirkegænger, der engang overfor en organist fremførte den påstand, at hendes forspil var alt for lange. Da organisten undrede sig over denne kritik, men gerne ville kende kirkegængerens nærmere begrundelse herfor, bad hun ham sige, hvad han egentlig mente dermed.

– Jo, lød svaret, for *så* lang tid behøver man da ikke til at finde frem til den salme, der skal synges.

Hvordan og hvornår kunne man iøvrigt indføre den nye melodi? Ved en kirkekoncert eller en festgudstjeneste, hvor mange på én gang kan få den at høre? *Måske* – men forudsat at der er mulighed for at præsentere den på en helt overbevisende måde. For eksempel først som korsats, siden som fællessang.

Det rigtige må være at fremføre melodien på en måde, der giver menigheden mulighed for først at lytte og så at sige aflure melodien dens særpræg – vanskelige melodispring eller egenartede rytmer – for derefter selv at være aktiv i udførelsen.

Salmesangsftener og musikgudstjenester ville nok snarest være det rette forum for sådanne musikalske landvindinger, som introduktionen af en *bedre* salmemelodi må siges at være. Ved sådanne kirkemusik- aftener vil der nemlig være mulighed for at belyse valget af netop den valgte melodi. Mulighed for at argumentere for den, musikalsk som litterært-teologisk. Og for mig at se er der den store forskel på kirkekoncerter og kirkemusik- aftener, at de sidstnævnte bygger på lytten og personlig aktivitet i skøn vekselvirkning, mens kirkekoncerter i langt højere grad er baseret på to forskellige grupper: en fremførende og en lyttende gruppe.

Men – i de fleste tilfælde vil en kirkes menighed ikke kunne undgå at opfatte præsentationen af den salmemelodi, de nu skal til at lære at synge. I Maribo Domkirke spilles den ny salme igennem to gange. Der gøres i gennemspilningen tydeligt rede for kompositionens frasering (opbygning af musikalske fraser, sætninger). Der spilles kun den rene melodistemme uden distraherende akkorder, harmonisering, hvorved melodibilledet tegnes klart og derved lettere tilegnes. Ydermere fremhæves overstemmen ved en kraftigere registrering – trompet eller kornet eller en anden karakteristisk solostemme.

Minde-barriären

Ved indlæringen kan der iøvrigt være andre hensyn at tage end de velkendte, at forskellige mennesker med vidt forskellig baggrund for melodi-opfattelse dermed også vil have forskellige forudsætninger for hurtig eller mindre hurtig tilegnelse af melodien og det rytmiske billede. Der kan tillige være tale om, at en psykologisk barriere må overvindes ved udskiftningen af en melodi, der for nogle måske har stærk tilknytning til specielle forhold af ideologisk, kristelig eller national karakter. I erindringen går for disse tekst og melodi op i en højere enhed, som det kan have sine vanskeligheder at bryde. Dog er, realistisk betragtet, enheden ikke større, end at teksten efterhånden kun synges sjældent. Den gamle melodi med sin højtsvungne himmelflugt var anstrengende for en stemme af beskedent omfang.

Nu præsenteres så en mere sangbar melodi uden de store melodispring men med trinvis bevægelser, lettere at synge. Hos nogle kan den ny melodi skabe en øjeblikkelig reaktion. Men erkendes det, at her har nu en god tekst fået en melodi, som kan synges, kan måske en minde-barriere nedbrydes og den gode tekst med sin nye melodi dermed få et længere fremtidsperspektiv.

Bedre menighedssang

Der kan fra kirkens og organistens side være følgende grunde til, at en „ny“ melodi foretrækkes til en salmetekst: Enten var den kendte salmemelodi ikke god, fremfor alt ikke let syngelig. Eller der var ikke det rette forhold mellem tekst og tone. Fjernt ligger den svulmende romantiske salmemelodi fra det forbillede, den danske kirkesangs fornyer, Thomas Laub (1852-1927) har skabt med princippet for den danske kirkesang: *Melodien skal være ordets tjener*. En reaktion må udløse nødvendigheden af, at en anden melodi indføres: Den melodi, der kan bære ordet og synges som menighedssang.

Selv har jeg en svaghed for at begå melodier under indtryk af en bestemt tekst i salmebogen. Det kan skyldes tekstens prægnante indhold, men meget ofte skyldes det også ønsket om at skrive en umiddelbar sangbar melodi, skrevet i et let tilgængeligt tonesprog uden de store melodispring, som de almindelig sangligt begavede ikke kan overkomme.

Det er ikke sikkert, den »nyx melodi også virkelig er ny. Den kan være fra før-reformationstid eller inspireret af gregoriansk kirkesang. Herover miniature fra det 14. århundrede, der viser en kapelmester og hans ti sangere, som udfører en kirkelig vokalkomposition. Billedets venstre halvdel angiver formentlig motivet, der synges om: Jesu undergænger. (Fra Bjørn Helmborg og Børge Saltofts musikhåndbog: Om Musik).

Iøvrigt må vel de helt nye melodier, der skrives i vor egen tid, også have deres ret til en plads i menighedens bevidsthed og i det repertoire af melodier, der benyttes i folkekirken. Det er jo da en kendsgerning, at alle melodier engang er begyndt som ukendte. Og hvor ville de have været henne, hvilken skæbne ville de have fået, om ikke de var blevet sunget, fra de kom frem?

Nu blev jo de første melodier, der kendes inden for den kristne kirke, ikke skrevet af nogen enkeltperson. De blev til som resultat af et fælles ønske, en fælles vilje til at sætte tone under en tekst, der skulle fremføres ved en procession. Disse melodier var da egentlig blot en udvidelse af det talte sprogs betoning og udsving i tonehøjde.

Tidernes smagsskifte

Også tids- og smagsskifte har præget kirkesangen. Et tilbageblik ud over kirkemusikkens historie vil vise, at der i det historiske forløb ustandseligt er tale om den ene generations reaktion mod den foregåendes ideer om, hvordan man bedst lovsynger og fortolker evangeliet i sang og musik. Det kan endda afspejles i en enkelt persons udvikling, hvis den netop kom til at ligge midt i et tidsskifte. Det gælder den tyske komponist Heinrich Schütz (1585-1672), der betegnes som „overgangskunstneren“ mellem to udtalte stilarter. Sine ungdomsværker skrev han med hele det klanglige masseopbud og al den pomp og pragt, han havde lært af de store italienske mestre i tiden. I sine senere år derimod behandlede han – som udviklingen inspirerede ham til det – passions-teksterne i „den gamle stil“s enklest tænkelige form.

Erfaringen har vist, at lokale traditioner og påvirkninger fra det verdslige repertoire, derunder alle døgnfluens skavanker, også har smittet af på mange af vore salmemelodier. Nogle af dem udstyret netop med et så overdådigt omfang i tonehøjde, at kun få havde en ærlig chance for at kunne klare så store sanglige krav.

Alle disse eksempler fra tiden før viser, at visse retningslinier må følges ved indførelsen af en ny salmemelodi. Iøvrigt er det nu slet ikke så sikkert, at „den ny“ melodi også virkelig *er* ny. Jeg har oplevet, at den ukendte „ny“ melodi til en salme var hentet fra tiden før reformationen eller fra den lutherske kirkes første salme-repertoire, og således var over 400 år gammel. Men hentet frem igen for sine gode egen-

skaber som salmemelodi. Den kirkegænger, der reagerer ved fejlagtigt at betegne en ukendt melodi som „ny“, har altså ikke engang gjort sig den ulejlighed at se komponistnavnet efter i salmebogen. I de fleste tilfælde vil udfor det være anført årstallet for melodiens tilblivelse.

Hvilke retningslinier?

Men hvem kan egentlig siges at have de rette forudsætninger for at kunne vurdere og vælge rigtigt? I hvert fald ikke den, som er belastet af lokale eller snævre religiøse fordomme uden kontakt med vor tids kirkeliv og måske tilmed præget af mere overfladiske musikalske synspunkter. Ejheller den, der ved valget af salmemelodi alene lader sig diktere af så lidet saglig en bevæggrund som den ofte anførte: „den skal appellere til de unge“! Det kan føre til et melodivalg, hvorved salmens egentlige værdinorm, teksten, fuldstændig trænges i baggrunden.

Den ny melodi, man vil gøre sig til talsmand for, må frem for alt være bedre egnet til menighedssang end den hidtil benyttede. For hvorfor ellers skifte ud? Det kan ikke siges for tit og for stærkt: foruden at bære teksten frem på bedste måde, skal den ny og foretrukne salmemelodi være let syngelig, så alle kan følge med. Og ikke som romantikkens sange spænde over så enormt et toneomfang, som det kun er givet de få at beherske. (Det er således en udbredt men stor misforståelse, at Weyses melodier alle skulle være egnede til fællessang. Dertil stiller Weyses fint nuancerede rytmik for store krav. De fleste af hans melodier bør udføres af en solist, der endda helst må være en skolet sanger).

Salmesangens rolle

Den danske Koralbog med dens 450 melodier er – på godt og ondt – den centrale melodisamling i folkekirken. Den indeholder en stor del af de mest anvendte salmemelodier. Men ind imellem kommer man ikke udenom spørgsmålet: Hvorfor er den og den melodi ikke med i samlingen? I Den danske Koralbog har man søgt at rense ud i stilarterne og dermed gjort mange af dens salmemelodier mere tilgængelige. Men endnu indeholder samlingen melodier, der spænder så vidt, at de må betegnes som uegnede til menighedssang. Det må være en opgave at få disse udskiftet med lettere syngelige melodier.

For folk, der måske ikke så ofte kommer i kirke, kan det vel også virke mærkeligt ved en begravelse at opleve salmer, sunget på en jule- eller bryllupsmelodi. Det gælder salmebogens nr. 633: *Den er slet ikke af Gud forladt*. Som salmebogen anfører det, går den på melodien: *Det er så yndigt at følges ad*. Og salme nr. 546: *Uforsagt, vær på vagt!* syn- ges ofte på *Glade jul* – der spænder intet mindre end 4 toner over en oktav – til trods for, den har sin egen melodi af Laub og tillige kan syn- ges på Oluf Rings: *Klokken slår*, der er let syngelig ved kun at spænde over fire toner.

Jo, der er grunde nok til at revidere og udskifte melodivalget til vore salmer. For de fleste kirkegængere, som under en gudstjeneste spændt blader hen til næste salme for at se, om de nu kender den, drejer for- ventningen sig som regel mere om melodien end teksten. Det vil altid være en skuffelse, når melodien er af de højtsvungne, som kirkegæn- geren må opgive at følge. Er det derimod en god melodi, som enhver kan synge med på, kan salmesangen som fuldtonende menighedssang opfylde sin bestemmelse som et væsentligt led i gudstjenestens helhed.

H. J. Østergaard.

Lolland i gamle dage

I 200-året for den lollandske provst Peder Chr. Rhodes udgivelse 1776 af „Samlinger til Laalands og Falsters Historie“ følger her glimt fra denne første egnsbeskrivelse af landsdelen.

Af pastor emeritus H. Skjøt-Pedersen.

„I Henseende til Religionen findes mange Folk i Almindelighed meget døsig til at lade sig opvække til nogen Eftertanke om deres Sjæls Tilstand. Næppe skal nogen Prædikant her faa Aarsag til at ivre mod nogen Religions-Seperatismum. Gid dog bare Forældrene, for Børnenes Skyld, vilde tro, at det er mod Guds og Landets Love syndigt at bande, lyve og letsindigt at bruge Guds Navn!“ – Således sluttede provst P. Rhode for 200 år siden en skildring af den lollandske befolkning. Provst Peder Christian Rhode var født i Kolding i 1734, søn af en farver og hattemager dér. 24 år gammel blev han teologisk kandidat, og efter nogle år som kapellan i Sønderjylland, hvor han havde nær tilknytning til Herrnhuterne i Christiansfeld, kom han som hjælpepræst til Halsted på Lolland, i 1767 blev han sognepræst i Utterslev og 1776 provst for Lollands Nørre Herred. Han var livet igennem en flittig skribent, skrev også salmer; men hans gejstlige forfatterskab blev hurtigt glemt. Derimod fik hans historiske beskrivelser trods mange unøjagtigheder blivende betydning, idet de har reddet fra forglemmelse en mængde oplysninger om personer og forhold, om antikviteter og om bøndernes skikke, sagn og overtro, så de stadig kan læses med fornøjelse og udbytte. (Dansk Biografisk Leksikon 1940).

Rhode skildres som en høj, sirlig mand, meget mager og bleg, men en smuk mand, stedse pyntelig klædt og stedse meget snaksom, en virksom og myndig provst, der holdt på sin ret og sagde sin mening med frimodighed. Han blev meget anset, og der blev til minde om ham opsat et epitafium i Utterslev kirke med hans billede, der ses den dag i dag.

Her skal hans bog Samlinger til Lollands Historie, der udkom i 1776, omtales. Den blev siden suppleret med en beskrivelse af Falster, „Danmarks Frugthave“, der udkom i 1794, året efter hans død. Samlingerne

kom i en ny udvidet udgave i 1859 ved forfatteren, sognepræst Jacob Friis.

Bondens levemåde

Rhode indleder sit værk med en karakteristik af den lollandske bondes kår og levemåde. Han finder, at økonomisk er bonden meget dårligt stillet. Ganske vist er Lolland vistnok et af de frugtbarste danske lande, men alligevel er den almindelige mands vilkår et af de allerfattigste. Som årsag nævnes først landets kostbare levemåde.

Man har fra gammel tid bedre, drøjere og overflødige føde end i andre danske provinser; men bønderne skal nu ikke lastes for det, for intetsteds ædes brødet med mere ansigtssved end på Lolland.

En anden årsag til fattigdommen er folkemanglen. Der er alt for få til at gøre arbejdet. På hele øen bor der kun 24000 mennesker, og kun de 17000 er arbejdsduelige bønder.

Men den vigtigste årsag til de fattige forhold er hoveriet. (Det var først i 1788, Stavnsbåndet blev ophævet). Fra de ældste tider har det været tyngende på Lolland. Det er bonden alene, der skal pløje, harve, grave, tromle, slå græs, høste, skove, gødske o. s. v. „Gud hjælpe mig“, hører jeg ham ofte sige. „Har jeg mange leveår endnu? Hvad ære får jeg, når jeg dør? Ikke engang en hæderlig begravelse“.

Præsternes vilkår

Iøvrigt indrømmer Rhode, at præsterne gennemgående er bedre økonomisk stillede end de fleste andre. Men den megen talen om de rige „lollandske bisper“ er nu stærkt overdrevet. I de år jeg har været her, skriver Rhode, har jeg næppe kendt to præster i Lolland, som er blevet uden som de, der af hånd putter i mund, medmindre de har sovet sig midler til, d. v. s. har arvet eller giftet sig med en rig pige eller enke.

Der hørte som regel meget jord til præstegårdene, op til 250 tønder land, men det var ringe tider for landbruget i det meste af 1700-tallet med tørke, oversvømmelser, kvægdød etc. Præstegårdene var gamle og dårlige, ofte var der ikke engang en brønd, man måtte tage vand fra et vandhul eller i „byparken“.

Man levede af de naturalier, som gården gav, og bønderne skulle aflevere, men de kontante midler var det ringe med. Der var bl. a. ikke råd til at købe bøger. Da en præst er død, sælger enken hans bibliotek

for 16 mark, og de var ikke mere værd. Når biskoppen kom på visitats (Lolland hørte dengang til Fyns stift), var der nok af kødmad og andre spiser. Men det blev altid til den billigste rødvin, „velfarvet med bruunspån“.

Det vil blive for vidt her at uddybe skildringen af erhvervene på Lolland, særlig landbruget, som Rhode udtaler sig om med stor sagskundskab, men præsterne dengang var jo ofte foregangsmænd på dette område, og landbrugskyndige vil også i dag have interesse i at læse herom.

Vi hører også om sundhedstilstandene på Lolland. Befolkningen var i de tider på grund af den lave, sumpede jord meget plagede af den såkaldte tredje-dags feber, en slags malaria, der senere takket være dræning og plantning af pilehegn helt er forsvundet, noget som Rhode også går meget ind for.

Lollandsk sindelag

Om lollænderne skriver Rhode rosende, at i ingen provins i Danmark er der så kærlig, indbyrdes og jævnlig omgang, som blandt de indfødte her på øen, og forældrene opdrager deres børn således, at de i selskab viser sig artige, frimodige og vittige i al tale. Men det indrømmes samtidig, at de ikke er de mest belevne overfor fremmede; de vil have tid til at overlægge. De er heller ikke de „allerhospitaliste“ (d. v. s. gæstfri) og rundeste. Dog er de ikke ubarmhjertige mod de trængende. De er ikke krigeriske, men bo helst i fred i landet, de er ikke dovne, men de gør dog ikke gerne mere end deres fædre, de elsker sig selv vel meget, og forandrer ikke gerne gamle skikke.

Rhode skriver også en del om lollændernes klædedragt, der som oftest er meget fattig. I hele Nørre Herred var der kun to bønder, der ejede et par støvler – hvor han så ved det fra!

Om forholdet til øvrigheden – både den verdslige og gejstlige – gælder det, at ingen kan være mere hørsom end en lollandsk bonde. Hans respekt for foged og forvalter er utrolig stor, ja, en skriverdreng tiltaler han ligeså ærbødigt som godsejeren selv. Og på samme måde er det overfor præsten og degnen, som de kalder *go'e far* på det åndeliges område.

Men herremændene har det nu heller ikke for let. Rhode kan ikke istemme den så almindelige klage- og lastesang, der kommer især fra

købstæderne, hvor man kalder herremændene for „deres medmenneskers frihedsberøvere, brødetts fordyrere“ etc. De har deres store forpligtelser, og vee købstæderne og især København, hvis ikke herremændene sørgede for, at skatterne kom ind og der på herregårdene blev høstet så meget korn, at landet kunne brødfødes.

Men der er dog én ting, Rhode alvorligt må bebrejde herremændene. Efter Reformationen og efter at kronen havde overdraget mange kirker til proprietærene (som kirketiendeejere), ser mangan en kirke ud som et forladt hus, som ingen sørger for. Blyet fik de lov til at brække af, fordi det var for vanskeligt at holde tagene vedlige med bly, selv om det nok lod sig gøre i kongens andre provinser. Nu ser det ligeså vanskeligt ud at holde dem vedlige med tegtag. Måske ender det med, at man får lyst til at tække dem med stråtag.

„Var jeg kirkeejer“, skriver Rhode, „skulle kirkeværgen blive afsat, når græsset fik lov at gro ud på murene i vinduerne både indenfor og udenfor, og kirkegården begroes med hedenælder, burrer, skarntyde, vild malurt etc., hvilket ser skændigt ud, men nej, han frygter ikke for kirkesyn“.

Kirke og skole

Hvad skolevæsnet angår, har Rhode kun lidt at berette. Den trælbårenhed, han omtaler, skyldes også lærdoms forsømmelse. Det står kun dårligt til med skoleholdernes formåen. Det er himmelrart at træffe en skoleholder (ikke at forveksle med degnene), som skriver en skikkelig hånd eller ved, hvad aritmetik er, og de er nærmest foragtede af folk. Man måtte hellere afskaffe dem og pålægge præsterne at besørge deres embede, mod at de fik tillagt skoleholdernes løn.

Og efter al denne bedrøvelighed og besværlighed på det materielle område kommer det ikke særlig overraskende, at Rhode slutter sin oversigt over forholdene på Lolland med, at det ikke står bedre til med befolkningens holdning til det religiøse liv.

Hele bogen igennem får man mange meddelelser fra gamle dage, også glimt fra den katolske tid, der viser kirkens nære forbindelse med den herskende klasse, herremændene. På sin pudsige måde fortæller Rhode om fruén på Fuglsang, Mette Jensdatter, der var „et stort Guds barn i munkenes munde“, hun forsømte ikke at indbyde dem jævnligt til gode måltider på dette „lystige sted“, hvorfor de også ved brev gjorde

*Peder Chr. Rode,
provst
og sognepræst
til Utterslev
menighed
i Laaland,
1767-1793.
(C. M. Tegners
lith. Inst.)*

hende delagtig i brødrenes og søstrenes gode gerninger (hvorved hendes ophold i Skærsilden kunne forkortes).

Vi hører om et konvent, som har eksisteret i næsten 600 år, oprettet 1388 som Guds legems gieldag i Lollands søndre Herred. I dag deltager kun herredets præster i en årlig sammenkomst, et såkaldt Kalende. Men oprindeligt kunne også „andre fornemme folk“, såvel mænd som kvinder deltage. Der blev læst sjælemesser ved stedets præst, alle præster skulle være iført messehagel, der skulle betales bøder, hvis man skældte eller molesterede sin broder eller søster ved gildet bagefter, man ydede hver en skilling Sterling, hvis nogen over havet besøgte St. Petri og St. Pauli templer i Rom eller andre hellige steder o. s. v.

Om Reformationens indførelse hører man næsten intet, bortset fra en beretning om, hvorledes griske personer prøvede at fratage præsten i Døllefjelde den store Torstrupgård på 250 tdr. land. Den var skænket

embedet af Valdemar Atterdags søn, hertug Christoffer, i 1362 med „marker, enge, skove, moser og heder“, mod at der skulle holdes sjælemesser til bestandigt minde for hertugen og hans slægt. Et gavebrev fra hertugen blev fremlagt ved et Landemode i 1527 i Tirsted kirke, og anslaget mislykkedes, selvom sjælemesser som bekendt blev forbudt efter Reformationen.

I det hele lykkedes det dengang at bevare præstegårdenes jordbesiddelser. Derimod tog kronen, borgerne og herremændene alt klostergodset, og Rhode fortæller om herremanden på Krenkerup, en af landets største og skønneste herregårde, Mogens Gjøe, der nok søgte at fremme Reformationen, men dog også vidste at fiske i rørte vande og blev landets rigeste adelsmand, både på jordegods og børn, hvoraf han havde 17.

Siden læser vi om, hvorledes de gejstlige myndigheder i Ortodoksiens tid for hårdt frem mod alle afvigelser, selv de mindste. Således skete det for præsten i Døllefjelde i 1636, at han kom til at give en eneste altergæst vinen før brødet i Nadveren. Han blev omgående suspenderet, men „benådedes“ med at tage kapellan, gøre offentlig bod og bøde 300 dalere, som var en meget stor sum i de tider. Benådningen begrundedes med, at han var en gammel skrøbelig mand, der ovenikøbet den dag havde lidt af „svimelse“.

Den vantro smed

I 1730'erne blev sindene på hele øen sat stærkt i bevægelse i anledning af smed Anders Christensen Carl i Høyerby ved Søllested. På grundlag af optegnelser af en tidligere præst i Utterslev, Poul Rogert (hvorfra Rhode har mange oplysninger), fortælles der om denne mærkelige mands tragiske skæbne.

På sin sædvanlige levende måde skildrer Rhode smeden som en mand, liden af vækst med tyndt glat sort hår, et mørkladent magert ansigt. Han talte langsomt og betænksomt, men var hurtig til at fatte og dygtig til at forfærdige alle slags redskaber, reparere ure etc.

Men visse særheder havde han, f. eks. troede han, at han stammede ned fra en uægte søn af kong Karl i Sverrig. Han blev meget bitter, da han tabte en proces mod bymændene om et jordstykke og mistede lysten til at arbejde. Han begyndte at spekulere over verdens gang og fremkom med meninger, som stod i skarp modsætning til de kristelige

troeslærdomme. Han udtalte således, at Helvede eksisterede ikke, det var „menneskers lidelser her på jorden“, og at Jesus kun var „et herremenneske og en profet“.

Han fik adskillige meningsfæller, men alle præsterne rejste sig imod ham. Biskop Lodberg formanede præsterne, der viste en utrolig nidkærhed imod den arme smed, til sindighed og forsigtighed, men pådrog sig blot præsternes ilde omtale. Den „heftige“ sognepræst Winther fik nedsat en provsteret, og efter vidtløftige forhør blev smeden arresteret og bragt i et af Nakskovs berygtede fangehuller. Hver tirsdag og torsdag plagedes han af de Nørreherred præster, indtil den nye biskop Ramus ansøgte om hans løsladelse. Han fik så sit ophold i Stokkemarke præstegård, hvor han døde nogle år efter „uden noget tegn til omskiftelse“.

Det er tydeligt, at Rhode synes, at hans embedsbrødre har oprådt „til liden ros og ære“. Vi er kommet ind i Oplysningstidens fornuftighed og tolerance. Dette præger i det hele taget Rhodes gennemgang af alle de lollandske sognes historie, som udgør størstedelen af bogen.

I disse sognebeskrivelser er optegnet navnene på alle præster siden Reformationen, og der finder vi en mængde data og anekdoter om de lollandske præster.

Letbenede præstehistorier

Om de allerfleste præster dengang gjaldt det, at de blev i deres embede, indtil de døde. Det var sjældent, de flyttede andetsteds hen, når de havde fået et af de gode lollandske embeder. Der var præster, der sad i det samme embede i mere end et halvt århundrede. Rekorden havde provst Mads Brun, der fik det store sognepræsteembede i Stokkemarke i 1557, 23 år gammel, og sad der 62 år. Og præsterne havde ikke råd til at tage deres afsked. Så tog de hellere en kapellan, der fik en kummerlig løn og blot sad på spring efter et selvstændigt embede, men måske måtte vente herpå i mange år.

Ofte skete det, at en kapellan måtte gifte sig med forgængerens enke. Derved klaredes spørgsmålet om enkepension. Således ægtede den 33-årige sognepræst i Errindlev, Erik Tuxen, i 1620 sin formands enke, der var nøjagtig dobbelt så gammel, „og de levede derefter tilsammen i et oprigtigt ægteskab i et og tyve år“.

Iøvrigt er det meste, Rhode fortæller om de lollandske præster, temmelig overfladisk, ja, sommetider kan det virke lidt letbenet, og vi får

så godt som intet at vide om præsternes egentlige gerning som forkyndere og sjælesørgere. Det bliver mest til en række anekdoter på linje med de mange præstehistorier, som op til vor egen tid har været meget populære.

Den ældste af alle historierne går helt tilbage til middelalderen og er ret grotesk. Det var degnen i Gloslunde, der blev så vred på sin præst, broder Jacob, at han en vintermorgen strøede ildfængende ting på prædikestolen, for at der kunne gå ild i både præsten og prædikestolen, når præsten tændte sit talglys – men den, der graver en grav for andre, falder selv i den: Degnens pige gjorde rent i kirken før gudstjenesten, samlede de farlige sager sammen og kastede dem i skarndyngen ved degnens bolig, der snart efter brændte af.

Engang var der en degn, der var rytter, og præsten var hest. Det var på Askø, hvor degnen var lige så lille og spinkel som præsten, herr Carsten, var stor og stærk. Men præsten var tillige meget nærsynet, og da de derfor en aften gik hjem fra et bondegilde, tog han degnen op på skulderen, og fra dette høje sæde udpegede han de reneste steder på vejen. Siden blev disse to så uvenner, at degnen i 1721 flygtede fra øen og trods biskoppens og provstens befalinger ikke turde vende tilbage, før præsten var død, „så bange var han for præstens næver“.

Også en herremand kunne præsten blive uvenner med. I 1631 fik hr. Danchel det gode embede i Købelev. Han var en dygtig landmand, der fik sin præstegårds spredte jorder samlet ved et mageskifte med bønderne og sine enge indhegnede. En herlighed uden lige, skriver Rhode, og han avlede derefter af sine 16 tønder Hartkorn årlig 420 tønder korn. Hvor godt kunne han ikke have haft det. Men desværre kom han i strid med den onde Otto Qvitsov på Glostrup, der engang skød efter ham, da han stod på prædikestolen, dog uden at ramme. Men siden måtte præsten lade lave en åbning på vinduet ved prædikestolen for at passe på, hvis herremanden atter skulle vise sig. „Hans prædikener må altså være faldet noget i det adspredte væsen“, tilføjer Rhode eftertænksomt.

Samme hr. Danchel har nok selv været en hård negl. I præsteprotokollen kalder han sin uven et ugudeligt menneske, et Satans lem og Belials barn, men nu er han bortkaldt til regnskab – o, Gud ske lov.

Præst og menighed

Også mellem præst og menighed kunne der komme uoverensstemmelser.

Særlig galt var det i Rødby, hvor de havde en sognepræst, som man var godt tilfreds med, men Rødby var et vigtigt færgested, hvor kong Frederik den Anden ofte kom, og han syntes, at hr. Jacob Tyche var altfor ulærd og ville degradere ham til kapellan, men det ville hr. Jacob ikke. Rhode giver nu en vidtløftig skildring af præstens mange forgæves forsøg på at få et andet embede. I flere år var han brødløs med kone og børn, indtil han havnede i det lille embede i Majbølle.

Men efterfølgeren, hr. Reravius, „en redelig og alvorlig mand, en besynderlig lærd mand og god poet“, fik det strengt og måtte indsende et klageskrift på 23 punkter til provsten: Menigheden ville ikke give tiende, husfolkene ikke gøre høstarbejde, børnene ikke gå i skole, en mand havde undsagt ham på livet, en anden pryglet ham – sandelig, skriver Rhode, hr. Jacob havde værdige venner! Hr. Reravius holdt kun til det i fem år. Så „hjalp“ en pludselig død ham, 42 år gammel.

En mærkelig og tragisk historie om, hvorledes en præsts hårdhed blev straffet, fortælles fra Halsted. I kirken hænger endnu et epitafium over hr. Pontoppidan, en af de første bærere af det kendte slægtsnavn. Man ser på billedet bl. a. ni børn, hvoraf de otte er dødfødte svøbelsesbørn, sirligt ordnede i to rækker på blå puder omviklet med røde bånd. Herom fortæller sagnet: En mor bad ham engang kaste jord på sit dødfødte barn, men da det stred mod datidens skik, sagde han bestemt nej, ja, han skal have tilføjet, at så kunne han ligeså godt kaste jord på hundehvalpe, og stødte til hende med foden, da hun på sine knæ bøn-faldt ham derom. Men derefter rejste kvinden sig og forbandede ham og ønskede, at hans hustru kun måtte føde dødfødte børn. Men først da han havde fået otte dødfødte børn, skiftede han sind og kastede jord på et dødfødt barn. Derved blev forbandelsen hævet, og hans niende barn blev levende.

Mærkelige og sære præster fortæller Rhode en del om. Hr. Beierholm i Herredskirke (1711-45) var en stor original. Han var „en god arithmeticus, latiner og skriver“, hvorfor hans hus var som et seminarium for studerende, men han havde et meget forunderligt væsen. Han gik altid til kirke med kraven i hånden, og engang indledte han sin prædiken med følgende bøn: Tak, o Gud, du giver os korn, du giver os hvede og ærter, og små kalve og små grise. Du spiller som en fader med sit barn, ja, leger vel sommetider med os: pip, pip, mine børn. Men en vis mening ligger der bag det sære, og det har der også været, da han engang

bespiste biskop Lodberg med kål og flæsk, mens tjenerskabet fik både suppe, steg og vin.

En anden præst havde også en pudsigt udtryksmåde, hr. Schandorf i Nebbelunde (1680-1712). Han beskrev engang Jesus i templet således: Da Jesus var 12 år gammel, var han en køn lille dreng, munter og veltilmode og havde et dejligt hår, sådan som Hans Mortensens lille dreng her i sognet.

Om uheldige præster hører vi også. Det var som regel deres ædruelighed, som det kneb med. Om en, hr. Oluf Andersen (o. 1680) i Tillitze, der ovenikøbet var provst, fortælles, at han jævnlige „som en Nimrod“ fremtrådte mod garnisonens officerer på vinstuen i Nakskov og kastede dem ud ad vinduer og døre, når de forstyrrede ham i hans „morgenandagt“.

Men der var jo også præster, der på særlig måde kunne sætte sig i respekt overfor folk, der „kunne mere end deres Fadervor“. Således fortælles det om hr. Niels i Landet (død 1573), at han havde „vittighed“ (=evne) til siddende hjemme i sit værelse at standse Landet mølle, når mølleren lod melet gå i den forkerte sæk. Og hr. Kjeld i Birket (1617-53) formåede både at vise igen, at gøre medbør og modvind, at nedmane og kundgøre skjulte ting. Da han ikke syntes, at sognefolket var gavmilde nok imod ham, spåede han, at snart ville ingen præst bo iblandt dem, og 50 år efter blev sognet lagt indunder Vesterborg som anneks.

Således fortæller Rhode løst og fast om afdøde og nulevende præster. Det bliver mest de uheldige sider, der falder i øjnene, men Rhode har dog også anerkendende ord om sine embedsbrødre. Om en skriver han, en fin mand i den hæderlige lærerstand, om en anden, at han var en fornem lærd og eksemplarisk mand, en tredje var for sine mange børn den bedste fader, ligesom han i Guds hus var en tro hyrde, etc.

Det er kun få lollandske præster, der har gjort en indsats, som huskes i vort lands historie. Nogle kom som fremmede fugle for snart atter at forsvinde. Andre blev fastholdt af embedet, der trods de ringe tider dog var bedre end på andre egne, men de vedblev at være fremmede overfor befolkningen. Men de fleste slog rod, og med lyder og dyder gik de ind i deres søgne børns liv og blev deres faderlige vejledere, og det må vist siges, at ingen anden embedsstand er kommet menige folk så nært ind på livet som præstestanden.

H. Skjøt-Pedersen.

Stiftsfondets kursusvirksomhed

Af domprovst *Im. Felter*.

Lolland-Falsters Stiftsfond, hvis bestyrelse vælges af Landemodet, har til formål „at yde støtte til fælles folkekirkelige opgaver af betydning for Lolland-Falsters stift som helhed“.

En af de opgaver, som bestyrelsen har anset det for væsentligt at tage op, er at foranstalte kursus for de ved kirkerne ansatte. Gudstjenesten og de kirkelige handlinger engagerer jo ikke blot præsten, men lige så fuldt de øvrige ved kirken ansatte. Skal alt forløbe smukt og gnidningsløst, forudsætter det en fælles indstilling – med respekt for den kirke, hvis tjenere vi alle er, og dertil en beredvillighed til yderligere dygtiggørelse, hver på sit felt.

Når hertil kommer, at vort stift med dets begrænsede udstrækning gør det muligt for os uden større vanskelighed at samle folk fra hele stiftet, så ligger det snublende nær at foranstalte små kursus for de forskellige grupper af vore medarbejdere. Vi har ikke slået det stort op – med flerdages kursus på højt plan. I så fald måtte vi forudse, at kun et fåtal kunne frigøre sig og deltage. Vi har tværtimod bevidst holdt os til een-dags arrangementer med et par foredrag og lejlighed til meningsudveksling og samtale. Jeg mener at turde sige, at denne linie har været den rette. Den har betydet, at de forskellige arrangementer har haft en glædelig tilslutning. Og det har været tydeligt, at man har fundet det værdifuldt at træffe kolleger fra alle kanter af stiftet og sammen hente inspiration til dagens gerning i kirkens tjeneste.

Det første kursus blev holdt d. 22. maj 1957 i Bangs Have, Maribo, og var beregnet på stiftets gravere og kirkeværger. En kirkegårdsinspektør fra Hellerup holdt foredrag om arbejdet på kirkegården. Desuden drøftedes graverens tjeneste i kirken, indledt af en provst og af graverforeningens daværende formand. Også kirkeværgens ansvar blev belyst i et indlæg. Lignende arrangementer blev afholdt i 1960, 1971 og endelig i 1975.

I juni 1957 samledes stiftets organister til et kursus, som bød på et foredrag om salmemelodier, samt orgelinstruktion omkring domkirkens

orgel ved organist Walther Børner, Aarhus. Dagen sluttede med en gudstjeneste med aftenmusik (orgel og korsang). Walther Børner medvirkede på lignende måde ved de følgende kursus i 1961 og 1970.

Efter det sidstnævnte kursus udkastede organist Arnold Andersen, Sct. Nicolai kirke i Nakskov, den idé: at forsøge et organistkursus under aftenskoleloven en vinter igennem, under ledelse af de konservatorieuddannede organister i stiftet. Planen blev accepteret af Stiftsfondet og sat i værk i vinteren 1971/72.

Tilslutningen blev helt over forventning. Over halvdelen af stiftets organister meldte sig som deltagere og fik en grundig undervisning, dels i at behandle orglet, dels i at finde frem til velegnet nodemateriale til gudstjenesten. Et blivende resultat af dette kursus vil i hvert fald være, at der til mange kirker blev anskaffet et passende udvalg af orgellitteratur til brug for organisten. Et tilsvarende kursus blev gennemført i vinteren 1975/76 med samme gode tilslutning. Begge kursus fik en festlig afslutning, hvor alle deltagere samledes, i 1972 i Nakskov, i 1976 i Maribo. Om eftermiddagen var der foredrag, om aftenen en fin kirkekoncert.

Kirkesangerne blev ikke glemt. Det første kursus for dem blev holdt i 1958 og var tilrettelagt nogenlunde på samme linie som for organisterne (dog uden orgelinstruktion!). Emnerne var salmer og salmemelodier, og også her sluttede man med en gudstjeneste i domkirken. Senere kursus fandt sted i 1966 og 1972. Efter 1972 har sammenslutningen af kirkesangere med støtte fra Stiftsfondet arrangeret flerdages kursus i Saxkøbing.

Der har desuden, når der følte behov for det, været kursus i kirkebogsføring for præster og kordegne. Sådanne kursus har været afholdt i 1967 og 1976.

Endelig kan nævnes, at en kreds af præster i 1972 tilrettelagde et større kursus vedrørende konfirmandundervisningen. Dette kursus, som mange præster deltog i, blev det kun muligt at gennemføre på grund af et stort tilskud fra Stiftsfondet.

-- --

For den udenforstående kan det her fremførte utvivlsomt fornemmes som en tør opremsning af uinteressante enkeltheder og årstal. Men jeg vil tro, at det for os, som har deltaget i disse stilfærdige arrangementer, har været med til at knytte os sammen og føle, at vi er led af et fælles-

skab, som rækker ud over hele vort stift. Vi er „kirkefunktionærer“ – med hver sin opgave, men gennem disse kurser er vi blevet orienteret mod det, som gælder os alle: at vi er tjenere for gudstjenesten og dermed for sognet.

Og lad mig så slutte med at sige, at det er menighedsrådene, som gennem deres årlige bidrag til Stiftsfondet gør det muligt at gennemføre denne kursusvirksomhed, som er af så stor betydning for vort stift. Det er vi klar over, og det siger vi tak for!

Im. Felter.

En traditionsbærende kulturforfører

– sådan var *Refugiet Fuglsangs* forstander, pastor Jens T. Lyngsø, der omkom ved en automobilulykke den 21. august, kun 51 år gammel.

Af sognepræst *Finn Hasselager*, Kastrup.

At *Jens Troelsen Lyngsø* efter godt 14 års præstegerning på Amager udnævntes til forstander for *Refugiet Fuglsang* i 1968, var et lykkeligt valg. På flere måder var Jens den egnede mand netop til denne opgave ved at forene tilsyneladende modsætninger i sin personlighed. Hans konstruktive fantasi gjaldt både de kirkelige og de administrative opgaver. Dyb rodfæstethed i den kristne og folkelige kulturtradition på nordisk grund var lige så ægte hos ham som viljen og evnen til at bane nye veje på kulturlivets mange områder.

Fru *Bodil Neergaards* kreative tanker med hensyn til „Fuglsang“s fremtid havde Jens et klart øje for, treklangen af det *kristne*, det *medmenneskelige* og det *musiske*. Den gamle, fornemme hovedbygning, som snart blev suppleret med den smukke, moderne „Reden“, blev ramme både om individuel indkvartering af refugiegæster og om et alsidigt udvalg af kurser og konferencer, i praksis muliggjort ved at herregården fik status som folkeuniversitet.

Her kunne Jens T. Lyngsøs åbenhed for nytænkning rigtig udfolde sig i glæden ved at være vært for grupper med så forskellige emner som etisk vurdering af social-politiske problemer, nordisk-kulturelle seminarer, forskning og uddannelse i kendskab til nye videnskabelige resultater, nød-uddannelse af teologer, fine balletprogrammer og et væld af musikarrangementer lige fra barokken til avantgardistiske eksperimenter.

Ofte fremhævede Jens de lokale inspirationskilder, både den „aktive ro“ bag voldgravene og det uspolerede oldtidslandskab på den lille halvø „Skejten“ ved Guldborgsund. Midt i alt det udadrettede havde han en stor respekt for den enkeltes ret til at være sig selv. Vi griber ikke ind i naturens orden, sagde han, og bestemt heller ikke i menneskenes.

Fra de travle år på Fuglsang: Lisbeth og Jens T. Lyngsø under maleriet af fru til Fuglsang, Bodil Neergaard. Hendes idé om Fuglsang som et fristed for mennesker levede forstanderparret helt op til. - (Foto: Tove Meyer Hægstad).

Jens havde jo en enestående kontaktskabende evne, som i høj grad kom „Fuglsang“ og dets gæster til gode. Sammen med sin charmerende og dygtige fru *Lisbeth* og de to døtre *Grete* og *Kirsten* fik han skabt et forstanderhjem, hvorfra der udstrålede varme og hjertelighed. Jens holdt af mennesker ligeså umiddelbart, som han elskede musikken og naturen.

Lysten og evnen var stor hos familien Lyngsø til at skabe fest for den omfattende vennekreds. Allerede som præst i *Kastrup* vandt Jens ved sin åbne menneskelighed mange personlige venner, som han stadig havde vedligeholdt forbindelsen med. Da han i 1957 blev sognepræst i *Store Magleby*, blev rammerne videre og mulighederne rigere for de forskellige arrangementer, og præstegården indgik som et naturligt led

i den gamle hollænderbys kulturelle liv. Lisbeth og Jens kom helt på talefod med amagerkanerne. Derfor havde de også bestemt, at det sidste hvilested skulle være Store Magleby kirkegård udenfor præstegårdens køkkenvinduer, ligesom bisættelsen skete fra Store Magleby kirke.

Allerede i begyndelsen af vort nære venskab startede Jens og jeg i 1955 samarbejdet om „Berlingske Tidendes Kirketure“, som var inspireret af vor svenske ven provst *Berglund* i Lomma. Turene gik i begyndelsen til danske og svenske rejsemål, senere ud over Europa og til den nære orient. Herved skabtes en speciel form for „kulturstudiemenhed“ – spredt ud over hele landet. KIRKEN MIDT I FOLKET var kirketurernes motto, et ønske om at sprænge grænser og barrierer for derigennem at skabe *fællesskab*. Dette var altid en bærende idé hos Jens, og han havde fra naturens side særlige gaver til at kunne virkeliggøre denne idé.

Den smukke, lyse sangstemme, som så ofte har glædet os alle, er nu brat forstummet. Gennem den lod Jens både sin glæde og sin tro finde en levende form. En enkel og livsbekræftende kristentro havde han på uudslettelig vis modtaget i sit jyske barndomshjem. Denne åndelige arv var han stedse tro imod, og den skal klinge som grundtonen i vor tak og lovsang for Guds gaver gennem Jens Troelsen Lyngsø.

Finn Hasselager.

LANGØ – en ø, en by, en kirke i 75 år

Langø kirke har ikke noget kirketårn. Kirkeklokken hænger på loftet. Når der skal ringes, åbnes tagvinduerne for klangen. Der er kvindelig ringe. Menighedsrådets damer sørger for pynten til kirken. En gårdmandskone har fungeret som organist i 25 år. En ansat på skibsværftet i Nakskov er kirkesanger. Der holdes søndagsskole i Brugsen. Besty-

– I fik engang, for 75 år siden, dette hus til de tre ting: til at høre Guds ord - til at fejre dåben og nadveren - ja, også til at bede og lovsynge Guds navn ... sagde biskop Græsholt ved kirkejubelæet i Langø kirke og læste derefter nogle ord af Salomon ved indvielsen af templet i Jerusalem: 1. K. 8, 27-30. - (Foto: Tove Meyer Hægstad).

rereren, hans kone og en ældre bådebygger med miniværft på havnen deler arbejdet med 25 børn fra 3-13 år. Børnene møder flittigt op i kirken, så tjenstivrige, at de kommer før organisten med deres Amen!

Kappel-Langø sogn tæller 1.000 indb., hvoraf de 500 hører til Langø kirke-distrikt. Kirken har plads til 80. Kirkegangen er aldrig under 20. Ved 75-års jubilæet, hvor biskop Thorkild Græsholt prædikede, overværedes festgudstjenesten af 120 (på gulv, klapstole, de små på skød).

Om Langø kirkes 75 år skriver herunder kirkens sognepræst siden 1. marts 1975, Birgitte Villadsen:

Der var engang nogle fiskere på Langø, der syntes, at de ville ha' deres egen kirke. Og så byggede de en kirke. 9.600 kr. kostede den, med fladt loft og af røde mursten. Den blev indviet den 15. september 1901.

75 år er gået.

Træerne rundt om kirken er blevet lidt større. Der er kommet flere folk til, en helt ny by er skudt op ved siden af den gamle.

Der er så meget, der forandrer sig.

Kirken ligger der, uforandret – næsten. Den er ikke så gammel som så mange andre kirker. Men gammel alligevel.

75 år.

Langø ligger ved Nakskov fjord, helt ude mod vest. Langø er havnen med bådene, de gamle huse, fiskerfamilierne. Og Langø er de nye huse, tilflytterne, de unge familier.

Langø er et lille samfund, lidt for sig som man er det, når man bor på en ø (eller noget, der har været det engang). Men også med det sammenhold og fællesskab, som man har et sted, hvor man kommer hinanden ved og er hinandens liv.

Langøfiskerne byggede deres kirke, fordi de syntes, at vejen til Kappel var for lang og dårlig. Det står der noget om i arkiverne. Men man ville vel ikke klage over vejen, hvis man ikke nu og da havde et ærinde ad den?

De byggede en kirke, fordi de havde brug for et sted at være sammen om Guds ord, et sted for bøn og eftertanke, et sted for sorg og glæde.

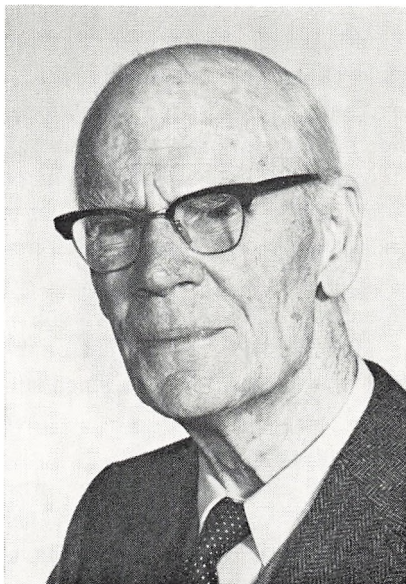
Vi har en kirke på Langø, fordi vi må have et sted, hvor vi kan gøre af os selv, når vi ikke kan klare os i en kold og hård verden, og fordi vi må have et sted at aflevere vor tak, når livet er dejligt.

„Til lykke, kirke!“ skrev børnene på deres tegninger til kirkens fødselsdagsfest – og der var børn med flag i hånden, og balloner, et mylder af folk på vej til kirke, glade børn, der kigger ud ad kirkens vinduer og ligesom råber: Kom, for her er godt at være!

Birgitte Villadsen,
sognepræst,
Kappel-Langø.

Han så et museums muligheder

25. marts 1976 døde Rudolph baron Bertouch-Lehn, kort tid før sin 85 års fødselsdag. Efter juridisk embedseksamen 1915 og en karriere i udenrigsministeriet, senest som gesandt i Tokyo 1936-41, vendte han tilbage til sin fødeegn, hvor han overtog godserne Højbygård og Lungholm. Da 16 år senere den fulde administration heraf overgik til sønnen Poul Bertouch-Lehn, kunne han helt og fuldt samle sig om sin store interesse: Historien. På et tidspunkt, hvor museumssagen var i støbeskeen, overtog han i 1955 for en år-række posten som formand for Stiftsmuseet og blev den store inspirator for museet og for Lolland-Falsters historiske Samfund. Om en dynamisk personligheds indsats for at vække historisk bevidsthed i landsdelen tegnes her i mindeord et billede.

Af museumsinspektør *Else-Marie Boyhus*,
Lolland-Falsters Stiftsmuseum, Maribo.

Allerede i 1944 udgav Bertouch-Lehn en bog om sin egen slægts historie, og han vidste fremfor nogen, hvilken kraftkilde, der ligger i historien. Dette bevidste forhold til historie ville han udstrække til alle mennesker uanset stand, og han arbejdede målbevidst på at vække historisk bevidsthed i landsdelen. I 1950'erne gik han ind i det lokalhistoriske arbejde og ydede en enorm indsats for Lolland-Falsters historiske Samfund og for Stiftsmuseet.

Igang sættende redaktør

I 1950 blev Bertouch-Lehn medlem af Historisk Samfunds bestyrelse og i 1954 redaktør af samfundets årbog. Han var ikke en redaktør, der sad og ventede på artiklernes komme. Han var i allerhøjeste grad opsøgende. Han bestilte artikler hos fremtrædende fagfolk, og han satte lægfolk igang med at skrive. Han hjalp, opmuntrede og skyndede på, og i adskillige tilfælde var redaktørens andel af arbejdet med at få skabt artiklen mindst lige så stor som forfatterens. Blandt de mange papirer, Bertouch-Lehn har efterladt sig, er en høj stak af omslag, eet for hver af artiklerne i årbogen, og de vidner om hans imponerende redaktionelle indsats. Hvert år skrev han til lige afsnittet „Fra Bogverdenen“, denne meget vigtige del af årbogen, hvor hans store belæsthed kom os andre til gode. Ind imellem skrev han også artikler selv, men det meste af hans tid gik med at være fødselshjælper for andre. Intet under, at han i 1964 bad om aflastning. Han gik af som redaktør, men forblev i bestyrelsen, og da han tilmed fra 1964-70 var medlem af redaktionsudvalget, slap han ikke redaktionsarbejdet. Ved Historisk Samfunds 60-års jubilæum i 1972 blev han udnævnt til æresmedlem.

Stiftsmuseets formand

I 1955 blev Bertouch-Lehn formand for Stiftsmuseet. Han overtog hvervet på et tidspunkt, hvor hele museumssagen var i støbeskeen, og hvor Stiftsmuseet var præget af træthed efter de store indsatser i 1940'erne med nybygninger og ombygninger. Bertouch-Lehn var den rette mand på det rette tidspunkt. Museet skulle finde sin placering i noget, der lignede et tomrum, og her blev der brug for hans visioner og stædighed. Han så museets muligheder, og han *ville*, at det skulle blive et betydende og anset landsdelsmuseum. Lolland-Falster skulle ikke stå tilbage for andre, som han flere gange udtrykte det i museets årsskrift: „Vi er på Lolland-Falster næppe vanskeligere stillet end andre landsdele, og det vil sikkert ikke skade vort omdømme i kulturel henseende, om vi også på dette område kunne hævde os“.

Folkelig opbakning

Han indledte en aktiv undersøgelsesvirksomhed og fik gennemført

store projekter med meget beskedne midler. Han forstod betydningen af en folkelig opbakning og kastede sig ud i et omfattende folkeoplysende arbejde. I skrift og tale skulle historien nå længst muligt ud. Han knyttede kontakter med andre museer i ind- og udland, og samværet med andre museumsfolk og forskere betød meget for ham. Han gav meget og fik impulser og inspiration igen.

Han var også aktiv i bevaringsarbejdet. Han gjorde således en stor indsats for at redde landsdelens møller, og han var medstifter af Selskabet for Bygnings- og Landskabskultur. Hertil kommer så, at Stiftsmuseet og dets frilandsmuseum var på katastrofens rand, da han overtog det.

Historien bag hverdagslivet

Bertouch-Lehn var gået ind i dette arbejde af kærlighed til historien og af lyst til at arbejde med den. Og så påtog han sig den mest byrdefulde del af arbejdet. Det var nødvendigt for at få sat noget igang, men så snart det var forsvarligt, trak han sig tilbage. Således gik han af som Stiftsmuseets formand i 1961, men forblev i bestyrelsen. Endelig fik han tid til sit eget historiske arbejde, og i disse år koncentrerede han sig om det, der skulle blive hans livsværk, udforskningen af gravminder. I 1971 kunne han udsende det store værk „Menigmands Minde“. Bertouch-Lehns interesse for museet var dog usvækket. Hans definitive udtræden af bestyrelsen i 1974 ændrede ikke hans forhold til museets medarbejdere og til museets daglige arbejde. Det var han en del af lige til sin død.

Bertouch-Lehn fik pålagt og påtog sig livet igennem mange hverv. Han passede dem alle med omhu. Han tilhørte en pligtopfyldende generation og stand. Det var hans lykke, at han et kvart århundrede igennem fik mulighed for at bruge sin tid og sine kræfter på det, han holdt allermost af: *Historien*, og det var en lykke for det lokalhistoriske arbejde på Lolland-Falster. Han var aktiv til det sidste; åben, forskende, spørgende, søgende og inspirerende. Han varetog med dygtighed de officielle sider af tilværelsen, og han deltog varm-hjertet, temperamentsfuldt og begejstret i det historiske arbejdes hverdag.

Else-Marie Boyhus.

Skæbnetime for bevaringen af Lolland-Falsters gravminder

Den kulturarv, nu afdøde baron Rudolph Bertouch-Lehn gennem sit værk „Menigmands Minde“ har gjort opmærksom på, er som et testamente til en eftertid. Han lægger det op til de respektive menighedsråd at bane vej for et bevaringsarbejde med klassiske gravstene i mindelund.

Tekst og foto: Redaktør Tove Meyer Hægstad, Fejø præstegård.

Med sit værk om gravminder for menigmand – „Menigmands Minde“, der udkom 1971 – har baron Rudolph Bertouch-Lehn gennem 20 virksomme otiumsår givet et originalt tilskud til vor kulturhistorie med en samlet fremstilling af gravminder for almene borgere i landet, motiver og mestre bag vore forskellige gravminder, som man hidtil har savnet, og om hvis bevarelse det nu er på tide at besinde sig, ja, i den 11. time, advarer forfatteren.

Som en fin iagttagelse og god pædagog har Rudolph Bertouch-Lehn med sit værk givet helt nye forudsætninger for en kirkegårdsvandring med skærpede sanser og lidt mere vågne øjne ved at fortælle, hvordan man af materiale, form(stil), udsmykning og inskriptioner kan aflæse påvirkninger fra skiftende tiders strømninger. Men han nøjes ikke med at informere. Bag den store forskningsindsats ligger en indtrængende advarsel og appel. En advarsel imod, at disse udtryk for et stykke værdifuld dansk folkekultur overses eller værre endnu destrueres, som det flere steder ulykkeligtvis er sket i rationaliseringens navn, hvorved antallet af klassiske gravminder er mindsket fra år til år. Og en appel om, at menighedsrådene vil gå ind for, at der af en kirkegårds bevaringsværdige gravminder udvælges og bevares – efter sagkyndig vurdering af muligvis præst og lokalhistoriker – nogle eksemplarer af karakteristiske typer, der tydeligt står som repræsentant for en tids-epoke.

På en kirtegårdsvandring med baron Bertouch-Lehn efteråret 1971 (ved værkets udgivelse) udpegedes denne grottesten med marmorkors og Thorvaldsen-medaljon over gravstenen, indrammet af efeu. Naturfølelse og tro på evigt liv er symbolerne. Stenen er sikret i mindelunden på Stokkemærke kirke.

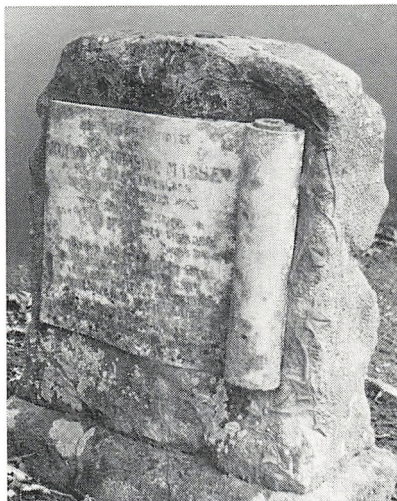
20 typer gravminder

En ganske særlig adresse har den hele sag til stiftet her, idet alle særprægede gravminder på kirkegårde og i Lolland-Falsters godt 100 kirker er gennemgået, hvorved henved 650 gravminder med særlig kulturhistorisk baggrund er blevet registreret og beskrevet. Registrerne er ordnet som tavler. Et tidstavlerregister over lolland-falsterske gravminder omfatter ca. 20 gravmindekategorier: Fra bauta, obelisk til livstræt med den afbrudte stamme, den strenge nyklassicistiske stele, støbejernstavlen fra „Poulsens jernstøberier“, Bandholm, i elegant svunget nyrokoko ramme, inspireret af portrætrammen fra kommoden, og den senromantiske grottesten, en efterklang af Rousseau'ske „tilbage-til-naturen“-tanker. Grottematerialet for Lolland-Falsters vedkommende er ifølge værkets tidstavle nr. 18 endog særdeles omfattende med 176 registrerede gravminder over så langt et åremål som fra 1851-1939. Det kunne endda have været endnu større, hvis samtlige grottestene var kommet med. Men det lod sig ikke gøre af den grund, at de „var meget mangelfuldt bevarede i affaldsbunker“.

Den kulturarv, som den nu afdøde Rudolph Bertouch-Lehn, der gennem mange år var medlem af bestyrelsen for Lolland-Falsters Stiftsmuseum og for Historisk Samfund, gennem sit værk har gjort opmærksom på, er som et testamente til hans eftertid. Og da Lolland-Falster endnu ejer særprægede gravminder for menigmand og er et af de steder i landet, hvor bevaringsprocenten hidtil har været bedre end i flere andre danske landsdele, må der vel være al god grund til at være vågen overfor et bevaringsarbejde. Allerhelst, som Bertouch-Lehn har foreslået det, i en mindelund eller et lapidarium (sten-samling) under gamle træer i et grønt hjørne af kirkegården.

Hvor stor interesse?

Men hvordan stiller man sig i kredse, der har forudsætninger for at have et kendskab til sagen, til at dette bevaringsarbejde fortsætter? At særprægede gravstene af kulturhistorisk interesse ikke slås til skærver eller på anden vis destrueres men indgår i lokalt oprettede mindelunde eller naturpark-hjørner?

Inspireret af papyrusrullen den halv-åbne skriftrulle i marmor, indsat som navnetavle i grotteramme. - Tiltænkt mindelund i Arninge.

Portrættramme-motivet i nyrokoko, udført i støbejern på Poulsens jernstøberi i Bandholm, er gravminde fra 1848 på Femø kirkegård.

Nogle mere tilfældigt adspurgte siger: – Det kunne blive en attraktion for vore kirker og kirkegårde, der i disse år får stigende besøg af yngre generationer.

Men der tilføjes: – Man kan også høre nogle sige „det gamle skidt – lad os dog få det væk nu, hvor vi er så godt i gang med at rydde op“.

Hvem og hvad skal bestemme på vore kirkegårde for de kulturhistoriske gravminders bevarelse? Spørgsmålet, der ikke blot af forskeren og museumsmanden Rudolph Bertouch-Lehn blev vurderet som en hastesag at få taget stilling til, er her gået videre til en præst, der er formand for Foreningen for Kirkegårdskultur, en kirkeværge, en præst, der er lokalhistoriker, og til en graver, der er amtsformand for Landsbygraverforeningen.

– Vi er alle præget af vor tid med dens ofte hurtige beslutninger, karakteriseret af den usaglige dom: *sikke noget bras, væk med det!* Men den dom kan kulturhistorisk set være for hastig. For også en helt anden smag kan fortælle noget om sin tid. Hvor ofte har jeg ikke hørt kritik af de høje jerngitre på kirkegården – af nogle betragtet som sta-

tussymbol – men de havde en bestemt funktion. For de er fra en tid, hvor kirkekoen græssede på kirkegården, og hvor kirkegården var utilstrækkelig hegnet. Man skal heller ikke rydde for godt op på kirkegårdsdigerne. Mange har rester af middelalderplanter. Og hvad skal vi dog med al den sydeuropæisk prægede vegetation, der ikke passer i et dansk miljø, siger formanden for Foreningen for Kirkegårdskultur, sognepræst Povl Götke-Hansen, Otterup. Kirkegården er jo både et stykke lokalhistorie og folkekultur i et sogn. Det er vigtigt, at vi får menighedsrådene interesserede. Vi er ved at blive en monumentløs nation.

Jeg er sikker på, sagen vil vinde interesse også hos vore gravere, der er en vågen stand, som gerne vil følge med og dygtiggøre sig. Graver og kirkeværge arbejder jo netop i disse år med vore kirkegårdes vedligeholdelse og administration. Kunne vi blot komme væk fra hatten-i-hånden mentaliteten, hvad kirkegårdenes vedligeholdelse angår. „Hvad koster det“ har i mange år været mere afgørende end „hvad er det rigtige“, understreger pastor Götke-Hansen, der som en af de første har fået realiseret ønsket om en mindelund i et grønt område ved kirken på et sted, hvor engang landsby-gadekæret lå.

Styrker egnsbevidsthed

– Bertouch-Lehns bog er kommet 5 minutter før 12, den peger på en bevaringsopgave, der samtidig kan blive en værdifuld nyskabelse for de sogne, der endnu har noget historisk værdifuldt tilbage at værne om på deres kirkegård, udtaler kirkeværge, gårdejer Henning Rasmussen, Tjennemarke. Vigtigt er det i den sag, at vi får god kontakt med graverne nu, hvor de er heltidsansatte. Ellers kan et lidt for energisk oprydningsarbejde på kirkegårdene, derunder også i de gamle gravminder, blive skæbnesvangert. Man hører jo om, at de nogle steder er slået til skærver, andre steder blevet brugt til kystsikring. Det er endda refereret sket så ubetænksomt, at gamle gravstene med navnet umakuleret lå og flød i vandkanten.

På vor gamle og anselige kirkegård i Stokkemarke har Bertouch-Lehn udpeget adskillige bevaringsværdige gravminder. Vi har menighedsrådet bag os, og vi er ved at oparbejde en mindelund med gamle træer i den ældste del af vor kirkegård. Vi mener, bevaringsarbejdet

Den »knækkede træstamme« symboliserer det afbrudte liv. Gravmindet er behængt med en krans. Fejø gamle kirkegård.

Nyklassicistisk gravminde med rundbuet marmortavle og Thorvaldsen-medaljon. Øverst det latinske kors. Fejø gamle kirkegård.

må brede sig ad foredragsvejen, ved presseomtale og indenfor foreningerne. Og vi mærker på det unge slægtled, at en øget interesse for fortidsminder vil begunstige ideen, foruden at flere og flere i dag opsøger alle de minder, der kan bidrage til at styrke egnsbevidstheden.

Menighedsrådenes sag

– I reaktionen mod storkommunen er der i denne tid ved at ske en omstilling i retning af mere respekt for det enkelte sogns kultur minder, fremhæver lokalhistorikeren, sognepræst Viggo Larsen, Gloslunde. Det kan komme ideen til gode. Farlig er gravernes på mange punkter prisværdige interesse i at „muge ud“ for at skabe orden. Eller kan blive. Men da emnet „Hvem skal bestemme på vore kirkegårde“ har været fremme på de forskellige kurser, hvori både gravere og kirkeværger deltager, og da det som sagt er tydeligt, at der er ved at komme en ny holdning til sognets kulturhistorie, skulle det bane vejen for en naturlig forståelse for og interesse i alt det, de gamle gravminder har at berette om ældre tiders mennesker. Ved deres inskriptioner, der afspejler tidens rørelser, deres angivelser af stillingsbetegnelser som: particulier, rentier, som ikke mere bruges i pensionistkredse, og så al den skønhedsglæde, der er udtrykt i gravmindets form og stil og hele udsmykningen, kan disse gamle gravstene på landsbykirkegården nok have krav på vor opmærksomhed.

Og der bliver bedre plads på kirkegårdene nu med det stigende antal urnegravsteder. Men det er menighedsrådene, der skal gå ind for en mindelund på kirkegården. Og i ethvert sogn vil der være en eller flere med kulturhistoriske interesser, som vil kunne stå bi i bedømmelsen af, hvad der må skønnes bevaringsværdigt.

Bør ske på stifts-plan

– Det er *nu*, vi skal have de mindelunde, siger graver Gunner Gunnensen, Dannemare, amtsformand for Landsby-graverforeningen. Jeg har indtrykket af, mange menighedsråd er velvillige overfor tanken. Der er også steder, hvor man hellere vil kassere end have mindelund, der jo nok vil kræve løbende pleje og pasning. For man har jo nogle steder set tilløb til en mindelund, der mere var et rodet hjørne, hvor alt stod hulter til bulter. Og så er ideen ødelagt.

For mig at se er det så vigtig en sag, at den bør tages op nu ... og bør det ikke ske på stifts-plan? Det første skal nok være, at der sættes et oplysningsarbejde i gang, så helt nye perspektiver kommer frem, der gør, at den enkelte, der måtte interessere sig for ideen, selv føler sig som part i sagen. På samme måde som enhver graver må have det med sit arbejde – for ellers kan man ikke være graver.

Og så er det et-på-langt-sigt arbejde at skabe et passende grønt område på en kirkegård. Men vi har da på forhånd forskellige gamle gravminder, som Bertouch-Lehn har udpeget til en mindelund. De står stadig på gravene.

Ved en vandring her på Dannemare kirkegård, hvor grænserne for menneskenes jagende løb er afstukket, var der i betragtning af sognets størrelse, ca. 1000 indb., mange indtryk at tage imod. En original livsbog-sten, flere grottene, høje gravsteler og en obelisk, rejst over en sogneboer, der døde i Rom. Prøv selv en kirkegårdsvandring!

Tove Meyer Hægstad.

Nyt initiativ – gammel idé

Folkekirkens Ungdomskor fra 1968 omfatter nu 80 kor. Hundreder af børn og unge oplever her musik og sang af høj karat. De bliver fortrolige med gudstjenestens gang og salmernes indhold.

Af antikvarboghandler *Povl Grubb*, København.

Det var næsten glemt, at børn kunne medvirke i den danske gudstjeneste. Kun i Assens var traditionen holdt vedlige ubrudt fra reformationstiden. Men udenfor Danmarks snævre grænser levede børne- og ungdomskorene, store og små, og ledede menighedssangen ved søndagens gudstjenester. Når de her til lands forsvandt, havde det en social baggrund. For latinskoledisciplene havde det været et nødvendigt tilskud til deres indtægter både at synge i købstadskirken, hvor skolen lå, og som „løbedegne“ at lede sangen i omegnens landsbykirker. Men i begyndelsen af forrige århundrede ophørte denne skik. Man skammede sig over „denne udnyttelse af fattigbørns armod...“

Med dette århundredes stigende interesse for at give vor gudstjeneste et rigere musikalsk indhold – et led heri var oprettelsen af Københavns Dreng- og Mandskor – og de stigende vanskeligheder ved, især på landet, at skaffe kvalificeret støtte for menighedssangen, vågnede tanken om børnekorene igen.

Der blev gjort spredte forsøg – det hændte, at skolekor medvirkede ved særlige lejligheder, højtider, børnegudstjenester og indvielse af nye kirker, med et kirkeligt program, der omfattede både gammelt og nyt. Ud af disse mere tilfældige arrangementer spirede en trang til at få et fast kor af børn og unge frem flere steder. Nakskov, Herning, Virum, Esbjerg, Vigerslev, Tagensbo er nogle af de navne, der erindres, og flere kom til, og kommer til.

I et forsøg på at give det hele et mere officielt præg og i håb om at kunne bistå de enkelte menigheder og korledere, dannede man i 1968 organisationen Folkekirkens Ungdomskor, til daglig forkortet til FUK. Siden er det gået fremad omend med små skridt, nogle kor er blevet

Vignet af drengekor som illustration til opråb om tilslutning til børnekor i Vigerslev kirke.

nedlagt, men flere oprettet. I dag er der tilsluttet 80 kor til organisationen, men udenfor står formentlig et lignende antal.

Arbejdet foregår på forskellig måde. En deltidssekretær prøver at holde forbindelsen med medlemmerne. Styrelsen udgiver et blad, *Kornyt*, som bringer stof for ledere og medlemmer. (Noder, instruktioner, beretninger om rejser og særlige initiativer fra de enkelte kor m. v.) En anden side af styrelsens arbejde er de tilbagevendende årskursus for ledere og menighedsrådsmedlemmer, hvor man samles på en højskole til videreuddannelse og gensidig inspiration. I 1974, 1975 og igen i år var Viborg Gymnastikhøjskole vores gode vært, og den vil måske

fremover også blive det, idet det har vist sig, at denne gamle tingby ligger centralt for det meste af landet.

For børnene har de årlige landsdelsstævner og de to landsstævner nok været de største oplevelser. I 1972 samledes ca. 400 børn i Kolding til stævne og i 1975 575 børn og 50 ledere i Vestervig. I de tre dage, stævnet varede, vekslede alvor og underholdning. Korene sang ved en fælles gudstjeneste i Vestervig store, dejlige kirke, som var fyldt til trængsel, og var ved søndagens gudstjenester medvirkende rundt om i landsdelens kirker. Et kor fra Bornholm sang således i Danmarks mindste eller måske næstmindste kirke, Lodbjerg, ude i klitterne. Der var dårlig plads både til kor og menighed, men glæden var stor hos begge parter. Om aftenerne var der sammenkomster for kvarterværter og deltagere i Hurup og Vestervighallen, hvor korene optrådte med verdslige programmer og havde lagt stor opfindsomhed for dagen. Stævnet var både for børnene, for kvarterværterne og for lederne en oplevelse, de længe vil mindes.

I Vestervig-Agger kirkeblad gør organist Ane Krogh, Thy, sig følgende tanker om stævnets og hele arbejdets betydning. Ord, som passende kan danne afslutning på denne artikel:

„Hvad har alle disse børn – hvoraf mange er fra kirkefremmede hjem – ud af at være medlemmer af Folkekirkens Ungdomskor? De bliver fortrolige med gudstjenestens gang, med kirkens sprogbrug og med salmernes ordvalg. De møder musik og sang af kvalitet“.

Povl Grubb.

Ved et møde for 6. oktober 1976 for menighedsrådsmedlemmer fra stiftet, hvor godt en trediedel af menighedsrådene var repræsenterede, blev det besluttet at indbyde Folkekirkens Ungdomskor til i 1978 at afholde sit tredje landsdelsstævne i Maribo.

Sådan arbejder kirkemaleren

Gennem en længere årrække har kirkemaler Aage Sørensen, København, været udsendt fra Nationalmuseet ved restaurering af landsbykirker i stiftet. Han har gjort det så godt, at han er blevet opfordret til at fortælle om løsningen af forskellige opgaver. I Askø kirke, Bursø, Gurreby, Fuglse og senest Ryde kirke, hvis restaurerede altertavle iøvrigt i farvefoto er gengivet på denne bogs omslag.

Af kirkemaler Aage Sørensen, København.

Kirkemaleren har til opgave at male det historiske inventar, altertavlen og prædikestolen først og fremmest. Han skal også afsætte farver til den lokale malermester. Disse opgaver betros ham af Nationalmuseet og menighedsrådet i forening. Kirkemaleren får en skriftlig henvendelse fra Nationalmuseet om at tage ud til f. eks. Dalby kirke. Indtil for få år siden tog kirkemaleren selv ud for at undersøge inventaret i den pågældende kirke og havde således et forhåndsindtryk. Nu undersøges inventaret af Nationalmuseets konservator.

Med en beretning i hånden møder kirkemaleren så en aftalt dag menighedsrådet i kirken. Forinden har han dannet sig en mening om, hvad der skal gøres. Ved mødet søger han at sætte sig ind i menighedsrådets ønsker. Kan han imødekomme rådet i disse ønsker, er jo alting godt. Ellers argumenterer og forklarer han, indtil rådet betror ham at gøre, som han vil. Men så kommer overraskelsen: at han først vil kunne udføre arbejdet om 2-3 år! Menighedsrådet efterlever så epistelens ord om sagtmodighed og udholdenhed og afventer kirkemalerens komme.

Askø-konservering

Jeg er blevet bedt om at skrive til Stiftsbogen i år om en kirkemalers arbejde. Når man som jeg har nået en alder af 64 år, vil et sådant bidrag let forme sig som erindringer.

Det begyndte i 1956, da konservator N. J. Termansen, Nationalmuseet, bad mig overtage nystafferingen af prædikestolen og farvesætningen i Askø kirke. Kirkens senmiddelalderlige altertavle var af konservatoren istandsat på Nationalmuseet, og dette har krav på en særlig bemærkning.

På Nationalmuseet havde man valgt en dengang ny fremgangsmåde, nemlig at fjerne al overmaling på den udskårne altertavle og lade det smukke egetræ stå med resterne af den oprindelige guld og farve. Denne fremgangsmåde kalder vi fremdeles en „Askø-konservering“. Og den foretages endnu med fornem virkning på egnede objekter. Prædikestolen fra omkring år 1600 fik en opmaling (nystaffering), hvori indgår fyldingernes oprindelige evangelistmalerier, en ofte anvendt fremgangsmåde, som kan støtte kirkemalerens arbejde. Der blev foretaget nyt farvevalg i kirken. Og det forlød nylig fra højeste sted, at dette arbejde i dag virker selvfølgelig og harmonisk.

Da jeg kom hjem til Nationalmuseet, kaldte daværende museumsinspektør, dr. phil. Otto Norn, mig til sit kontor for at meddele mig, at der var en opgave for mig, om jeg ønskede den, i Bursø kirke, Fuglse herred. Enhver som kender Bursø kirke på Lolland ved, at en restaurering dér mest ville være at pudse messing og kobbertøj. Det kan blive trivielt. Men domprovstens elskværdige besøg livede op. Bursø kirkes hovedinventar er, bortset fra metallet, sortmalet. Stolestaderne blev nu mørkeblå. Og i en tid, hvor man ellers mest drømte om lyse farver, tjener det menighedsrådet til ære, at man helt støttede mig i det farvevalg, jeg fandt rigtigt. Det var i 1957.

60'ernes restaurering

Gurreby kirke ligger med sin bindingsværks-tagrytter (1797), sin låge, sin port og den lave mur mod de åbne marker og gemmer sig bag nabo-gårdens høje træer. Jeg fik til opgave at undersøge kirkens historiske inventar og at stille forslag. De blev vidtgående. Og jeg oplevede, at alt, hvad jeg drømte om, blev tilstået. Det var fjernelse af underlødigt bræddepanel langs væggene, lægning af nyt gulv i koret. Og så undså jeg mig ikke for at foreslå, at når man nu lagde nyt gulv i koret, kunne man måske erstatte midtergangens hårde sort-hvide fliser med nye, gule sten. En tilmuring af vestvinduet undlod jeg heller ikke at foreslå. Det var vidtgående for en kirkemaler, der skulle tage sig af det historiske

inventar, der her omfattede: et senmiddelalderligt ca. 1,5 m højt krucifix, et alterbord med malet dekoration fra omkring år 1600 og en prædikestol, lidt yngre, samt to udskårne gavle og låge-partier fra det 17. århundredes første halvdel.

At alle mine forslag blev gennemført, skyldes myndighederne, hvem varetagelsen af disse fredede bygninger er betroet. Men nok også i høj grad det stærkt interesserede og velvillige menighedsråd.

Krucifixet blev afdækket til farver fra det 18. århundrede og tjener nu som alterudsmykning. Alterbordets oprindelige, malede dekoration står nu udækket til pyrd for kirken. Prædikestolens oprindelige farver blev i princippet genfremstillet.

Gurreby kirkes restaurering er nok et eksempel på 1960'ernes ret gennemgribende kirkeinteriør-restaureringer. At et så omfattende arbejde måtte ledes af en arkitekt er vel givet.

Farve-interiøret

Kirkemalerens arbejde er altså ikke blot at vælge farver og at nystaffere. Inventarets anbringelse har også stor betydning. At f. eks. prædikestolen står på den arkitektonisk rigtige plads og ikke misforstået sænkes ned til menigheden. Om disse mange prædikestole fra efterreformations-tiden er i Peder Palladius' visitatsbøger dikteret: „herligt opbygget“! Kirkemaleren er også interesseret i, at et smukt stengulv ikke dækkes med en løber. Vi kirkemalere elsker stolestader med låger, stader som ofte passer skønt ind i rummet og skaber helhed, og vi elsker pulpiturer, der skaber halvlys og ejer bortgemt, gammelt inventar.

Danske landsbykirker har jo gennem århundreder været sognets mødested og menighedens hjem. Dette har sat sit præg på interiøret, som med alt hvad det rummer må behandles med nænsomhed. Det kræver vedligeholdelse af bygning og inventar, om det ikke skal forgå. I at løse den opgave ønsker vor egen tid også at gøre sig gældende.

I de seneste årtier har man i sjælden grad ønsket at istandsætte vore kirker, også hvad det farvemæssige angår. Kirkemalerens indsats er her subjektiv. Han må træffe valget, digte og skabe det farveinteriør, som i helst mange år skal være kirkens. Og her må man tage hensyn til hver kirkes særpræg og bøje sig for de krav, kirkerummet og inventaret stiller. Jeg søger at skabe den farveskønhed og orden, jeg evner og lader farveholdningen være ledsagende som orgelmusik.

Opgaverne kan være vidt forskellige: at gribe håndfast til, 1964 i Gurreby, 1966 i Nebbelunde at lade koret stå urørt, og i 1966 at koncentrere hele interessen om i Olstrup kirke at afdække den pragtfulde, udskårne prædikestol fra omkring 1625, i 1970 at opfylde de særlige krav, Stokkemærke kirke stillede.

Kirke-inventaret

Fuglse kirke ligger højt. Ingen kan overse den. Her fik jeg i foråret 1974 til opgave at stemme farver på arkitekt Preben Thorsens bidrag til kirkens inventar: de helt nutidigt udformede stolestader, der viser, at man også i dag kan skabe karakterfuldt kirkeinventar. Man havde dér med undren erfaret, at kirkemaleren først kunne komme, når dagen vokser i vår. Man gisnede vist om lang vinterferie, hvad der ikke havde noget på sig.

For her er noget afgørende for kirkemaleren: Arbejdet med farver i kirkerummet kan kun udføres i dagslys. Og jeg takker de mange menighedsråd, der med resignation har ventet på mig! Men stolestaderne har i ventetiden inden forårslyset fået en bundbehandling, efter nulevende arkitekters lyse syn ofte med næsten hvidt.

I Fuglse kirke havde en kultiveret malermester rettet farven efter altertavlens og prædikestolens farver, der strengt taget ikke skulle ændres, omend de mange stærkt røde stafferinger knyttede sig til farven på kirkens nu forsvundne tidligere stolestader. Der skete da det paradoksale, at jeg udover at afsætte farver på stolestaderne ændrede stafferingerne på hovedinventaret. Det skete selvfølgelig ikke uden menighedsrådets og Nationalmuseets bifald – måske endog i dobbelt forstand. Men det viser, hvor frie tøjler man giver os, og hvilken tillid man viser. En tillid som i høj grad bidrager til arbejdsglæden.

Pragten genskabt

Ligger Fuglse kirke højt, så gemmer Ryde kirke sig bag lunden ved Gammelgård. Atter et miljø, som har knyttet mig til Lolland-Falsters stift! Omgivet af skønhed, stilhed og frodighed udførte jeg der mit seneste arbejde på Lolland-Falster.

Ryde kirke har et ret enestående historisk inventar. Altertavlen fra omkring år 1600 stod før restaureringen egetræsmalet. Men umiddelbart under dette farvelag fandt man den oprindelige staffering med velbe-

varede malerier og guldskrift. Det blev til en fremdragning af dette pragtværk fra højrenæssancen. En sådan fremdragning kan foretages ved kunstigt lys om vinteren. Så der har man hemmeligheden ved kirkemalerens forsvinden i de fire vinter måneder.

Erik Grubbes imponerende sandstensepitafium i barok og fra 1654 finder man på korets nordvæg. Dette epitafium er forgyldt og bemalet, og her er det kirkemalerens opgave nænsomt at retouchere de skader, der gennem tiderne er sket, uden at svække den skønhed, lys og luft har givet et sådant stykke gammelt kirkeinventar.

Det forekommer ofte i en kirkemalers arbejde, at gammelt billedmaleri, gammel skrift eller lignende indgår i den nystaffering, han foretager. Det er Nationalmuseets indlysende ønske, at en sådan historisk udsmykning må stå helst helt urørt af malerens pensel, og dette forenes fuldtud med kirkemalerens æstetiske fornemmelse.

I Ryde kirke finder man også to lukkede stole ved indgangen til koret. Sådanne stole kan godt fylde op i det lille kor, og det hænder ikke sjældent, at menighedsrådet ønsker den slags „overflødig“ inventar sat ud af kirken eller på kirkens loft. Det sker især, hvor man har svækket disse lukkede stoles udseende ved for billig overmaling. Når man giver kirkemaleren rundelige midler til ved nystaffering at gengive disse stole noget af den oprindelige pragt, anerkender man dermed museets vejledning og kirkemalerens arbejde, der jo dog kun er selvfølgelig pligt.

Bruskbarok-prædikestolen fra ca. 1630 er et fornemt træskærerarbejde i god arkitektonisk opbygning. Det blev besluttet at give den en nystaffering. Farvevalget er i ret nær tilknytning til altertavlen.

Ansvar for farve-interiøret hviler på kirkemaleren. Og det ansvar kan nu og da indirekte føles tungt – i hvert fald fornemmes det som noget af en lettelse, når arbejdet er færdigt. Men – glæden ved opgaven er det helt overskyggende. Netop på den tid under arbejdet, hvor mulighederne er åbne, kan man om aftenen glæde sig til arbejdet og formiddagslyset den kommende dag.

Aage Sørensen.

Bregninge kirke har fået klanghus

Palmesøndag 1976 indviedes Bregninge kirkes ny klanghus. Der var glæde i sognet over, at den gamle klokketradition med håndringning dermed kunne bevares.

Af sognepræst *Bjørn Ohl*, Kettinge-Bregninge sogne.

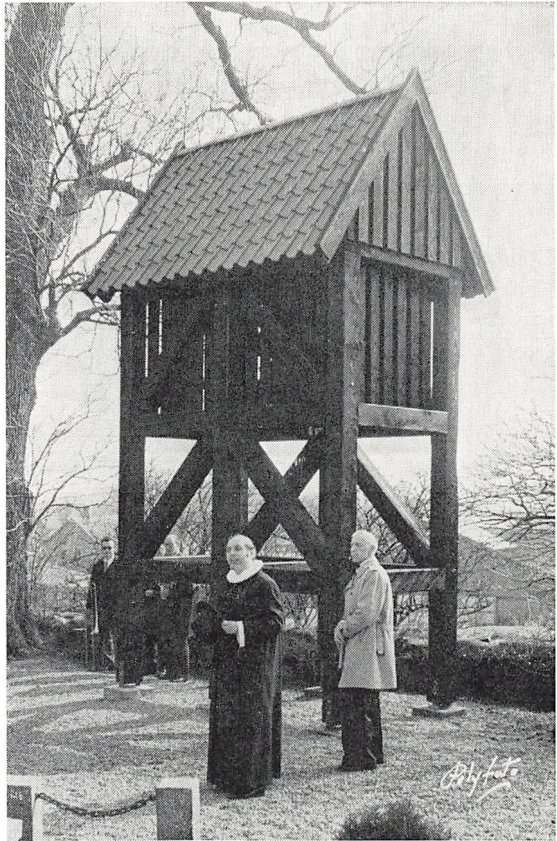
I den kristne kultplads, med sin helhed af kirke, klokkestabel, kirkedige og kirkegårdsporte, udgjorde klokkestabelen med al sandsynlighed det ældste indslag. Klokkestabelen hører nemlig hjemme allerede i missions-tidehvervet, ved overgang fra vikingetid til middelalder, og sandsynligvis var det blot en enkel galge med én eller to klokker. Lang tid efter at man i 1100-tallet begyndte at bygge i sten, og selv længe efter, at nogle af disse kirker af sten forsynedes med murede klokketårne, fortsatte man at bygge fritstående klokkestabler af tømmer, det vil senere af artiklen fremgå hvorfor.

Kirke og klokke

Det eneste mig bekendte eksempel på, hvorledes kirke og klokkestabel har set ud i forhold til hinanden er Hedareds kapel i Västergötland, som i al sin beskedenhed er typisk for 1000-tallets byggemåde. De to bygninger er i fineste harmoni med hinanden, og klokkehuset er næsten lige så stort og betydningsfuldt som selve kirken. Fra kirkebakken ringede jo klokkeren ud over land og by og holdt trolde og andet utøj på respektfuld afstand, for Guds egen røst klang jo i det støbte malm.

Klokkeren selv var en næsten lige så vigtig person i gudstjenestelivet som præsten. Han skulle være en ærlig og gudfrygtig mand, som „haver et godt vidnesbyrd om sig og er født af ægte-seng, og som helst skulle kunne læse i bog og vel sjunge“. I den katolske tid havde klokkeren ofte været præsteviet, men reformationen sænkede hans standard og gjorde ham til en kirkens håndlanger, som skulle vaske nadverkalken, tørre vinduer af, skure tinnets og kobberets, pudse lysestager og alt andet forefaldende arbejde. Hans vigtigste hverv var, som også hans titel siger: selve klokkeringningen. Men også ringningen var reduceret ved

*Bregninge ny klanghus
blev indviet
med sang og hornklang.
Bag sognepræsten
kirkesanger
Johan Romme.
(Polyfoto).*

reformationen. Man var bange for den megen overtro ved det bestående katolske ringeri, men endnu var dog tilbage at ringe ved alle søn- og helligdage og på bønnedage samt at kime til bøn morgen og aften. Men hvordan det så end gik med det lutherske forsøg på at udrydde „katolsk“ overtro omkring kirkeklokkerne, så drev den folkelige mening og tiltro til klokkernes magt stadig sit spil, og klokkeren blev indskærpet, at han var personlig ansvarlig for klokkerne og deres brug, og han måtte være på vagt mod alle, som ville stjæle kraft fra de indviede klokkers hellighed. For ikke bare selve klokkemalmen kunne eje en magisk kraft (jeg har i hvert fald mødt én klokker på Lolland, som stadig i fuldt alvor mener at kunne høre på klokkernes lyd, når et dødsfald er

i vente); nej, også klokkesmørelsen og rebet havde „kraft“. Den sorte beg, hvormed man smurte klokkeakslen, ansås for et særdeles virksomt middel mod reumatiske sygdomme, og da i særdeleshed mod engelsk syge, og klokkerebet var et virksomt middel til at fremme kærligheden hos den udvalgte. Bedst var det, hvis man havde held til kaste det omkring den attråedes hals (dog formentlig uden at strangulere hende!).

Lollands klanghuse

For at forhindre sådanne misbrug – men vel også med tanke på drukne bønder, som i deres fuldskabs overmod havde for vane at mishandle klokkerne, hvis de hang helt åbent og med klokkerebet dinglende fristende helt ned til jorden – ja, så var tanken nærliggende at forvandle de åbne klokkebukke til en slags lukkede tårne ved at beklæde siderne med spån og dermed få alt under lås og slå. Eller i det mindste ved at etablere en slags sluse af træ omkring selve stigen op til klokkerne med dør og lås forneden. Denne tendens til at ændre de åbne klokkebukke til lukkede tårne (hvor besnærende den end er) synes desværre ikke at kunne aflæses tydeligt og éntydigt i den historiske udvikling; for åbne og lukkede tårne forekommer side om side, de lukkede tårne dog mest omkring Østersøen og i de gamle danske provinser i Sverige, mens de åbne bukke dominerer i Småland op til Dalarne. På Lolland er vi vidende om i alt fald 30 fritstående „klanghuse“ (som disse lukkede klokkehuse så smukt kaldes på lollandsk). I 1700- og 1800-tallet sank de fleste af dem sammen af råddenskab og alderdom, kun seks forblev stående indtil i dag, nemlig Gloslunde, Græshave, Arminge, Vestenskov, Søllested og vel nok den bedst bevarede i Birket.

Dog er stadig en trediedel af Lolland-Falsters kirker uden egentligt muret kirketårn, for tendensen synes efter klanghusenes forfald at være gået i retning af at anbringe klokkerne i en ofte groft tilhugget glug i vestgavlen af selve kirken eller i en rytter på taget, begge et arrangement, som ikke lader klokkerne komme til deres fulde ret. Dette var netop tilfældet i Bregninge kirke i landsbyen Grønnegade ved Nysted. De ældste i sognet kunne endnu huske at have hørt om det gamle klanghus i sydvesthjørnet af kirkegården, men den fine, ikke ret store klokke (ca. 250 kg), støbt af det ansete klokkestøber-firma Tessin i 1717, sad nu i sin usle glug og afgav mere end sin halve lyd ind under kirketaget, og resten af lyden klang ud over den ret ubeboede vestende af sognet,

Det eneste mig bekendte eksempel på, hvorledes kirke og klokkestabel har set ud i forhold til hinanden, er Hedareds Kapel i Västergötland, som i al sin beskedenhed er typisk for 1000-tallets byggemåde. (Efter Gorm Benzons: Vore gamle kirker og klostre. - Foto: Birthe Benzons).

mens landsbyerne Grønnegade, Underup, Thorup og Bregninge kun dårligt hørte klokken. Hertil skal siges, at det jo også kun er kirkens lille-klokke, den store (688 kg) måtte allerede i 1528 afleveres til kongen i klokkeskat.

Ny klang og tone

Et projekt om automatisk ringeanlæg og en mindelig henstilling fra kirkeministeriets konsulent i klokkesager, organist Hans Nyholm, om

dog at forblive ved håndringningen førte menighedsrådet tilbage til tanken om at opstille et klanghus. Prisen var den samme for el-ringeanlægget som for en ny klokkestabel, nemlig ca. kr. 20.000,-, og hvor *er* vi glade for, at vi valgte klokkestabelen, for i alt fald to indlysende fordele har vist sig derved: For det første kan klokken nu høres til selv den fjerneste krog af sognet, og klokken har fået en helt ny klang og tone. For det andet kan vi nu på vor vej til kirken nikke venligt til klokkeren, Alice, og følge ringningen, når der kaldes sammen til gudstjeneste. Hvor meget mere er dog ikke dette i pagt med vore gamle klokketraditioner end den skjulte automatik på kirkeloftet? Indvielsen palmesøndag, 11. april, af Bregninge ny klanghus formede sig meget festligt. Til horn-akkompagnement sang vi en hyldest til kirkeklokken, skrevet af en af sognets egne, overlærer Elly Ottosen, nu 68, datter af Bregninge kirkes ringerpar gennem 32 år (1922-54), Amalie og Jakob Ottosen.

Nu har jeg hængt vel i tusinde år
her under askenes svajende toppe.
Solen mig kysset i vinter og vår.
Månen jeg skimted bag løvet histoppe.

Herligt jeg lyder i søndagens ro:
»Menneske hør dog min kaldende stemme.
Her er den sandeste fred, må du tro.
Kom her så tidt, at du bliver som hjemme«.

Lyt til min kimen i frostklare kvæld:
»Her under buerne englene dvæle.
Mørket må vige for Gudslýsets væld.
Glæde forkyndes for søgende sjæle«.

Lyt til min kimen en morgen i vår:
»Solen forgylder de grønklædte grave.
Livshåbets engle så sejrende går
her mellem liljer i mindernes have«.

Medens jeg skuer fra højheden ned,
følger jeg nøje dit liv og dit virke.
Dig jeg forkynder den himmelske fred,
her fra din ældgamle, rødmalte kirke.

Bjørn Ohl.

Kilder: Gustaf Näsström: Fornä Dagens Sverige.
Gorm Benzon: Vore gamle Kirker og Klostre.

Udbredelsen af evangeliet

Når mission er gensidig hjælp kirkerne imellem og fælles forpligtelse på missionsbefalingen, så er mission hele kirkens sag, altså også den lokale menigheds sag – en sogneopgave! hedder det i en præsentation her af Stiftsudvalget for Ydre Mission i Lolland-Falsters Stift.

Af udvalgets sekretær, sognepræst *Nils Roland*,
Radsted-Slemminge-Fjelde.

„Ud fra det syn, at udbredelsen af evangeliet er hele kirkens sag, er det udvalgets formål at styrke interessen for ydre mission, at støtte menighedernes missionsindsats og at formidle kontakt og samarbejde mellem de folkekirkelige missionselskaber. Udvalget er åbent for samarbejde med frikirkerne“.

Med denne formålsparagraf er det væsentlige sagt om stiftsudvalget. Men i det følgende skal jeg forsøge at give en yderligere begrundelse for dette nye udvalg og fortælle lidt om dets arbejde. I løbet af det sidste par år er der blevet dannet såkaldte stiftsudvalg for ydre mission i alle vore 10 stifter (med undtagelse af Sønderjylland og Århus stift, hvor sådanne udvalg har eksisteret i en årrække). Det er sket på initiativ af Folkekirkens Missionsråd, som er de folkekirkelige missionselskabers samarbejdsorgan.

Udvalget for Lolland-Falster stift blev nedsat på et møde i bispegården i februar 1975. Medlemmer er en repræsentant for hvert af de missionselskaber, der har støttekredse på Lolland-Falster. Det drejer sig om Det danske Missionselskab (repræsenteret ved Johannes Melchior Jensen), Den danske Israelsmission (Peter Jensen), Sudanmissionen (Aage Andresen), Dansk Santalmission (Nils Roland), Lægmænds ydre Mission (C. B. Madsen) og Sygeplejerskernes Missionsforbund (Anna Jensen). Endvidere er provst V. Herlufsen medlem af udvalget som repræsentant for biskoppen. Vedtægterne åbner også mulighed for

repræsentation fra distriktsforeningen af menighedsrådsmedlemmer. Menighedsrådene er på denne måde repræsenteret i de øvrige stiftsudvalg. Men ligesom det endnu er tilfældet her i stiftet, har der også andre steder været nogen tvivl om, hvorvidt deltagelse i stiftsudvalget kan siges at være en menighedsrådsopgave. Det er det selvfølgelig heller ikke direkte. Et menighedsråd skal jo udelukkende varetage den lokale menigheds tarv. Men begrebet „ydre mission“ mener vi netop vedrører den enkelte sognemenighed som helhed. Derfor ville en kontakt mellem stiftsudvalget og distriktsforeningen være naturlig, og vi håber da også, at en sådan kan skabes med tiden.

Udvalgets baggrund søges altså gjort så bred som muligt. Af én bestemt grund: „det syn, at udbredelsen af evangeliet er *hede* kirkens sag“, er ikke almindeligt i Den danske Folkekirke. Det burde være almindeligt. For det første fordi „udbredelsen af evangeliet“ eller kortere: mission, både er forudsætning for og følge af den kristne menigheds liv og vækst. „Uden kirke ingen mission og uden mission ingen kirke“ (Warneck). For det andet fordi verden er blevet en anden, siden de traditionelle begreber om mission blev dannet. Det betyder, at der nu – groft sagt – findes to syn på, hvad mission er.

Det ene, det gamle, blev hovedsagelig formet i forrige århundrede og var bestemt af en meget skarp opdeling mellem „den kristne verden“ og „hedningeverdenen“. Det var alene os, der havde noget at give „hedningerne“ på „missionsmarkerne“, d. v. s. kolonierne i Afrika og Asien. Aldrig omvendt. Samtidig var megen mission snævert forbundet med kolonimagternes interesser, til senere ubodelig skade for missionen. Dette må dog ikke tilsløre den store og ægte indsats, der blev øvet af mange, mange missionærer. De var ikke kolonimagternes lakajer, men de var, foruden af evangeliet, naturligvis også præget af deres tid og dens idealer, akkurat som vi selv er det.

Det andet syn på hvad mission er, det „nye“, skyldes flere ting. Bl. a. kan nævnes: De gamle kolonier er blevet selvstændige nationer – og „missionsmarkerne“ selvstændige kirker! Doktrinen om den hvide mands overlegenhed er blevet brudt, ihvertfald officielt. Og indenfor kirken er den anskuelse blevet almindelig, at mission ikke er noget, der ensidigt foregår her fra vesten, men den foregår, eller bør foregå, fra den kristne kirke overalt i verden, på 6 kontinenter, ikke blot 2.

Det særlige ved det nye syn er, at ansvaret for forkyndelsen nu ligger hos den lokale kirke. Missionæren er ikke mere den enevældige autoritet, men en person, som den lokale kirke har ønsket knyttet til sig i kraft af hans/hendes særlige uddannelse o. s. v. Kort sagt: kirkerne er principielt ligestillede og hjælper hinanden med, hvad de nu har. Vi har folk med en dybtgående uddannelse, og vi har penge. Derfor hjælper vi med dette. De andre har særlige erfaringer, som i betydelig grad kan komme os til gode. Og sidst men ikke mindst: vi kan bede for hinanden og i almindelighed støtte hinanden i den fælles opgave at gøre Jesus Kristus kendt.

Dansk ydre mission i moderne forstand har lige siden stiftelsen af Det danske Missionsselskab i 1821 været båret af kredse af mennesker, som jævnlig samledes, hørte om arbejdet „derude“, bad for det, samlede ind til det o. s. v. Kredsene er stadig det bærende i ydre mission og vil sikkert blive ved med at være det. De førnævnte missionsselskaber har på Lolland-Falster ca. 40 støttekredse med ialt vel 3-400 medlemmer. Kredsene er imidlertid fremgået af det „gamle“ syn på, hvad mission er, det syn, som endnu er det almindeligste. Men når nu det andet syn, at udbredelsen af evangeliet er hele kirkens sag, vinder frem, så er de gamle arbejdsformer ikke mere tilstrækkelige. Når mission er gensidig hjælp kirkerne imellem og fælles forpligtelse på missionsbefalingen (Mt. 28, 18-20) overfor dem, der endnu ikke har hørt evangeliet, så er mission hele kirkens sag, den lokale menigheds sag, kort sagt: en sogneopgave!

Det er stiftsudvalgets formål at inspirere til, at ydre mission bliver placeret som et naturligt og selvfølgelig led af sognets kirkelige liv. Her vil vi gerne søge at fjerne en misforståelse vedrørende begrebet „ydre mission“. Adskillige mener vistnok, at ydre mission er en underafdeling af „Indre Mission“. Det er ikke tilfældet, selvom navneligheden synes at antyde det. „Indre Mission“ er navnet på en bestemt kirkelig retning, mens ydre mission er et samlet udtryk for bestræbelser, der udfoldes fra *alle* sider i folkekirken, kanaliseret gennem de enkelte selskaber og missionsrådene. Noget andet er så, at IM-folkene altid har været trofaste støtter af ydre mission. Men det er ikke forbeholdt dem at være det. Den inspiration, som modtages gennem interessen for ydre mission, bør komme hele menigheden til gode.

Hvad stiftsudvalget konkret har tænkt sig at gøre er følgende: Først og fremmest afholdes et årligt stiftsstævne for ydre mission. Det er vort håb,

at dette stævne – der har hidtil været afholdt to med god tilslutning – kan blive en virkelig samlingsdag for stiftet og medvirke til at opfylde vore formål som nævnt i indledningen. Dernæst ønsker vi som sagt at inspirere til, at ydre mission bliver en fællesopgave for den enkelte menighed. Vi skal her pege på muligheden for – med menighedsrådets godkendelse – at opstille en særlig „ydre mission“-s-bøsse i kirken. Midlerne herfra kan bruges til et nærmere defineret hjælpeprojekt, som den herværende menighed altså har ansvar for. Samtidig modtager man oplysninger om projektets udvikling og om den fremmede menigheds forhold i det hele taget. Disse ting kan så anvendes i børne- og ungdomsarbejde, som emne til et møde o. s. v. Iøvrigt står stiftsudvalget meget gerne til rådighed som formidler, fx. hvis man i et sogn gør erfaringer m. h. t. ydre mission, som man mener bør komme flere til gode. Endelig vil vi søge at oplyse om ydre mission, alt som lejlighed byder sig, gennem aviser, kirkeblade o. lign. Det er en selvfølge, at udvalget er åbent for samarbejde med frikirkerne. Et sådant samarbejde folkekirke og frikirke imellem foregår allerede gennem Dansk Missionsråd.

Iøvrigt er det vist kun udvalgets fantasi og energi, der begrænser dets virke. Men det må her til sidst understreges, at stiftsudvalget ikke er noget i sig selv. Der er ikke tale om noget helt nyt, der skal konkurrere med de hidtil kendte arbejdsformer (kredsene). Nej, udvalget er et arbejdsredskab, dannet bl. a. af ydre-missionskredsene med det formål at løse de opgaver, der bedst lader sig løse på denne måde. Derigennem vil udvalget også gerne være „advokat“ for det „nye“ syn på mission, der er skitseret ovenfor. Dette syn er forresten ikke så nyt endda. Snarere er det det oprindelige. Det må være det, der er meningen, når mennesker fra alle dakendte folkeslag på pinsedagen i Jerusalem oplever, at „allesammen hører vi dem fortælle om Guds storværker på vort eget sprog!“ (Ap. Gern. 2,11).

Nils Roland.

Året i stiftet og kirken 1976

Tale ved Landemodet 1976 af biskop *Thorkild Græsholt*.

Indadtil har dette år for stiftet været et stille og arbejdsfyldt år.

Det har været præget af flere mindre kurser afholdt for stiftsfondens midler, for snart sagt alle kategorier af kirkeligt ansatte. Det er en stor glæde, og det vil i længden blive til stor gavn, at så mange tager del i disse kurser. Vi håber på at fortsætte år for år. I vore små sogne, hvor man vanskeligt kan have specialister ansat til alle kirkelige funktioner, betyder det meget, at der stadig er mulighed for dygtiggørelse – og at tilbudene herom bliver modtaget.

Der har i år som i de nærmest foregående år været en stærk udskiftning blandt stiftets præster. Der er endnu nogle embeder, der skal besættes. Men vi har i den senere tid ikke mærket nogen stærk mangel på ansøgere; og samtidig er der håb om en vis stabilisering af stiftets gejstlighed, fordi der ikke er ret mange, der i de nærmeste år vil nå pensionsalderen.

Nær ved to trediedele af stiftets embeder har skiftet indehaver i løbet af de sidste syv år. Det har betydet et voldsomt pres i de år, fordi nogle af embederne har været ledige meget længe, dels på grund af præstemangelen, dels fordi kirkeministeriet har gjort forsøg på at få dem sammenlagt med andre pastorater ved ledighed. Intet har været normalt i den tid; og jeg har tit beundret både menigheders, præsters og provsters tålmodighed og samarbejdsvilje i de år, jeg har været her. Her er virkelig mange, jeg har slidt ikke så helt lidt sammen med; og vi har også set en del resultater af vort slid.

Præstemanglen er ved at være forbi for denne gang. Det vil næppe vare længe, før der er overskud. Det har svinget på den måde, så længe man har efterretninger om det; og sådan vil det iøvrigt være i enhver lille faggruppe, at overproduktion af uddannede virker tilbage og skræmmer folk fra at tage den pågældende uddannelse – og virker for længe, så at der bliver mangel. Nu vil det tage små tyve år, før det vender igen, hvis kurven bevæger sig normalt.

Vi er altså på vej mod en tid, hvor der vil kunne oprettes nye præste-

embeder, hvis der er politisk vilje til det; og den politiske vilje afhænger af folkets vilje, af menighedens vilje. Jeg vil bede alle være opmærksomme på den chance, vi får. Sidste gang der var for mange teologiske kandidater – det var i fyrrerne – blev muligheden sørgeligt forpasset, skønt der allerede dengang i byerne var en stærk underbemanding med præster. Vi har i virkeligheden aldrig i vore bysamfund haft tilstrækkelig mange præster til en anstændig kirkelig betjening; og jeg tror ikke, at der bliver gjort noget virkelig effektivt ved den sag, før menighedsrådene, i tide og utide, enkeltvis og samlet, lader kirkeministeriet forstå, at vi ønsker flere præster til de store bysogne. Den meningsdannelse, der er nødvendig for at skabe baggrund for en god udvikling på dette område, har vi alle ansvar for.

Der sker i disse år i vore byer og forstæder en fremmedgørelse for kirken, som har at gøre med, at man simpelthen ikke kender den og derfor ikke kommer der. Jeg har selv været præst i et bysogn, hvor menighedens størrelse, befolkningens mængde, var så lammende, at jeg som præst altid følte mig hårdt trængt og altid måtte lade gode lejligheder for at komme i naturlig kontakt med mennesker glide fra mig i stort tal. Vi kan naturligvis sige, at disse storbyproblemer ikke vedkommer os. Vi lever næsten alle på landet. Men hvor flytter vore børn hen!

Man har benyttet præstemanglen til at nedskære antallet af embeder på landet. Jeg mener ikke, det var forkert, selv om det nogle steder ikke har været let. Vi har måttet tage den konsekvens af landsognenes delvise affolkning. Nu bør man drage den modsatte konsekvens af befolkningsophobningen i byerne og være parat til at modtage overskuddet af teologiske kandidater som præster i byerne. Jeg tænker naturligvis især på landets største byer. Men selv byer af mellemstørrelse kunne ofte bruge en præst eller to mere, end de har.

Vi kan med glæde notere, at det også her i stiftet er lykkedes at komme i gang med et stiftsudvalg for ydre mission. Det er naturligvis et privat foretagende, men da det er en hjælp for os alle til at opfylde den pligt, den kristne kirke har til at arbejde med mission hjemme og ude, giver jeg det gerne et godt ord med på vejen. Det er af betydning for stiftet, hvis vi i endnu langt højere grad kan få ydre mission ind som et naturligt led i vort menighedsliv.

Ellers vil jeg kun sige tak for samarbejde året igennem og under-

strege, at den tid, vi lever i, gør et godt samarbejde meget nødvendigt. Ja, jeg er endda ikke sikker på, at vi ikke lever i en tid, hvor det at bevare vor folkekirkeinstitution som ramme om vort trosliv, vil koste kamp, både mod ydre og indre fjender, men mest mod vor egen indgroede fornemmelse af, at det med kirken er noget, der går af sig selv.

Thorkild Græsholt.

Landemodet

År 1976 den 9. juni blev landemodet afholdt i Maribo domkirke under præsidium af stiftamtmand Lundsteen og biskop Græsholt.

Samtlige provster var mødt.

På landemodet blev følgende foretaget:

1. Ved næste års landemøde prædiker provsten for Lolland østre provsti med provsten for Falster søndre provsti som suppleant.
2. Regnskabet for året 1975-76 for Det Egtvedske legat blev fremlagt i revideret stand og godkendt af legatets direktion. Der var ingen ansøgere til legatet.
3. Renterne af Lolland-Falsters stifts gejstlige enkekasse blev sammen med de frivillige bidrag til trængende præstedøtre uddelt af direktionen for disse legater, og legaternes regnskab for 1975-76 blev fremlagt i revideret stand og godkendt af direktionen.
Der vil blive rettet en henvendelse til samtlige præster om at yde bidrag og for dem, der hidtil har ydet bidrag, om en forhøjelse af bidraget.
4. Provsten for Lolland østre provsti aflagde rengskab for året 1975-76 for biskop Rasmus Møllers legat. Regnskabet blev godkendt.
5. Regnskabet for Lolland-Falsters stiftsfond for året 1975-76 blev godkendt. Regnskabet skal revideres og decideres af kirkeministeriet. Det blev oplyst, at regnskabsåret fra 1. januar 1977 omlægges til kalenderåret.
6. Regnskabet for Lolland-Falsters kirkelige legatfond for året 1975-76 blev fremlagt i revideret stand og godkendt.
Regnskabsåret vil blive omlagt som anført i punkt 5.
7. Regnskabet for året 1975-76 for Strandkirken i Marielyst blev forevist landemodet. Under henvisning til revisors påtegning fandt man ikke anledning til bemærkning.
I henhold til vedtægternes § 2 blev godkendt, at afdelingsleder Niels Jørgen Hansen, pastor Gynter Meede og arkitekt Johan Pedersen er indtrådt som medlemmer af kirkens komité.

Ved den efterfølgende gudstjeneste prædikede provst Krohn.

På det udvidede landemøde indledte biskoppen med en redegørelse om „Året i stiftet og kirken“, hvorefter pastor Langhoff talte om „Vort forhold til den økumeniske bevægelse.“

Love, bekendtgørelser, cirkulærer m. v.

1. Lov af 26.6.75 om begravelse og ligbrænding.
2. Bek. 9.9.75 om ikrafttræden af lov vedrørende omlægning af det kommunale regnskabsår til kalenderåret.
3. Cirk.skr. 23.9.75 om dyrtidsregulering pr. 1.10.75 af honorarer.
4. Cirk.skr. 23.9.75 om regulering pr. 1.10.75 af understøttelser.
5. Cirk.skr. 30.9.75 om godtgørelse pr. 1.10.75 til kirkefunktionærer, hvis fridag (fri week-end) må inddrages på grund af tjeneste, og som ikke får tjenestefrihed.
6. Cirk.skr. 30.9.75 om regulering af tjenestemandslønninger fra 1.10.75
7. Cirk.skr. 1.10.75 om lønskalaer fra 1.10.75 for landsbygravere, som lønnes i henhold til kirkeministeriets cirkulære af 20.6.73.
8. Cirk.skr. 10.10.75 om dyrtidsregulering pr. 1.10.75 af honorarer.
9. Cirk. 15.10.75 om affattelse af tilbud vedrørende levering og istandsættelse af kirkeorgler m. v.
10. Cirk.skr. 16.10.75 om regulering af dyrtidstillægget til generelle og særlige tillæg til præster og provster fra 1.10.75.
11. Cirk.skr. 16.10.75 med vejledende regler om beregning af vederlag til vikarer for kirketjenere, kordegne og organister fra 1.10.75.
12. Cirk.skr. 25.9.75 om flytning af urner.
13. Cirk.skr. 17.10.75 vedrørende henstilling til menighedsrådene om at overveje så hurtigt som muligt, om der er mulighed for at iværksætte arbejder for at stimulere aktiviteten og beskæftigelsen indenfor bygge- og anlægssektoren.
14. Cirk.skr. 9.10.75 vedrørende spørgsmål om, i hvilket omfang menighedsrådene ved udarbejdelse af regulativer for kirkebetjeningen kan fravige de i standardregulativernes afsnit A indeholdte bestemmelser om fælles tjenesteplichter for vedkommende funktionærgruppe.

15. Bekendtgørelse 1.12.75 om begravelse og ligbrænding.
16. Cirk. 1.12.75 om begravelse og ligbrænding.
17. Cirk. 5.12.75 om aflevering og kassation af kirkebogsarkivalier.
18. Cirk.skr. 8.12.75 om angivelse af personnumre i ministerialbogs-tilførsler og i attester efter ministerialbøgerne.
19. Cirk.skr. 8.12.75 om anskaffelse af højtaleranlæg til kirker.
20. Cirk.skr. 16.1.76 vedrørende retsstillingen i feriemæssig henseende for personer, der overgår fra ansættelse i statstjenestemandsstilling til tjenestemandsstilling i folkekirken eller omvendt.
21. Cirk.skr. 19.1.76 om dyrtidsregulering til landsbygravere med grundløn på 3400 kroner årligt og derover.
22. Cirk. 19.2.76 om ændring af cirkulære af 1.10.73 om ansættelse i tjenestemandsstillinger som kirke- og kirkegårdsfunktionærer og om afskedigelse af sådanne tjenestemænd.
23. Cirk.skr. 1.3.76 fra landsarkivet for Sjælland m. m. vedrørende aflevering til landsarkivet af de i kirkeministeriets cirkulære af 5.12.75 omtalte kirkebogsarkivalier.
24. Cirk. 26.2.76 om budgetlægning af kirkelige kasser for regnskabs-året 1977.
25. Cirk. 25.2.76 om aftale om godtgørelse for tjenestelige udgifter til folkekirkens præster.
26. Cirk. 15.3.76 angående dyrtidsregulering af rådighedstillæg til kirke-tjenere og kordegne.
27. Cirk.skr. 19.3.76 om dyrtidstillæg pr. 1.4.76 til honorarer.
28. Cirk.skr. 24.3.76 om godtgørelse fra 1.4.76 til kirkefunktionærer, hvis fridag (fri week-end) må inddrages på grund af tjeneste, og som ikke får tjenestefrihed.
29. Cirk.skr. 24.3.76 om dyrtidsregulering pr. 1.4.76 af honorarer, fast-sat i henhold til cirkulæreskrivelse af 25.3.75 om lønning af kirkesangere og af organister, der ikke lønnes efter tjenestemændenes lønrammer.

30. Cirk.skr. 25.3.76 om dyrtidsregulering pr. 1.4.76 af løntillæg m. v. til provster og præster.
31. Cirk.skr. 25.3.76 om regulering pr. 1.4.76 af tjenestemandslønninger.
32. Cirk.skr. 31.3.76 med vejledende regler om beregning af vederlag til en vikar for kirketjenere, kordegne og organister fra 1.4.76.
33. Cirk.skr. 1.4.76 om regulering pr. 1.4.76 af pensioner og understøttelser.
34. Cirk.skr. 5.4.76 om regulering af graverlønninger pr. 1.4.76.
35. Cirk. 30.4.76 om udfyldelse af forælderubrikken i fødsels-, dåbs- og navneattester.
36. Cirk.skr. 16.6.76 om forhøjelse af bidrag for brug af tjenesteboliger og lejeboliger (forhøjelsen udgør 17,9 pct.)
37. Cirk.skr. 9.7.76 om medregning i lønningsancienniteten og pensionsalderen af tjenestefrihed i forbindelse med adoption samt om afbrydelse af barselsorlov i forbindelse med barnets ophold på hospital.
38. Cirk.skr. 12.7.76 vedrørende bekendtgørelse 20.2.76 fra ministeriet for kulturelle anliggender om statsinstitutioners arkiver og deres forhold til rigsarkivet og landsarkiverne.
39. Cirk.skr. 15.7.76 vedrørende myndighedskodenumre for ministerialbogsførere.

Uddrag af kirkeministeriets skrivelser til stiftsøvrigheden

1. Skr. 25.9.75, hvori ministeriet anmoder stiftsøvrighederne om i de tilfælde, hvor der efter stiftsøvrighedens skøn i forbindelse med en foretagen istandsættelse af en tjenestebolig er opnået kvalitetsforbedringer, der kan begrunde ændring af det fastsatte boligbidrag, at drage omsorg for, at brugeren af den pågældende bolig udfylder og ad tjenestlig vej hertil indsender nyt skema til brug ved fastsættelse af eventuelt nyt boligbidrag.

Ministeriet bemærker, at det – ud over de kvalitetskriterier, der er omtalt i økonomi- og budgetministeriets cirkulære af 21. maj 1973, jfr. finansministeriets cirkulære af 26. maj 1975 om tjenesteboligbidrag – ved fastsættelsen af boligbidrag tager hensyn til boligens alder, utilstrækkelige modernisering, uhensigtsmæssige indretning, manglende isolering, bekostelig opvarmning samt særlige omstændigheder såsom stråtag.

2. Cirk.skr. 25.9.75 om flytning af urner, der er sålydende:

Som led i den i disse år stedfindende decentralisering af dele af kirkeministeriets sagsområde bemyndiger ministeriet herved kirkegårdsbestyrelserne til fra den 1. november 1975 at regne at træffe afgørelse i de i § 20 i kgl. anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kirkegårde omhandlede sager angående flytning af askeurner, der er nedgravet på kirkegårde, i overensstemmelse med nedenstående retningslinier.

1.a. Afdødes ønske med hensyn til valg af begravelsessted bør normalt respekteres. Der bør derfor som hovedregel gives tilladelse til flytning af en urne, når det godtgøres, at afdødes ønske ikke er efterkommet, uanset at dette havde været muligt. Dette gælder således i tilfælde, hvor afdøde havde udset sig et andet gravsted, hvortil han havde erhvervet brugsret, eller hvor afdøde i testamente, skriftlige optegnelser eller på anden måde havde givet udtryk for ønske om valg af et andet gravsted eller et gravsted af anden art end det, hvori urnen er nedsat.

b. Tilladelse til flytning af en urne bør ligeledes normalt gives, hvis urnen af en fejltagelse er nedsat i et forkert gravsted.

c. I de under a og b nævnte tilfælde kan urneflytning tillades, uanset hvor kort tid der er hengået siden urnens nedsættelse.

2. Af hensyn til gravfreden bør der i andre tilfælde vises mere tilbageholdenhed med hensyn til flytning af jordfæstede urner.

Da afgørelse om urners anbringelse ofte må træffes i løbet af få dage, og da dødsfald ikke sjældent medfører uforudsete forandringer

ger af de efterlevendes forhold, vil der dog i en del tilfælde kunne foreligge omstændigheder, der gør det rimeligt at imødekomme en anmodning om tilladelse til flytning af en urne. Har til eksempel den eller de nærmeste pårørende skiftet bopæl efter dødsfaldet, kan det være rimeligt at tillade, at urnen overflyttes til en kirkegård i nærheden af den nye bopæl. Det vil ligeledes ofte kunne være rimeligt at imødekomme et ønske om flytning af en urne til fællesgrav eller til et familiegravsted på samme eller anden kirkegård.

I de heromhandlede tilfælde bør tilladelse normalt først gives, når der er forløbet mindst 1 år fra urnens nedsættelse, således at der haves nogenlunde sikkerhed for, at anmodningen om tilladelse til urneflytning er velovervejet og ikke beror på en forhastet beslutning fra de pårørendes side, forinden disses forhold har stabiliseret sig efter dødsfaldet.

3. Tilladelse kan gives, selv om urnen helt eller delvis er gået til grunde, når blot asken kan påvises.
4. Der kan normalt ikke gives tilladelse til flytning af en urne, der tidligere er flyttet. Undtagelse herfra kan kun ske med kirkeministeriets godkendelse.

Udenlandske soldaters og flygtninges urner må ikke flyttes uden kirkeministeriets samtykke. Det samme gælder frihedskæmperes urner, der er nedsat i grave, der er fredet i henhold til kirkeministeriets cirkulære af 18. juni 1968 om fredning m. v. af frihedskæmperes grave.

5. Andragende om eller samtykke til flytningen skal foreligge fra afdødes med ham til hans død samlevende ægtefælle eller – hvis sådan ikke findes – afdødes efterladte børn (eventuelt en for umyndige børn beskikket værge). Efterlader afdøde sig hverken ægtefælle eller børn, skal andragende eller samtykke foreligge fra afdødes forældre eller – hvis disse ikke er i live – afdødes søskende.

I andre tilfælde må sagen forelægges kirkeministeriet til afgørelse.

6. Såfremt den, der fremsætter anmodning om flytning af en urne, ikke er i besiddelse af gravfæstebrevet, må han over for kirkegårdsbestyrelsen skriftligt bevidne, at der foreligger samtykke til urnens opgravning fra samtlige personer, der har dispositionsret over gravstedet, eller at han er den eneste dispositionsberettigede.

Fremsættes anmodningen ved personlig henvendelse, må andrageren legitimere sig, såfremt han er kirkegårdsbestyrelsen ubekendt.

Hvis andrageren ikke er en af de i kirkegårdsprotokollen opførte gravstedsbrugere, skal kirkegårdsbestyrelsen så vidt muligt indhente erklæring fra disse, medmindre det fremgår af kirkegårdsprotokollen, at de pågældende er afgået ved døden, eller andrageren afgiver erklæring herom.

Det er i alle tilfælde en forudsætning for at give tilladelse til

opgravning af en urne, at der foreligger tilladelse fra vedkommende kirkegårdsbestyrelse til urnens nedsættelse i det gravsted, hvortil den ønskes flyttet.

7. I tvivlstilfælde vil sagen kunne forelægges kirkeministeriet til afgørelse.
8. Kirkegårdsbestyrelsens afgørelse meddeles skriftligt.

I tilfælde, hvor tilladelse gives – bortset fra berigtigelse af fejltagelser – må det i skrivelserne anføres, at det ikke kan forventes, at der, efter at den ønskede urneflytning er foretaget, vil blive givet tilladelse til fornyet flytning af urnen.

I skrivelser, hvori der gives afslag på andragender om tilladelse til urneflytning, skal det anføres, at afgørelsen kan indbringes for kirkeministeriet.

9. Om tilladelser og afslag foretages tilførsel til kirkegårdsprotokollen med angivelse af datoen for kirkegårdsbestyrelsens skrivelse. I tilfælde, hvor tilladelse gives, anføres tillige oplysning om urnens nye anbringelsessted.

3. Skr. 29.9.75, hvori ministeriet i anledning af en forespørgsel om dispositionsretten over overskydende beløb hos kommunen vedrørende den kirkelige ligning udtaler:

„I anledning heraf skal man efter stedfunden brevveksling med indenrigsministeriet meddele, at en kommunalbestyrelse ikke kan modsætte sig udbetaling af overskydende ligningsmidler, som henstår på kommunens konto for kirkelige ligningsmidler, når beslutning herom er truffet af provstiudvalget i henhold til nævnte lovbestemmelse.

Man undlader dog ikke at henvise til bestemmelserne i § 64 i kildeskatteloven om statens (kildeskattedirektoratets) afregning til kommunerne af den del af slutskatten, herunder kirkelige afgifter, som overstiger de af kildeskattedirektoratet udbetalte månedlige forskelsbeløb på 1/12 af ligningsbeløbet ifølge de godkendte overslag. Disse bestemmelser har til følge, at provstiudvalgenes muligheder for at tillade forhøjelse af godkendte ligningsbeløb i henhold til nævnte lovbestemmelse i lønningsloven i det væsentligste vil bortfalde, idet der alene kan disponeres over de ved beregningen af slutskatten opgjorte beløb, der overstiger de månedligt udbetalte forskudsbeløb, i det omfang disse overskydende beløb er afregnet til kommunerne i henhold til bestemmelserne herom i kildeskattelovens § 64. Der kan således ikke af provstiudvalget disponeres over beløb, der i henhold til § 64, stk. 3 c, skal afregnes til kommunerne med 1/36 månedlig, forinden disse beløb er udbetalt til kommunerne og normalt heller ikke da, fordi beløbene – som alle forudseelige driftsindtægter – skal anvendes til nedsættelse af den kirkelige ligning for vedkommende år.“

4. Skr. 29.10.75, hvori ministeriet med hensyn til spørgsmålet om, i hvilket omfang regulativer for kirkebetjeningen kan fravige de foreliggende formularer, udtaler:

„De foreliggende formularer til regulativer for kirkefunktionærstillinger er for så vidt angår de fælles bestemmelser for en funktionærgruppe (afsnit A) ikke i sig selv generelle forskrifter, som bindende fastsætter, hvad der gælder om tjenesteplichternes art og omfang for den pågældende funktionærgruppe. Om de i formularen indeholdte fælles bestemmelser kan fraviges eller ikke afhænger derimod af,

- a. om der i love, bekendtgørelser, cirkulærer eller aftaler er fastsat bindende forskrifter for det pågældende forhold. De udarbejdede formularer indeholder i afsnit A både bestemmelser om forhold, som bindende er reguleret ved generelle forskrifter og aftaler, og bestemmelser, hvorom sådan bindende forskrift ikke er fastsat. I sidstnævnte tilfælde vil mulighed for fravigelse af formularens bestemmelser kunne tænkes.
- b. Imidlertid er formularerne udarbejdet efter indgående forhandlinger mellem tjenestemandorganisationerne, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og Danmarks Provsteforening samt med ministeriets medvirken. Endvidere har formularerne været forhandlet med Den danske Præsteforening. Den foreliggende tekst er således udtryk for, hvad der fra alle sider skulle være enighed om, og bestemmelserne i afsnit A bør allerede derfor ikke fraviges, medmindre ganske særlige grunde taler derfor i enkelte tilfælde, eller medmindre det af teksten fremgår, at individuelle bestemmelser forudsættes fastsat, idet der er foretaget en direkte henvisning til særlige bestemmelser i formularernes afsnit B, hvor menighedsrådet skal anføre de bestemmelser, der skal gælde for den enkelte kirkefunktionærs tjenesteforhold. For tjenestemandsansatte kirkefunktionærer og kirkefunktionærer, der lønnes på samme måde, gør endvidere det forhold sig gældende, at klassificering i bestemte lønrammer er forbundet med forudsætninger om tjenesteplichternes art og omfang, som ikke uden videre kan fraviges.

Hvad særlig angår bestemmelsen i formularen til regulativ for kordegne om kontorets ekspeditionstid bemærkes, at denne bestemmelse forudsætter, at kordegnkontorer holdes åbne hver søgnedag, også på kordegnens fridag. En generel forskrift herom er imidlertid ikke fastsat, og regulativet er derfor på dette punkt ikke bindende for menighedsrådene, men udtryk for, at denne ordning er anset for sædvanlig og ønskelig af hensyn til publikum. Menighedsrådet skal – efter forhandling med kordegnen (og eventuelt hans organisation) – tage stilling til, hvorledes ekspeditionstiden skal tilrettelægges. Man henleder opmærksomheden på bestemmelsen i cirkulære af 20. december 1974 om løn- og ansættelsesvilkår for kirke-

og kirkegårdsfunktionærer, pkt. 4.7, hvorefter ekspeditionstiden, såfremt kordegnen lønnes efter lønrammesystemet uden kvotering, skal omfatte mindst 21 timer ugentlig.

Med hensyn til bestemmelsen i formularen til regulativ for organister om fristen for meddelelse om salmenumre bemærkes, at bestemmelsen er begrundet i, at der bør gives organisten god tid til at forberede sig selv og et eventuelt kor. Bestemmelsen, der – som nævnt – er tiltrådt af Den danske Præsteforening, bør derfor ikke fraviges.

Under henvisning til det anførte skal ministeriet anmode om, at spørgsmål om fravigelse af de fælles bestemmelser i afsnit A i formularerne til regulativer for disse kirkefunktionærer forelægges ministeriet i tilfælde, hvor det drejer sig om fravigelser vedrørende bestemmelser, som ikke er omtalt i nærværende skrivelse.“

5. Skr. 7.11.75, hvori ministeriet til stiftsøvrigheden over Helsingør stift udtaler, at ministeriet med stiftsøvrigheden er enigt i, at de i Skovlunde kirke foretagne indsamlinger til fordel for Kristeligt Dagblad ikke – som af menighedsrådet hævdet – kan betragtes som indsamlinger til et kirkeligt formål, der i henhold til ministeriets cirkulære af 8. maj 1963 om indsamling i kirkerne kan foretages uden særlig tilladelse, og at menighedsrådet derfor ikke har været berettiget til at lade disse indsamlinger finde sted.

Ministeriet er ligeledes med stiftsøvrigheden enigt i, at ydelse af et bidrag på 200 kr. af Skovlunde menighedsråds rådighedsbeløb – altså af kirkelige ligningsmidler – til den af Kristeligt Dagblad iværksatte indsamling til forbedring af bladets økonomi falder uden for de lokale kirkelige formål, hvortil rådighedsbeløbet kan anvendes, jfr. menighedsrådslovens § 13, stk. 2, og ministeriets cirkulære af 15. maj 1973.

Det tilføjes, at det omhandlede beløb, 200 kr., må føres tilbage til kirkekassen, om fornødent ved at de medlemmer af menighedsrådet, som er ansvarlige for gavens ydelse, personligt refunderer beløbet.

6. Skr. 24.11.75 til Dansk Kirkemusikerforening, der er sålydende:

„I skrivelse af 17. oktober 1975 har foreningen anmodet om besvarelse af følgende spørgsmål vedrørende anvendelse af bestemmelserne i ministeriets cirkulære af 25. marts 1975 om lønning af kirkesangere og organister, der ikke lønnes efter tjenestemændenes lønrammer:

1. Er såvel menighedsrådet som kirkemusikeren forpligtet efter cirkulæret i tilfælde, hvor det er aftalt, at lønnen skal fastsættes efter cirkulærets bestemmelser, således at kirkemusikeren er forpligtet til at varetage *alle* de tjenester, der opregnes i cirkulærets stk. 2, 2. pkt., og skal alle disse tjenester medregnes ved opgørelsen af det årlige tjenestetotal.

2. Er det af betydning for kirkemusikerens forpligtelse – for eksempel med hensyn til medvirken ved andagter på hvilehjem – om vedkommende præst ønsker denne medvirken.
3. Er et provstiudvalg i et tilfælde som omhandlet i spørgsmål 1 pligtig til at påse, at alle tjenester i basisåret er medregnet af menighedsrådet ved honorarfastsættelsen.

Endvidere har foreningen stillet følgende spørgsmål:

4. Er provstiudvalget berettiget til at forlange det for en stilling som kirkebylærer fastsatte honorar nedsat ved personskifte.

Endelig har foreningen henstillet, at der fastsættes generelle regler for beregningen af kirkebylæreres lønning, idet foreningen har erklæret sig villig til at gøre ministeriet bekendt med de overvejelser, man har gjort sig i så henseende.

I anledning heraf skal man udtale følgende:

ad spørgsmål 1: Såfremt et menighedsråd med sognets organist eller kirkesanger har aftalt, at lønnen skal fastsættes efter cirkulære af 25. marts 1975, må dette i sin helhed anses for forpligtende for menighedsrådet og organisten eller kirkesangeren, medmindre der er taget forbehold med hensyn til enkeltheder i cirkulæret.

Den omstændighed, at lønnen fastsættes efter bestemmelserne i cirkulæret af 25. marts 1975, har ikke umiddelbart konsekvenser for den ansattes tjenesteplichter. Afgrænsningen af disse sker i et regulativ, jfr. cirkulære af 15. juli 1975. Ved ændring af tjenesteplichterne følges den fremgangsmåde, der er fastsat i sidstnævnte cirkulære om ændring af regulativer, jfr. herved også pkt. 5.1. i cirkulære af 20. december 1974 om løn- og ansættelsesvilkår for kirke- og kirkegårdsfunktionærer.

ad spørgsmål 2: I det omfang, en kirkefunktionærs tjenesteplichter er fastlagt i et af provstiudvalget godkendt regulativ, kan der ikke i almindelighed af den fungerende præst foretages ændring heri. Det er imidlertid en selvfølge, at der ikke bør pålægges – eller opretholdes – forpligtelse for kirkefunktionærer til at medvirke ved andagter på hvilehjem m. v., såfremt præsten skønner, at der ikke er behov for denne medvirken.

ad spørgsmål 3: Et provstiudvalg bør i forbindelse med stillingtagen til lønfastsættelse efter cirkulæret af 25. marts 1975 forlange sig en opgørelse forelagt over tjenesterne i det til grund lagte år. Fremgår det af denne eller af andre for provstiudvalget tilgængelige oplysninger, at ikke samtlige tjenester er taget i betragtning ved menighedsrådets honorarfastsættelse, må provstiudvalget drage omsorg for, at dette sker.

ad spørgsmål 4: Et provstiudvalg må kunne optage honorarfastsættelsen til nyvurdering, når grundlaget for honorarberegningen er ændret, eller der iøvrigt er naturlig anledning dertil, for eksempel ved nybesættelse af stillingen.

Ministeriet har ikke under overvejelse at udsende regler eller vejledning om fastsættelse af lønninger for kirkebylærere.“

7. Skr. 2.12.75, der er sålydende:

„Provstiuudvalget har gennem stiftsøvrigheden forelagt ministeriet regulativudkast for kordegnen ved Nørre Tranders og Rørdal kirker, idet provstiuudvalget har fundet det betænkeligt at godkende følgende bestemmelse i regulativet: „Eventuel bortfald af kordegnens sangstemme medfører dog ikke afsked.“

Ifølge en herfra gennem udvalget indhentet erklæring fra menighedsrådet skyldes bestemmelsens optagelse i regulativet et udtalt ønske herom fra kordegnen, der har begrundet dette med, at der i et tilfælde inden for de senere år, hvor kordegnen mistede sin sangstemme, blev meddelt ham afsked af denne grund.

I anledning heraf skal man udtale, at ministeriet på det foreliggende grundlag må gå ud fra, at det ikke ved kordegnens ansættelse er aftalt eller forudsat, at bortfald af sangstemmen ikke skulle kunne medføre afsked. Ministeriet finder det herefter ikke rimeligt, at bestemmelsen nu optages i regulativet for kordegnen, hvorved det menighedsråd, der sidder, når det i bestemmelsen omhandlede forhold eventuelt indtræder, afskæres fra at træffe bestemmelse om, hvorledes der bør forholdes.

Efter det i Danmarks Kordegneforenings i fotokopi vedlagte erklæring af 18. november 1975 anførte skønnes bestemmelsen iøvrigt at være af ringe praktisk betydning.“

8. Cirk.skr. 8.12.75, der er sålydende:

„Efter at ministeriet har modtaget meddelelse om, at Lydteknisk Laboratorium, Lyngby, ikke længere ser sig i stand til som hidtil at yde de kirkelige myndigheder sagkyndig bistand i sager vedrørende højtaleranlæg i kirker, har ministeriet truffet aftale med civilingeniør Dan Popescu, Skodsborgparken 38, V, 2942 Skodsborg, om, at denne fremtidig efter anmodning yder menighedsrådene sagkyndig vejledning i sager af den nævnte art.

Det forudsættes, at menighedsrådene fortrinsvis benytter denne adgang til sagkyndig vejledning i tilfælde, hvor det er under overvejelse at lade foretage installation, forbedring eller udbygning af mere komplicerede og bekostelige højtaleranlæg i større kirker, eller hvor forbedring af høreforholdene i en kirke iøvrigt skønnes at frembyde særlige vanskeligheder.

Der kan af den sagkyndige ydes såvel forudgående vejledning, herunder med hensyn til fremgangsmåden ved indhentning af tilbud, som bistand til vurdering af foreliggende tilbud og ved bedømmelse af bestående eller prøveopstillede anlæg.

De med sådan bistand forbundne udgifter til honorar og beforderingsgodtgørelse til den sagkyndige kan afholdes af kirkekassen.

Har den sagkyndige afgivet en skriftlig erklæring, bør denne medfølge ved sagens forelæggelse for stiftsøvrigheden.

I tilfælde, hvor etablering af højttaleranlæg ikke skønnes at frembyde særlige problemer, bør menighedsrådet efter at have indhentet tilbud lade et eller flere af de tilbudte anlæg opstille på prøve i kirken, forinden der indgives ansøgning til stiftsøvrigheden om tilladelse til anskaffelse og installation af det foretrukne anlæg. Det bemærkes i denne forbindelse, at højttaleranlæg kun bør anskaffes, såfremt der herved opnås en afgjort forbedring af høreforholdene, og disse ikke på anden mere hensigtsmæssig måde kan forbedres væsentligt, f. eks. gennem beklædning af vægge, stolestader eller gulve.

Tilbud bør kun antages, såfremt leverandøren afgiver en betryggende skriftlig garanti for anlæggets holdbarhed og funktionsdygtighed samt forpligter sig til uden særskilt betaling at give kirkebetjeningen fornøden instruktion i betjening af det opstillede anlæg. Leverandørens garanti bør desuden være ledsaget af et acceptabelt tilbud på etablering af en serviceordning vedrørende eftersyn og kontrol af det leverede anlæg.

Ved sagens indsendelse til stiftsøvrigheden skal der medfølge afbildning af de højttalere eller lydsøjler, der ønskes anskaffet, og disses placering må angives på en plan over kirken.“

9. Cirk. 26.2.76 om budgetlægning til kirkelige kasser for regnskabsåret 1977, hvori bl. a. er anført:

„Såfremt omlægningen af regnskabsåret til kalenderåret i enkelte tilfælde skulle rejse likviditetsproblemer, som ikke kan løses ved, at der med provstiuvalgets tilslutning af kommunen ydes forskud på ligningsbeløbet for det følgende regnskabsår, jfr. § 7, stk. 6, i lov om folkekirkens lønningsvæsen, skal man henstille, at der ydes kortvarige lån af stiftsmidlerne til løsning af sådanne problemer.“

10. Skr. 10.3.76, hvori udtales, at ministeriet kan godkende, at udgiften i forbindelse med en præsteboligs tilslutning til fællesantenneanlæg til fjernsynsmotagere afholdes af præstelønningskassen i tilfælde, hvor der af boligmyndighederne er nedlagt forbud mod opsætning af private udendørs antenner.

11. Skr. 11.3.76, der er sålydende:

„Over for ministeriet er der rejst spørgsmål om, hvorledes de i kirkegårdsvedtægter fastsatte takster, der hidtil er reguleret på samme måde som honorarer på finansloven, skal reguleres efter den pr. 1. oktober 1975 gennemførte ændrede dyrtidsregulering af de nævnte honorarer.

I anledning heraf skal man meddele, at ministeriet må finde det mest hensigtsmæssigt, at der fastsættes nye takster, som svarer til de beløb, der er opkrævet pr. 1. oktober 1975 (hidtidige takster + midlertidigt tillæg, 70 %, og almindeligt honorartillæg, 414,9 % – rundet op til nærmeste hele kronebeløb), og at de nye takster halvårligt pr. 1. april og 1. oktober fremtidig – d. v. s. første gang pr. 1. april 1976 – reguleres med et procenttillæg af samme størrelse som det nye lønregulerende pristal i den nærmest forudgående januar og juli måned med fradrag af 100.

Det nye lønregulerende pristal udgjorde for januar 1975 og januar 1976 henholdsvis 100 og 109,1. Ved anvendelse af den foran nævnte fremgangsmåde vil de beløb, der skal opkræves pr. 1. april 1976, således udgøre: De pr. 1. oktober 1975 opkrævede beløb med tillæg af 9,1 % ($109,1 \div 100$).

Det tilføjes, at i de tilfælde, hvor taksterne ifølge kirkegårdsvedtægten har været reguleret på anden måde, kan taksterne omregnes og fremtidig reguleres på den foran angivne måde, således at de pr. 1. oktober 1975 opkrævede beløb udgør en ny grundtakst, der – første gang pr. 1. april 1976 – reguleres med et procenttillæg som ovenfor anført.“

12. Skr. 17.5.76, hvori ministeriet m. h. t. en kirkebetjent, der uden ministeriets godkendelse var oprykket i en lønramme, der var højere end den, hvori stillingen var klassificeret, udtalte, at man finder det rettest, at lønnen med fremtidig virkning nedsættes til den godkendte lønramme, men at man dog ikke skal modsætte sig, at den pågældendes lønning fastfryses til det senest udbetalte beløb, der ikke fremtidig reguleres – ej heller med dyrtidstillæg.

13. Efter gældende regler skal orgelbyggere stille en nærmere angivet garanti for tab, der måtte opstå i forbindelse med forudbetaling på orgelkontrakter.

Ifølge skr. 4.5.76 har A/S Forsikringsselskabet Codan påtaget sig denne garanti.

Generalgarantien er af forsikringstekniske hensyn og for at begrænse udgiften til stempelafgift udstedt til kirkeministeriet, men der vil af forsikringsselskabet i hvert enkelt tilfælde blive tilstillet vedkommende menighedsråd en særskilt garantierklæring lydende på forskudsbeløbet. En genpart af garantierklæringen vil gennem kirkeministeriet blive tilsendt den stiftsøvrighed, der har approberet orgeltilbudet.

14. Skr. 19.5.76, der er sålydende:

„I skrivelse af 13. februar 1976 har menighedsrådet udbedt sig en udtalelse herfra i anledning af, at der i teksten i standard-regulativerne indeholdes forudsætninger om, at det kan pålægges en organist at ud-

føre *eller arrangere* kirkekoncerter, medens der i ministeriets cirkulære af 25. marts 1975 om lønning af kirkesangere og af organister, der ikke lønnes efter tjenestemændenes lønrammer, kun gives vejledning med hensyn til honorarfastsættelse for udførelse – og ikke arrangement – af kirkekoncerter.

I anledning heraf skal man meddele, at de i nævnte cirkulære af 25. marts 1975 indeholdte vejledende honorarsatser for udførelse af kirkekoncerter også kan anvendes i tilfælde, hvor organisten ikke personlig udfører hele koncertens program, når han dog varetager arrangementet i sin helhed. Det vil i almindelighed være en forudsætning for satsernes anvendelse, at organisten selv udfører en ikke ubetydelig del af den samlede koncertforpligtelse. Er denne betingelse opfyldt, bør koncerter, som organisten alene arrangerer, medregnes i antallet af pligtige koncerter ved honorarets beregning.“

Skrivelser fra stiftsøvrighed og biskop

1. Skr. 13.2.76, der er sålydende:

„I henhold til gældende bestemmelser og praksis skal planer for anlæg af nye kirkegårde samt for udvidelse eller reguleringer m. v. af kirkegårde godkendes af provstiuvalget, forinden arbejdet påbegyndes.

På given foranledning henledes opmærksomheden på, at planer for anlæg af særlige afdelinger på kirkegårdene kun beregnet til nedsættelse af askeurner (urnehaver) ligeledes skal godkendes af provstiuvalget.

Tilsvarende gælder for indretning af fælles urnehave til anbringelse af askeurner, hvortil der ikke ønskes eget gravsted.“

2. Skr. 13.2.76, der er sålydende:

„Stiftsøvrigheden har ved behandling af sager vedrørende præstegårde været opmærksom på, at det under hensyn til den særlige interesse, som præsten har i den af ham benyttede bolig, ville være rimeligt, om sagen var vedlagt en udtalelse fra præsten.

Under hensyn hertil anmoder stiftsøvrigheden herved menighedsrådene om, at der ved fremsendelse af sager vedrørende præstegårde fremtidig vedlægges en selvstændig erklæring fra sognepræsten.“

3. Skr. 1.3.76, der er sålydende:

„I anledning af den ved lov af 26. juni 1975 om begravelse og ligbrænding gennemførte ordning med sognepræsten som begravelsesmyndighed har der været en forhandling mellem stiftsøvrigheden og stiftets provster om de konsekvenser, som lovens gennemførelse må medføre med hensyn til muligheden for rettidig ekspedition af begravelsesanmodninger.

I flere større pastorater har sognepræsten og/eller kirkens kontor en fast daglig træffetid, medens det ikke er almindeligt i mindre pastorater.

Da sognepræstens afgørelser i hans egenskab af begravelsesmyndighed skal træffes i tidsrummet mellem dødsfald og begravelse, må det imidlertid være nødvendigt, at man i ethvert pastorat har mulighed for på alle hverdage at få kontakt med sognepræsten eller med den, der kan træffe afgørelse på hans vegne.

Under hensyn hertil henstiller jeg, at der etableres en ordning, hvor efter der i de tilfælde, hvor sognepræsten er fraværende, såvel ved opslag på indgangsdøren til kontoret som ved telefonvagt gives oplysning om muligheden for at træffe sognepræsten eller hans stedfortræder. Dette gælder også for vakancer. Etableringen af telefonsvarer i stedet for telefonvagt vil i mange tilfælde kunne anbefales som en mere praktisk og flexibel løsning, der iøvrigt også må anses for økonomisk for-

svarlig sammenlignet med udgiften til telefonvagt.

Samtidig må der træffes en betryggende ordning med hensyn til posten, således at tjenstlig post, herunder specielt vedrørende dødsfald og begravelser, såvidt mulig bliver ekspederet rettidigt.

Udgift til telefonvagt og eventuel telefonsvarer, herunder til etableringen, kan efter menighedsrådets bevilling afholdes af præstelønningskassen.

Der henvises iøvrigt til skrivelse af d. d. vedrørende præsters optagelse i telefonbogens fagregister.

En af domprovst Felter udarbejdet erindringsliste vedrørende den nye begravelsesordning vedlægges.

Menighedsrådene er herfra gjort bekendt med foranstående.“

4. Skr. 1.3.76, hvorefter stiftsøvrigheden foranlediger, at der i telefonbogens fagregister under „Præster“ sker optagelse således,

at alle sogne opføres alfabetisk i registeret

at der for det sogn, hvor præster bor, skrives sognepræst med adresse, træffetid og telefonnummer og

at der for de andre sogne i pastoratet henvises til det sogn, hvor præstens telefonnummer m. v. er anført.

For købstadssogne medtages tillige kirkens kontor.

5. Skr. 23.3.76, der er sålydende:

„Efter hidtidig praksis i nærværende stift har biskoppen efter ansøgning givet tilladelse til dåb af voksne og af børn i en fremrykket alder.

Efter de gældende regler skal biskoppen i disse tilfælde give en anvisning på, hvorledes dåbshandlingen skal udføres, men de fleste tilfælde frembyder ikke tvivl under hensyn til, at de vedrører børn i konfirmationsalderen, der i almindelighed bliver døbt med voksendåb.

Under hensyn hertil meddeler jeg, at det for dåb af børn i konfirmationsalderen fremtidig er ufornuddent at forelægge sagen for mig, såfremt børnene bliver døbt med voksendåb, og der iøvrigt ikke er tvivl.

Andre tilfælde ønsker jeg fortsat forelagt.

Jeg henleder opmærksomheden på, at følgende skal være iagttaget ved dåb af børn i konfirmationsalderen:

1. Der skal foreligge en nyudstedt fødsels- og navneattest.
2. Forældrene skal afgive en erklæring på tro og love om, at barnet ikke tidligere er døbt hverken i kirke eller i hjem.
3. Såfremt begæring om dåb fremsættes af den ene af forældrene til et ægtebarn under henvisning til, at pågældende alene har forældremyndigheden, bør dette dokumenteres ved separations- eller skilsmiddedokument, dødsattest eller på anden måde. I den forbindelse skal man være opmærksom på, at en eventuel i henhold til den tidligere ægteskabslovs § 18 afgiven erklæring om, i hvilken tro

barnet skal opdrages, kun kan ændres med kirkeministeriets tilladelse (medmindre der foreligger samtykke fra den anden af forældrene).

I visse tilfælde er der mulighed for at døbe et barn efter begæring af den ene ægtefælle, selv om begge har forældremyndigheden. Jeg skal imidlertid ikke her komme nærmere ind på dette spørgsmål, men henviser til de gældende regler, således som de blandt andet er blevet anført i Roesen's kirkeret.“

6. I en opgørelse af 4.5.76 til kirkeministeriet har stiftsøvrigheden oplyst følgende:

De indbetalte gravstedskapitaler andrager ialt pr. 1. april 1976

kr. 9.149.178,00.

kr. 622.896,00 er indbetalt i finansåret 1971-1972

kr. 707.267,00 ” ” ” ” 1972-1973

kr. 867.048,00 ” ” ” ” 1973-1974

kr. 1.039.270,00 ” ” ” ” 1974-1975

kr. 1.129.510,00 ” ” ” ” 1975-1976

7. Skr. 2.9.76, der er sålydende:

„I cirkulære af 28. juni 1954 har kirkeministeriet henstillet til kirkebestyrelserne at imødekomme ønsket om en lettere adgang for befolkningen til at besøge kirkerne. Ministeriet henviser i cirkulæret til, at der er modtaget henvendelser om, at kirkerne må blive holdt åbne for andagtsøgende på hverdage, og om at adgangen til at se kirkerne må blive lettet.

På grund af de talrige eksempler på skandaløs optræden, hærværk, tyveri m. v. i kirkerne er jeg klar over, at mange menighedsråd idag er betænkelige ved at holde kirken åben.

På grundlag af en forhandling med stiftets provster finder jeg anledning til at henlede opmærksomheden på, at det er menighedsrådene, der må tage ansvaret for, hvorvidt man vil holde kirken åben udenfor de tidsrum, hvor den er i brug.

Men jeg henstiller til menighedsrådene, at de i tilfælde, hvor kirken holdes lukket, anbringer et opslag ved kirken med oplysning om, hos hvem der skal ske henvendelse for at få adgang til kirken. Dette kan være graveren eller en anden person, som menighedsrådet finder det formålstjenligt at overdrage dette hverv. Ved opslaget kan eventuelt anbringes en kortskitse, der angiver bopælen for den, til hvem henvendelse skal ske.

Der henvises til, at det må være rimeligt at kræve, at ukendte personer, der får udleveret nøgle til kirken, opgiver navn og adresse.“

Uddrag af kirkeministeriets skrivelser til biskoppen

1. Skr. 7.11.75, hvormed sendes eksemplar af en af kirkeministeriets liturgiske kommission afgivet delbetænkning indeholdende forslag til nyordning af de bibelske læsninger ved gudstjenesten.

Forsøgsvis benyttelse af forslaget kan ske efter bestemmelserne i ministeriets cirkulære af 31.10.74, der bemyndiger biskopperne til at meddele præsten tilladelse til forsøgsvis af benytte liturgikommissionens forslag.

2. Skr. 1.3.76, der er sålydende:

„Ifølge bestemmelserne under afsnit I i kirkeministeriets cirkulære af 12. december 1960 om registrering af fødselsanmeldelser m. m. uden for de sønderjyske landsdele påhviler det i visse tilfælde, hvor et barn indføres i ministerialbøgerne som født uden for ægteskab, ministerialbogsføreren at sende meddelelse herom til mødrehjælpsinstitutionen.

Da mødrehjælpsinstitutionerne nedlægges pr. 1. april 1976, fastsættes det herved – efter forhandling med justitsministeriet – at sådanne meddelelser fra nævnte dato skal sendes til politimesteren, i København overpræsidenten.“

3. Skr. 1.4.76, der er sålydende:

„På dertil given anledning skal man meddele, at ministeriet intet har at indvende imod, at der – uanset de i ministeriets cirkulærskrivelse af 23. april 1970 givne forskrifter – i ministerialbogstilsførsler og i attester og udskrifter efter ministerialbøgerne i forbindelse med angivelse af fødested, dåbs- og navngivelsessted, vielsessted og dødssted i alle tilfælde anføres sogn og kommune.“

4. Skr. 1.4.76, hvori meddeles, at der vil kunne ydes tilskud med 3/4 af anskaffelsessummen til tjenestedragt i tilfælde, hvor den pågældende præst under tidligere ansættelse i en privat kirkelig organisation har anskaffet tjenestedragt, men ikke modtaget tilskud hertil.

Det tilføjes, at tilskud skal ydes med 3/4 af anskaffelsessummen i alle tilfælde, hvor der er tale om første tilskud efter ansættelse i folkekirken, og at det er uden betydning, om tilskuddet søges, medens præsten er ansat i sin første stilling i folkekirken, eller om tilskud søges, efter at præsten har skiftet stilling indenfor folkekirken.

5. Skr. 18.3.76, der er sålydende:

„Man skal herved meddele, at biskopperne ved kongelig resolution af

10. marts 1976 er blevet bemyndiget til at tillade lægmænd at forrette dåb og uddele nadver, når ganske særlige omstændigheder taler derfor.

Tilladelse i henhold til denne bemyndigelse bør meddeles skriftligt. Såfremt der ikke er begrundelse for at give tilladelse både til at forrette dåb og uddele nadver, kan tilladelsen begrænses til en af delene.

Dersom tilladelsen ikke tager sigte på et eller flere konkrete tilfælde, men gives som en stående beføjelse, kan den tidsbegrænses, og der bør udtrykkelig tages forbehold om, at tilladelsen bortfalder, såfremt der sker ændring i de forhold, der har dannet grundlag for tilladelsens meddelelse.

Tilladelser af denne art kan til enhver tid tilbagetages.

Om meddelte tilladelser udbeder man sig indberetning ved fremsendelse af genpart af tilladelsen.

6. Skr. 30.6.76, hvori fastsættes, at de af begravelsesmyndigheden i henhold til kirkeministeriets bekendtgørelse af 1. december 1975 om begravelse og ligbrænding § 6 udstedte attester, der skal forelægges kirkegårdsbestyrelserne ved jordsfæstelse af kister, skal opbevares i 5 år, hvorefter de kan kasseres.

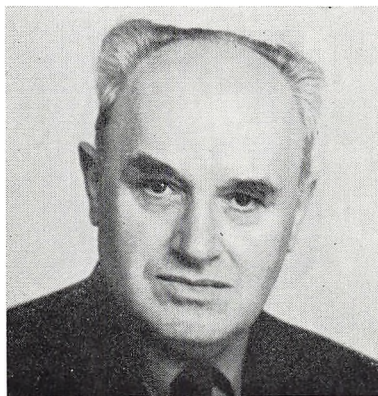
Tilsvarende bestemmelse gælder med hensyn til de før 1. januar 1976 i visse tilfælde benyttede begravelsesattester (grønne legitimationsgenpart af dødsattester).

Af- og tilgang i stiftets gejstlighed

Ole Mahrt-Olsen, f. 16. februar 1917 i Snekkersten, student 1934, forstkandidat 1941, skovrider og godsforvalter ved Skjørringe gods på Falster 1944-61 og på Halsted Kloster 1961-75. Gennemgået den 3-årige særuddannelse med adgang til at søge præsteembede i Folkekirken (26/6 1975), ordineret i Maribo Domkirke 28. september 1975, sognepræst for Skelby-Gedesby og Gedser menigheder 1. oktober 1975.

Hans Jensen, f. 8. marts 1910 i Ydby, student 1933, teologisk kandidat 1939, ordineret 18. maj 1941 i Frederikshavn kirke, hjælpepræst og senere kaldskapellan i Frederikshavn 1941-49, sognepræst for Nørre-Ørlev og Systofte menigheder 4. august 1949, bevilget afsked med pension 30. november 1975.

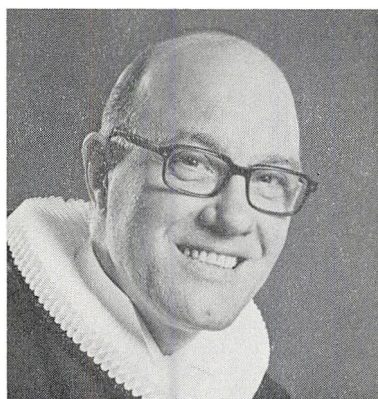

Bodil Margrethe Lang, f. 8. april 1922 i Herfølge, fungeret som lærer i folkeskolen siden 1947, lærereksamen fra Marselisborg Aftenseminarium 1966. Gennemgået den 3-årige særuddannelse med adgang til at søge præsteembede i Folkekirken, ansat som sognepræst for Askø menighed pr. 15. december 1975, ordineret i Maribo Domkirke 19. december 1975.

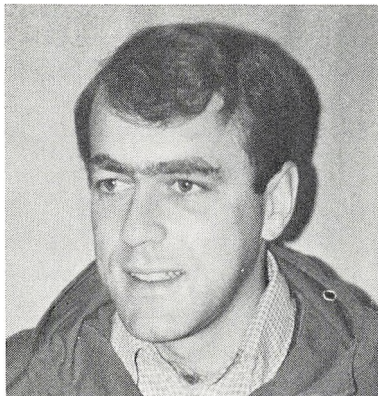

Gynter Hans Eberhard Meede, f. 8. januar 1938 i Flensborg, student 1961, teologisk kandidat 1971, ordineret i Sct. Mikkels kirke i Slagelse 28. januar 1971, sognepræst for Havrebjerg menighed og kaldskapellan ved Sct. Mikkels kirke i Slagelse 15. marts 1971, ansat som 1. res. kapellan for Nykøbing F. menighed 1. februar 1976.

Preben Olaf Olofson, f. 19. juli 1929 i Århus, student 1948, teologisk kandidat 1967, ordineret 4. juni 1967 i Maribo Domkirke, sognepræst for Radsted menighed 1967-69, sognepræst for Nakskov Skt. Nikolai og Branderslev menigheder 1969, er fra 1. marts 1976 ansat som sognepræst for Glumsø-Bavelse menigheder i Roskilde stift.

Niels Brønholt, f. 15. marts 1945 i Humble, student 1965, teologisk kandidat 1976, ordineret i Maribo Domkirke 29. februar 1976, ansat som sognepræst for Tirsted og Vejleby menigheder 1. marts 1976.

Anne Lisbeth Spengler, f. 4. december 1939 på Frederiksberg, realeksamen 1957, gennemgået den 3-årige særuddannelse med adgang til at søge præsteembede i Folkekirken (4/7 1975), immatrikuleret ved Københavns universitet på dispensation januar 1974, bestået 1. del af teologisk embedseksamen juli 1975, ordineret 29. februar 1976 i Maribo Domkirke, ansat som sognepræst for Nørre-Ørslev og Systofte menigheder 1. marts 1976.

Karlo André Emil Melsom Hansen, f. 29. marts 1909 i København, student 1927, teologisk kandidat 1934, ordineret i Københavns Domkirke 12. april 1935, res. kapellan for Skelby og Gedesby menigheder 1935-56, sognepræst for Majbølle menighed 7. maj 1956, bevilget afsked med pension 31. maj 1976.

Carl Peder Behrens, f. 3. februar 1939 i København, student 1958, teologisk kandidat 1967, ordineret 8. september 1968 i Sct. Bendts kirke, Ringsted, res. kapellan ved Sct. Bendts kirke i Ringsted 1. august 1968, ansat som sognepræst for Nakskov Skt. Nikolai og Branderslev menigheder 1. juni 1976.

Birger Larsen, f. 20. december 1946 i Silkeborg, student 1965, teologisk kandidat 1975, ordineret 27. maj 1976 i Maribo Domkirke, ansat som sognepræst for Hillested og Skørtinge menigheder 1. juni 1976.

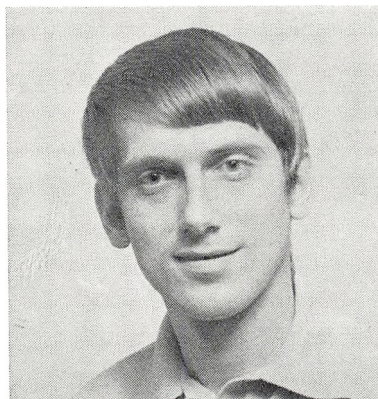

Lars Graff Nielsen, f. 27. marts 1942 i København, student 1960, teologisk kandidat 1967, ordineret 16. august 1972 i Aalborg Domkirke, sognepræst for Hedeusene, Fløng og Reerslev menigheder 1. marts 1974, konstitueret 15. juni 1976 og ansat 1. september 1976 som sognepræst for Majbølle menighed.

Nelly Højlund, f. 8. oktober 1927 i Vejlbj, Djursland, student 1946, cand. phil. (kristendomskundskab) 1976, tilladelse til at søge præsteembede i Folkekirken bevilget 11/6 1976, ordineret 25. juli 1976 i Maribo Domkirke, konstitueret som sognepræst for Arninge og Tillitze menigheder 15. juli 1976.

Hans Verner Lollike, f. 29. marts 1948 i Systofte, student 1968, teologisk kandidat 1976, ordineret 25. juli 1976 i Maribo Domkirke, ansat som 2. res. kapellan for Nakskov Skt. Nikolai og Branderslev menigheder 1. august 1976.

Nils Sell, f. 13. juli 1935 i København, student 1954, lærereksamen 1960, gennemgået den 3-årige særuddannelse med adgang til at søge præsteembede i Folkekirken (4/7 1975), ordineret 25. juli 1976 i Maribo Domkirke, ansat som sognepræst for Femø menighed 1. august 1976.

Ekstrakt af regnskabet for Lolland-Falsters stifts gejstlige enkekasse

Året til 1. juni 1976.

Indtægt

Beholdning fra forrige år		3.618,11
<i>Renter af kapitalformue:</i>		
Obligationer rest kr. 15.100,00	1.028,50	
Indløsningssummen rest kr. 24.129,00	965,16	
Pantebreve rest kr. 8.776,06	508,06	
Landmandsbanken, Nykøbing F.	1.051,43	
		<hr/>
		3.553,15
Afdrag på pantebreve		611,94
Renter af kassebeholdningen		102,09
		<hr/>
		7.885,29

Udgift

Udbetalt til præstedøtre i h. t. fundats af 18. november 1898	3.600,00
Bekendtgørelse	369,95
Overført til kapital	611,94
Regnskabsføreren	124,00
Beholdning at overføre til næste år	3.179,40
	<hr/>
	7.885,29

Ved landemodet 1976 blev renterne af den gejstlige enkekasse tillagt sognepræst Møllers datter fra Askø sognekald med beløb ialt kr. 3.100,-.

Ved frivillig indsamling blandt stiftets præster til understøttelse af trængende præstedøtre i stiftet var til landemodet indkommet kr. 821,00, som blev uddelt til 1.

Følgende bidrag er modtaget:

Sognepræst Holdt, Nr. Vedby	2,00
– Berthelsen, Tingsted	12,00
– Thøgersen, Bogø	12,00
– Esbjørn, Vaalse	12,00
– Madsen, Ønslev	12,00
Provst Stærmose, Væggerløse	60,00
Sognepræst Pedersen, Horbelev	60,00
– Jensen, Nr. Ørslev	6,00
– Petersen, Aastrup	12,00
– Krogh Nielsen, Sdr. Kirkeby	12,00
– Melsom Hansen, Majbølle	60,00
– Sørensen, Taars	60,00
– Hansen Jacobsen, Nysted	60,00
Domprovst Felter, Maribo	60,00
Sognepræst Krapper, Holeby	12,00
– Gustav, Rødby	12,00
– Gissel, Nebbelunde	12,00
Res. kap. Kragh-Schwartz, Nakskov	12,00
Provst Albinus-Jørgensen, Nakskov Stormark	36,00
Sognepræst Blockmann, Horslunde	60,00
– Mosbirch, Birket	12,00
– Jensen, Errindlev	60,00
– Olofson, Nakskov	45,00
Res. kap. Christiansen, Nykøbing F.	60,00
Provst Herlufsen, Saksøbing	60,00

I alt ... 821,00

Ekstrakt af regnskabet for det Egtvedske legat

Året til 1. juni 1976.

Indtægt

Beholdning fra forrige år		1.184,19
<i>Renter af legatets kapital:</i>		
Obligationer kr. 7.000,00	310,00	
Landmandsbanken, Nykøbing F.	617,54	
	<hr/>	927,54
Renter af kassebeholdning		45,40
		<hr/>
		2.157,13

Udgift

Legatet ikke udbetalt for året 1976.

Regnskabsføreren		32,60
Beholdning at overføre til næste år		2.124,53
		<hr/>
		2.157,13

Kapitelstakst

fastsat i henhold til lov af 6. maj 1921 om kapitelstakstens fastsættelse.

		1974	1975
Rug	pr. 100 kg	79,12	88,50
Hvede	pr. 100 kg	78,39	87,68
Byg	pr. 100 kg	73,26	81,94
Havre	pr. 100 kg	69,60	77,84

Med hensyn til kapitelstaksten for hvide og grå ærter henvises til § 7 i ovennævnte lov.

Understøttelser til børn

D.hrr. præsters opmærksomhed henledes på, at stiftsøvrigheden hvert år uddeler portioner på 240,- kr. for ægtefødte børn, som er forældreløse eller kan betragtes som sådanne, når de enten har stedforældre eller faktisk er forældreløse på grund af forældrenes langvarige eller uhelbredelige sygdom, eller når disse har forladt børnene.

Faderløse eller moderløse børn kan efter omstændighederne komme i betragtning.

Børn, som understøttes af forsørgelseskommunen, kan ikke komme i betragtning.

Ansøgningsskema fås på stiftskassererkontoret i Nykøbing F.

Regnskab for Lolland-Falsters stiftsfond

1975-76.

Indtægter

Tilskud fra menighedsråd:

Nykøbing F.	600,00
Vålse	100,00
Maribo	400,00
Halsted	200,00
Gloslunde	100,00
Horbelev	300,00
Nr. Vedby	100,00
Nakskov Stormark	300,00
Sdr. Alslev	100,00
Væggerløse	100,00
Fjelde	100,00
Horreby	150,00
Nr. Alslev	200,00
Græshave	100,00
Eskildstrup	100,00
Åstrup	200,00
Ringsebølle	100,00
Tågerup	250,00
Rødby	200,00
Godsted	50,00
Nysted	100,00
Sakskøbing	100,00
Tillitze	200,00
Fuglse	200,00
Østofte	200,00
Vigsnæs	100,00
Systofte	100,00
Gunslev	100,00
Døllefjelde	100,00
Nr. Ørslev	100,00
Slemminge	100,00
Torslunde	100,00
Engestofte	50,00
Olstrup	150,00
Tirsted	100,00

Sdr. Kirkeby	100,00
Toreby	500,00
Branderslev	150,00
Utterslev	100,00
Gedser	200,00
Skt. Nikolai	500,00
Vesterborg	100,00
Birket	200,00
Ryde	150,00
Skelby	150,00
Majbølle	100,00
Kappel	100,00
Femø	50,00
Vindeby	100,00
Krønge	100,00
Falkerslev	150,00
Brarup	200,00
Avnede	200,00
Ønslev	100,00
Øster Ulslev	50,00
Herredskirke-Løjtofte	100,00
Sandby	100,00
Vejleby	125,00
Holeby	300,00
Landet	150,00
Våbensted	100,00
Kettinge	100,00
Stokkemarke	300,00
Søllested-Skovlånge-Gurreby	150,00
Arninge	100,00
Rødby Havn	200,00
Radsted	100,00
Vestenskov	100,00
Idestrup	100,00
Stubbekøbing	150,00

Vester Ulslev	50,00	
Dannemare	100,00	
Sædinge	100,00	
Errindlev	300,00	
Tårs	150,00	
Hunseby	250,00	
Købelev	150,00	
Nebbelunde	200,00	
Tingsted	300,00	
Bursø	50,00	
Fejø	100,00	
Nebbelunde	200,00	
Stadager	100,00	
Lillebrænde	50,00	
		<hr/>
		13.125,00
Renter af sparekassebog nr. 670-03-59385		1.088,24
Renter af girokonto nr. 95 91		174,20
		<hr/>
		14.387,44

Udgifter

Udgifter i forbindelse med afholdte møder:

Landemode i Maribo	903,75
Bibeludstilling i Maribo domkirke	2.276,02
Møde for stiftets præster på Fuglsang	953,00
Alm. dansk præstekonvent (5 deltagere)	1.500,00
Pastoral-psykologisk konference i Bad Segesberg (3 deltagere)	419,40
Præstekonemøde på Nyborg Strand (3 deltagere)	600,00
Kirkedage i Frankfurt am Main (1 deltager)	364,80
Kursus for organister:	
Indtægt fra kursusdeltagere	÷ 1.280,00
Udgifter til annoncer	156,25
	<hr/>
	÷ 1.123,75
(Afregning af stiftsfondets tilskud finder sted i næste regnskabsår).	
Kursus for gravere og kirkeværgere	1.348,10
Kursus for præster og kordegne	376,80
Dansk kirkemusikerforening i stiftet	1.000,00
Sygehuspræsters samrådsmøde (2 deltagere)	1.635,30
Diverse udgifter	201,41
	<hr/>
	10.454,83
Balance	3.932,61
	<hr/>
	14.387,44

Status

Beholdning ved årets begyndelse	24.840,25
Overført fra driftsregnskab	3.932,61
	<hr/>
	28.772,86

Regnskab for Lolland-Falsters kirkelige legatfond 1975-76

Indtægter

Modtaget tilskud:

Sparekassen Lolland, Nakskov	350,00	
Handelsbanken, Nykøbing F.	200,00	
Sparekassen SDS, Nykøbing F.	400,00	
Landmandsbanken, Nykøbing F.	100,00	
Andelsbanken, Nykøbing F.	100,00	
		<hr/>
		1.150,00

Indvundne renter:

Af obligationer	1.540,00	
Af beholdning i Sparekassen SDS, Nykøbing F.	655,17	
På girokonto	118,32	
		<hr/>
		2.313,49

Stiftsbogen 1975:

Indgået ved salg	23.102,00	
÷ udgift til trykning	20.199,65	
		<hr/>
		2.902,35
Indgået ved salg af tidl. stiftsbøger		266,00
		<hr/>
		6.631,84

Udgifter

Nykøbing F. nordre kapel, tilskud til klaver	850,00
Balance	5.781,84
	<u>6.631,84</u>

Status

Beholdning ved årets begyndelse (incl. obligationer til på- lydende kr. 22.000,-)	34.557,01
Overført fra driftsregnskab	5.781,84
	<u>40.338,85</u>

Bevilgede lån

Præstegårde:

Fuglse, istandsættelse	70.000,-
Halsted, installation af el-varme	25.000,-
Hillested, istandsættelse	55.000,-
Horbelev, istandsættelse	37.000,-
Hunseby, istandsættelse	15.000,-
Hunseby, etablering af ensilage- og møddingplads	55.000,-
Kappel, istandsættelse	415.000,-
Karleby, istandsættelse	65.000,-
Nr. Alslev, reparation af konfirmandstue	32.000,-
Nr. Ørslev, istandsættelse	32.000,-
Sdr. Kirkeby, modernisering samt varmeanlæg	87.000,-
Vestenskov, istandsættelse	75.000,-
	<hr/>
	963.000,-

Bevilgede lån, kirker og kirkegårde

Bogø kirkegård, redskabsrum, toiletter og garage	190.000,-
Brarup, orgel, forhøjelse	24.000,-
Bregninge, klokkestabel	20.000,-
Engestofte, restaurering af tag	310.000,-
Falkerslev, nyt orgel	90.000,-
Gyldenbjerg, nyt redskabsrum	155.000,-
Horbelev, nyt orgel	192.000,-
Horreby, restaurering af kirken	50.000,-
Maglebrænde, fornyelse af tag	192.000,-
Nakskov, Stormark kordegnebolig	310.000,-
Nakskov Skt. Nikolai, vedr. bolig til 2. res. kap.	105.000,-
Nebbelunde, nyt orgel, forhøjelse	7.000,-
Nr. Alslev, nyt redskabshus	125.000,-
Nr. Kirkeby, ny vandtilslutning	12.000,-
Rødby Havn, orgel	70.000,-
Stadager, rep. af kirkens tårn	12.000,-
Toreby, Sundskolen, orgel	50.000,-
Tågerup, nyt redskabshus	50.000,-
Vignæs, isolation af loft	95.000,-
Øster Ulslev, ringeanlæg	42.650,-
Østofte, ny toiletbygning	10.000,-
Åstrup, restaurering	310.000,-
	<hr/>
	2.421.650,-

Jeg er herren din Gud, en
Midtjer Gud, som hie tusogget
Foder nis Dndststoff paa Bar-
rene, indtil Erndie oc Fierde
Led, paa Dem som hode
Mig, oc ieg hior Hi:
skundhed Mod mange
Tusinde som mig esse,
De holde Mine bud.
EXOD. 20.